

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MUSTAFA KUTLU'NUN "İYİLER ÖLMEZ" ADLI ESERİNİN SÖZ DİZİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öznur YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Zeliha GADDAR

ÇANKIRI – 2023

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MUSTAFA KUTLU'NUN "İYİLER ÖLMEZ" ADLI ESERİNİN SÖZ DİZİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öznur YILMAZ
ORCID: 0000-0003-1373-9616

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Zeliha GADDAR

Çankırı - 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ……..…..……..……..ii
TEZ KABUL VE ONAY.....iii
ÖNSÖZ……..... iv
ÖZET..... v
ABSTRACT……..……..……..vi
KISALTMALAR…….....vii
1. GİRİŞ 1
2. MUSTAFA KUTLU..... 3
2.1. Hayatı ve Edebi Kişiliği 3
2.2. Eserleri..... 3
2.2.1. Hikâyeleri..... 3
2.2.2. Deneme- İncelemeleri..... 4
2.2.3. Çocuk Kitapları..... 5
2.2.4. Gezi Yazıları..... 5
2.3. Eserin Özeti 5
3. CÜMLENİN ÖGELERİ..... 7
3.1. Yüklem 7
3.1.1. Fiilden Yüklem 7
3.1.2. İsimden Yüklem..... 8
3.1.3. Kesik Cümleler 10
3.2.Özne..... 11
3.3. Nesne 13
3.3.1. Belirtisiz Nesne..... 14
3.3.2. Belirtili Nesne 14
3.4. Yer Tamlayıcısı 16
3.4.1. Yönelme Bildiren Yer Tamlayıcısı..... 17
3.4.2. Bulunma Bildiren Yer Tamlaması 17
3.4.3. Uzaklaşma Bildiren Yer Tamlayıcısı..... 18
3.5. Zarf 19
4. CÜMLE DIŞI ÖGELER 22

5. KELİME GRUPLARI 24
5.1. İsim Tamlaması 24
5.1.1. Belirtili İsim Tamlaması 24
5.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması 25
5.1.3. Tamlayanı -den Ekinden Oluşan İsim Tamlamaları 26
5.1.4. İçinde Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlaması 27
5.1.5. İçinde Unvan Öbeği Bulunan İsim Tamlaması 28
5.1.6. İçinde Birleşik İsim Bulunan İsim Tamlaması 28
5.1.6. İçinde Bağlaç Ögesi Bulunan İsim Tamlaması 28
5.1.7. Bir Unsuru Düşmüş Olan İsim Tamlaması 28
5.1.8. İçinde Fiilimsi Bulunan İsim Tamlaması 29
5. 2. Sıfat Tamlaması 29
5.2.1. Her İki Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları 30
5.2.2. Birden Fazla Sıfatın Bir İsmi Nitelediği Sıfat Tamlamaları 30
5.2.3. Sıfat Unsuru Bağlaç Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları 31
5.2.4. Bir Sıfatın Birden Fazla İsmi Nitelediği Sıfat Tamlamaları 31
5.2.5. İsim Unsuru İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları 31
5.2.6. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları 31
5.2.7. Sıfat Unsuru Edat Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları 32
5.2.8. Sıfat Unsuru Aitlik Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları 33
5.2.9. Birden Fazla Sıfat Tamlamasının Bulunduğu Cümleler 33
5.3. Sıfat-Fiil Grubu 33
5.4. İsim-Fiil Grubu 34
5.5. Zarf-Fiil Grubu 35
5.6. Tekrar Grubu 37
5.6.1. Yapılarına Göre Tekrar Grupları 37
5.6.1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları 37
5.6.1.2. Unsurları Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grupları 39
5.6.1.3. Unsurları Zıt Anlamlı Olan Tekrar Grupları 41
5.6.2. Cümledeki Görevlerine Göre Tekrar Grupları 41
5.7. Edat Grubu 42
5.7.1. Edat Öbeği Türleri 43
5.7.1.1. “gibi” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 43
5.7.1.2. “için” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 44

5.7.1.3. “ile” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 45
5.7.1.4. “kadar” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 45
5.7.1.5. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 47
5.7.1.6. “doğru” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 47
5.7.1.7. “evvel” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 47
5.7.1.8. “göre” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 48
5.7.1.9. “başka” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 48
5.7.1.10. “üzere” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 48
5.7.1.11. “sonra” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 48
5.7.1.12. “diye” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 49
5.7.1.13. “bile” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 50
5.7.1.14. “beraber” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği 50
5.7.1.15. İçinde Birden Fazla Edat Öbeği Bulunan Cümleler 51
5.8. Bağlama Grubu 53
5.8.1. “ve” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 53
5.8.2. “ile” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 54
5.8.3. “değil” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 55
5.8.4. “ne....ne” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 55
5.8.5. “ama” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 55
5.8.6. “hem....hem” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 56
5.8.7. “ya....ya da” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 56
5.8.8. “kâh…kâh” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği 56
5.8.9. Bağlaç ile Başlayan Cümleler 56
5.8.10. İçinde Birden Fazla Bağlaç Bulunan Cümleler 57
5.9. Unvan Grubu 58
5.10. Birleşik İsim Grubu 58
5.11. Ünlem Grubu 59
5.12. Sayı Grubu 59
5.13. Birleşik Fiil Grubu 59
5.13.1.Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller 59
5.13.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller 63
5.14. Kısaltma Grupları 65
5.14.1. İsnat Grubu 65
5.14.2. Yükleme Grubu 65

5.14.3. Yönelme Grubu 65
5.14.4. Bulunma Grubu 66
5.14.5. Uzaklaşma Grubu 66
5.14.6. Vasıta Grubu 67
5.14.7. Eşitlik Grubu 67
5.14.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları 67
5.14.9. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları 67
6. CÜMLE TÜRLERİ 69
6.1. Yapısına Göre Cümleler 69
6.1.1. Basit Cümle 69
6.1.2. Birleşik Cümle 70
6.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle 70
6.1.2.2. Ki'li Birleşik Cümle 71
6.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle 72
6.1.3. Sıralı Cümle 72
6.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle 73
6.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle 74
6.1.4. Bağlı Cümle 76
6.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler 79
6.2.1. Fiil Cümleleri 79
6.2.2. İsim Cümleleri 81
6.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler 82
6.3.1.Kurallı Cümle 83
6.3.2. Devrik Cümle 83
6.4. Cümlelerin Anlam Özellikleri 86
6.4.1. Olumlu Cümle 86
6.4.2. Olumsuz Cümle 86
6.4.3. Soru Cümlesi 88
7. CÜMLE TAHLİLLERİ 91
8. SONUÇ 126
KAYNAKÇA 131
ÖZGEÇMİŞ……131

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Mustafa Kutlu'nun "İyiler Ölmez" Adlı Eserinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

23 / 12 / 2022

Öznur Yılmaz

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Öznur Yılmaz tarafından hazırlanan *Mustafa Kutlu'nun "İyiler Ölmez" Adlı Eserinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi* başlıklı bu çalışma, *[08.02.2023]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Zeliha GADDAR	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 202.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Dil, insanların birbiriyle iletişim kurmalarını sağlayan yazılı ve sözlü bir sistemdir. Canlı bir sistem olduğu için de zamanla değişime ve gelişime uğramaktadır. Bu sebeple dilin oluşturduğu kuralların kalıplaşması yüzyıllar almaktadır.

Türkçe de zamanın değişen seyri içerisinde kurallar bütünü haline gelmiştir. Söz dizimi çalışmaları tarihî dili ya da güncel olarak kullanılan dili anlamak açısından kelimeyi, kelime grubunu ya da cümleyi incelemiştir. Ayrıntılı bir inceleme olduğundan akademik çalışmalar için önem arz etmektedir.

Dil ne kadar kültürün aktarıcısıysa onun bir parçası olan söz dizimi de kültürün aktarımına yardımcıdır. Söz dizimi çalışmalarında eserler vazgeçilmez bir kaynaktır. Türkiye Türkçesi'nden birçok eser bu çalışmalarda kullanılmıştır.

Bu çalışmada günümüz yazarlarından Mustafa Kutlu'nun İyiler Ölmez adlı eseri incelenmiştir. Bu eser, henüz 2016 yılında basıldığından bu çalışma, güncel bir yazar-eser incelemesidir. Mustafa Kutlu, eserlerini yalın bir konuşma ve yazı diliyle yazmaktadır. Bu nedenle Kutlu'nun eserleri Türkçenin söz dizimini incelemek açısından önemli bir yere sahiptir.

İyiler Ölmez'in söz dizimi açısından incelenmesi çalışmasında giriş bölümünde yöntem ve amaçtan bahsedilmiştir. Çalışmanın dil incelemesi bölümünde cümlenin ögeleri, cümle dışı ögeler, kelime grupları ve cümle türleri üzerinde durulmuştur. Her sınıflandırmada eserden olabildiğince çeşitli örnekler verilerek pekiştirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra eserden alınan cümlelerin tahlilleri örneklendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın sonunda varılan değerlendirme sonuçları aktarılmıştır. Bu çalışma ile söz dizimi çalışmalarına katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi birikimini ve zamanını benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Zeliha GADDAR'a, bu zamana kadar bana emeği geçmiş tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Bu zorlu süreçte bana moral ve motivasyon sağlayarak desteklerini esirgemeyen başta sevgili eşim Yusuf Erkin YILMAZ olmak üzere aileme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

23/12/2022

Öznur YILMAZ

ÖZET

Tezin Başlığı : Mustafa Kutlu'nun "İyiler Ölmez" Adlı Eserinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi

Tezin Yazarı : Öznur YILMAZ

Danışman : Doç. Dr. Zeliha GADDAR

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 08.02.2023

Kendine has bir üslubu bulunan Mustafa Kutlu, daha çok hikâyeleriyle ön plana çıkmış ve edebiyatımıza birçok eser kazandırmıştır. Bu çalışmada Kutlu'nun İyiler Ölmez adlı hikâye kitabının Dergâh Yayınları'ndan çıkan Kasım 2019'da basılan 14. baskısı kullanılmıştır.

Bu tezde amaç söz dizimi çalışmalarına dikkat çekmek ve bahsi geçen eseri kelime, kelime grupları ve cümle üzerinden eserden örnekler vererek ayrıntılı incelemektir. Yazarın dili nasıl kullandığını ve söz dizimini esere nasıl yansıttığını görmek amaçlanmaktadır. İyiler Ölmez'de çok çeşitli cümle yapıları bulunmaktadır. Eksiltili cümlelerle diğer cümleler arasında anlam bağı kurulmuştur.

Çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde teze dair ön bilgilere, yönteme, amaca ve öneme değinilmiştir. Sonra yazar tanıtılmış, eserlerine yer verilmiş ve bahsi geçen eserin özetine yer verilmiştir. Daha sonra eser cümle, cümle dışı ögeler, kelime grupları, cümle türleri bakımından incelenmiştir. Böylece, konunun bütün yönleriyle ortaya konulması sağlanmıştır. Çalışma, bu açıdan önem taşımaktadır. Eserden cümleler tahlil edilerek örneklendirilmiştir. Sonuç bölümünde tüm bu incelemeler göz önünde bulundurulup sonuçlar aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cümle, İyiler Ölmez, Mustafa Kutlu, Söz Dizimi, Türkiye Türkçesi.

ABSTRACT

Thesis Title : Syntax Analysıs Of “İyiler Ölmez” By Mustafa Kutlu

Author : Öznur YILMAZ

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Zeliha GADDAR

Department : Turkish Language and Literature

Thesis Type : Master’s Thesis

Date : 08.02.2023

Mustafa Kutlu, who has a unique style, has come to the fore with his stories and has brought many works to our literature. In this study, the 14th edition of Kutlu's story book named "Iyiler Ölmez", published in Dergah Publishing in November 2019, was used.

The aim of this thesis is to draw attention to syntax studies and to examine the work in detail by giving examples from the work through words, phrases and sentences. It is aimed how the author uses his language and how his syntax reflects his work. There are a wide variety of sentence structures in İyiler Ölmez. A semantic link has been established between ellipsis and other sentences.

The work consists of eight parts. In the introduction part of the thesis, preliminary information about the thesis, method, purpose and importance are mentioned. Then, the author was introduced, his works were included, and the summary of the aforementioned work was given. Later, the work was examined in terms of sentence, non-sentence items, word groups, sentence types. Thus, it was ensured that the subject was revealed in all its aspects. The study is important in this respect. Sentences from the work are analyzed and exemplified. In the conclusion part, all these examinations are taken into consideration and the results are presented.

Keywords: Sentence, Iyiler Ölmez, Mustafa Kutlu, Syntax, Turkey Turkish.

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

be	Bağlama edatı
bln	Belirtili nesne
bsn	Belirtisiz nesne
çe	Çekim edatı
çev.	Çeviren
f	Fiil
i	İsim
n	Nesne
ö	Özne
s	Sıfat
s.	Sayfa sayısı
TDK	Türk Dil Kurumu
tn	Tamlanan
ty	Tamlayan
u	Unvan
vb.	Ve benzeri
y	Yüklem
yf	Yardımcı fiil
yt	Yer tamlayıcısı
z	Zarf

1. GİRİŞ

Bir iletişim aracı olan dil, insanoğlu var olduğundan beri vardır. Muharrem Ergin dili şöyle tanımlamaktadır: “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir” (Ergin, 2013, s. 3). Grönbech dil ile ilgili şunları ifade etmektedir: “Bilindiği gibi, hiçbir dilin, her zaman için geçerli sabit bir şekli yoktur, aksine, yaşayan bir dil, daima akıp giden bir ırmağa benzer” (Grönbech, 1995, s. 9).

Dünyadaki kavim sayısınca dil olduğunu ifade eden Zeynep Korkmaz, bugün yeryüzünde konuşulan ve yazılan dilleri iki gruba ayırarak ifade etmiştir. Bunlardan ilki yapı akrabalığı, ikincisi köken akrabalığıdır. Yapı akrabalığını da üç grupta incelemiştir: 1. Tek heceli diller, 2. Eklemeli diller, 3. Çekimli diller. Dil ailelerinin köken akrabalığına dayandığını ifade etmiştir (Korkmaz, 2009). Dilleri birbirinden ayıran bir unsur da söz dizimlerinin farklı olmasıdır. Türkçe basit bir söz dizimine sahiptir.

Türk dilinin anlaşılması için söz dizimi çalışmaları önem arz etmektedir. Bir dili doğru kullanmanın, bir dile yeterince hâkim olmanın yolu o dilin kurallarını bilmekten geçmektedir. Kısa geleneğini andıran hikâyeciliğiyle tanınan ve dilin zenginliğini eserlerine yansıtan Mustafa Kutlu’nun son hikâyelerinden olan "İyiler Ölmez" söz dizimi açısından incelenmiştir.

Bu çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölümde yazar tanıtılmış, eserlerine yer verilmiş ve eser hakkında genel bir bilgi olması açısından eserin özeti yazılmıştır. Daha sonra cümle ögelerine yer verilmiş ve cümle dışı ögelere de değinilmiştir. Beşinci bölümde kelime grupları alt başlıklara ayrılarak ayrıntılı incelenmiştir. Sonrasında cümle türleri dörde ayrılarak incelenmiştir. Eserdeki cümlelerin tahlilleri örneklendirilmiştir. Eserden verilen örnekler parantez içerisinde sayfa sayısı verilerek belirtilmiştir. Son olarak sonuç bölümünde bu incelemeler sonucunda varılan kanaatler aktarılmıştır.

Çalışma, kapsamı açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmayla Türk diliyle ilgili yapılan araştırmalara katkı sunmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Tezde büyük oranda Leylâ Karahan'ın 2015 basımı *Türkçede Söz Dizimi* adlı kitabından yararlanılmıştır. Onun tasnifleri göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda Muharrem Ergin'in Bayrak Yayınları'ndan çıkan 2013 basımlı *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabından da faydalanılmıştır.

2. MUSTAFA KUTLU

2.1. Hayatı ve Edebi Kişiliği

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947 yılında Erzincan'da doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Erzincan'da tamamlayıp Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1968 yılında mezun olmuştur. 1969 yılında evlenmiş ve 2 çocuğu olmuştur.

1969 yılında başladığı öğretmenlik hayatına 6 yıl devam etmiştir. Dergah dergisinin yayın yönetmenliğini yapan Mustafa Kutlu; hikâye, deneme ve çocuk kitabı yazmıştır.

Eserlerinin dinî-tasavvufî yönü ağır basmaktadır. Hikâyelerinde bazen Anadolu insanından ve onun çeşitli sorunlarından bazen de değişen zamanın yıkıcı etkisinden söz etmiştir. Sosyal gerçekçilikle yazdığı hikâyelerinde kıssa geleneğinden esinlenerek kendi tarzını ortaya koymuştur. Hikâyelerinde psikolojik değişimlere de yer vermiştir.

2.2. Eserleri

2.2.1. Hikâyeleri

- Ortadaki Adam(1970)
- Gönül İşi(1974)
- Yokuşa Akan Sular(1979)
- Yoksulluk İçimizde(1981)
- Ya Tahammül Ya Sefer(1983)
- Bu Böyledir(1987)
- Sır(1990)
- Arkakapak Yazıları(1995)
- Hüzün ve Tesadüf(1999)
- Uzun Hikâye(2000)
- Beyhude Ömrüm(2001)
- Mavi Kuş(2002)
- Tufandan Önce(2003)

- Rüzgarlı Pazar(2004)
- Chef(2005)
- Menekşeli Mektup(2006)
- Kapıları Açmak(2007)
- Huzursuz Bacak(2008)
- Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı(2009)
- Zafer yahut Hiç(2010)
- Hayat Güzeldir(2011)
- Anadolu Yakası(2012)
- Sıradışı Bir Ödül Töreni(2013)
- Nur(2014)
- Trende Bir Keman(2015)
- Hesap Günü(2015)
- İyiler Ölmez(2016)
- Tarla Kuşunun Sesi(2017)
- Sevincini Bulmak(2018)

2.2.2. Deneme- İncelemeleri

- Sait Faik'in Hikâye Dünyası(1968)
- Sabahattin Ali(1972)
- Siyasi Tarih Üzerine Konuşmalar 1 - İsmail Usta(1976)
- Şehir Mektupları(1995)
- Akasya İle Mandolin(1999)
- Yoksulluk Kitabı(2004)
- Vatan Yahut İnternet(2014)
- Dem Bu Demdir(2014)
- Vitrinde Olmak(2015)
- Bir Demet İstanbul(2016)
- İlmihal Yahut Arzuhal(2018)
- Fırtınayı Kucaklamak(2019)

- Kalbin Sesi & Bir Hicret Risalesi(2019)
- Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş(2020)
- Akıntıya Karşı(2021)
- Selâm Olsun(2021)

2.2.3. Çocuk Kitapları

- Yıldız Tozu(2004)

2.2.4. Gezi Yazıları

- Topkapı'dan Topkapı'ya(2021)
- Haliç ile Çepeçevre İstanbul(2021)
- Boğaziçi(2022)

2.3. Eserin Özeti

Kitap; *Sıtkı, Civan, Fotoğrafçı Sarhoş Mustafa, Doktor, Dörtler Makamı* adlı 5 hikâyeden oluşmaktadır. Ayrı ayrı hikâyeler kitabın bazı yerlerinde kesişmektedir.

Sıtkı'nın ailesi köyden İstanbul'a göç etmiştir. Babası kapıcılık, annesi de temizlik yapmaktadır. Sıtkı da mahallenin okuluna yazılmıştır ve resim yeteneği çok iyidir. Bir gün zengin birinin evine gider ve resim yeteneğini orada sergilemeye başlar. Bir Yeşilçam klasiği -zengin kız, fakir oğlan- yaşanır. Sıtkı bir daha o eve gitmez. Askere gider ve orada hırçınlaşır. Terhis olduktan sonra da olaylara karışır. Hapse girer. Hapisten çıktıktan yıllar sonra Hacı Kadir'in kahvesinde bulur kendini.

Civan'ın ailesi başlarda mutlu mesutken zamanla huzursuzluklar baş gösterir. Annesi evden kaçar. Civan'ı da annesinin tanıdığı Kör Makbule büyütür. Civan Hacı Kadir'in kahvesinde garsonluk yapmaya başlar ve bazı kişiler onunla dalga geçerler. Sıtkı, Civan'ın imdadına yetişir ve onu korur. Daha sonra bir marangozun yanında işe girer. İşler daha da büyür ve ortağıyla marangoz dükkânı açarlar. Destegül adında bir kıza âşık olur ama vermezler.

Mustafa'nın annesi, Mustafa altı yaşındayken ölmüştür. Fotoğrafçı olan babası İhsan Efendi, başka bir kadınla evlenmiştir. Kadın da eski kocasıyla görüşmeye devam ederken İhsan Efendi, kadının eski kocasını öldürür ve hapse girer. Mustafa'ya üvey

annesi çok eziyet etmektedir. Mustafa, artık bu duruma dayanamaz ve olanları kalfaya açıklar. Kalfa da kadını sıkıştırır ve Mustafa'yı yanına alır. Mustafa zamanla içkiye alışır. Sıtkı'yla da Hacı Kadir'in kahvesinde annesinin fotoğrafını büyütmek isterken tanışır.

Atalay ile çocukluğunda kilosu yüzünden çok dalga geçilmiştir. O da kendini derslere verip doktor olmuştur. Kariyer yapmak için üniversitede kalmıştır. Güzelliği, cesareti ve serbest tavırları ile tanınan Suna, ona parası için göz koymuştur. Zamanla Atalay'ı avcunun içine alan Suna, onunla nikah masasına oturmak için sabırsızlanır ama bu sırada da sevdiği oğlan Erol ile birlikte uyuşturucu işi yapar. Suna bir gün Sıtkı ile kütüphanede uygunsuz bir şekilde Atalay'a yakalanır. Atalay bu olaydan sonra Erzurum'a tayinini ister. Gittiğinde Hacı Kadir'in kahvesinin bitişiğindeki otelde kalır. Bir süre sonra kendine ev bulur ve düzenini kurar. Cuma günü yaptığı muayeneden para almaz.

Doktor, hastanenin bahçesini meyve ağaçlarıyla ağaçlandırmak istemektedir. Bahsi geçen dört kişi fidan almaya giderken yolda kaza yaparlar ve ölürler. Kaza yaptıkları yere gömülürler. Yoldan geçenler dua eder. Ziyaretçilerden biri Dörtler'i rüyasında gördüğünü söyleyip orayı türbe yaptırır.

3. CÜMLENİN ÖGELERİ

Söz dizimi denildiğinde ilk olarak cümleye bakmak gerekir. Muharrem Ergin cümleyi şöyle tanımlamaktadır: "Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur" (Ergin, 2013, s. 398).

"Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır" (Karahan, 2015, s. 9). Bu yüzden cümlenin ögelerine ihtiyaç vardır. "Cümlede kullanılan ve herhangi bir soruya cevap olan kelime veya kelime grubuna cümle ögeleri denir" (Mehmedoğlu, 2006, s. 101). Cümlede zorunlu ögeler ve yardımcı ögeler bulunmaktadır. Özne ve yüklem, zorunlu öge; nesne, yer tamlayıcısı ve zarf yardımcı ögelerdir.

Bu çalışmada cümlenin ögeleri Leylâ Karahan'ın tasnifine göre -yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf olarak- başlıklandırılmıştır.

3.1. Yüklem

Türkçe sözlükte yüklem; "Cümlede oluş, iş ve hareket bildiren kelime veya kelime grubu, haber, mahmul" olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 2622). Ergin, yüklemi fiil olarak adlandırmaktadır (Ergin, 2013, s. 398). Yüklem, cümledeki ana unsurdur. Bilal Aktan, yüklemsiz cümle olamayacağını ve tek kelimelik bir cümle bile olsa yüklemin kesinlikle bulunacağını ifade etmektedir (Aktan, 2016, s. 84). "Cümlede yargıyı üzerinde taşıyan öge, yüklemdir" (Karahan, 2015, s. 14). Diğer ögeler hep yükleme bağlanır. Yüklem bir isim veya fiil olabilir.

3.1.1. Fiilden Yüklem

Yüklemlerin yapısına bakıldığında basit ve birleşik zamanlı fiil çeşitlerinin oldukça çok olduğu görülmüştür.

Basit zamanlı fiillerden oluşan yüklemler:

*"Sanki geceden biri çıkıp gelerek onun kara bahtını **aydınlatacak**." (45)*

*"Masada bir sessizlik **oluyor**." (71)*

*"Polisler gördükleri kişinin ne cin ne peri; kendileri gibi bir âdemoğlu olduğunu fark edince ferahlayıp **yanaşmışlar**." (104)*

*"Doktor evi tamir ettireceğini, bahçeyi yeniden donatacağını **söyledi**." (137)*

*"Dikilen, bakılan ağaç **büyür**." (150)*

Birleşik zamanlı fiillerden oluşan yüklemler:

*"Sümbül'ün de aklı **karışmıştı**." (46)*

*"Nasıl olur da Başkan bu ihaleyi iki çıplak çocuğa **verirdi**." (73)*

*"Makinaya bakmaya **gelecekmiş**." (94)*

*"Araç, kum, çimento, tuğla, kiremit, kereste **verecekti**." (99)*

*"Söylenti şöyle: Bekçi ve diğerleri gece yarısından sonra mezarlıktaki ağaçlar arasında bazı ışıklar görmüş, üstelik ışıkların parladığı yerden çalgı sesleri **geliyormuş**." (103)*

*"Cevat Bey işin aslını **biliyordu**." (111)*

3.1.2. İsimden Yüklem

İsimler ve isim soylu kelimeler ek fiil alarak yüklem olur. Bu kelimeler ek fiilin 4 kipiyle de çekimlenir. İsim cinsinden kelime grupları yüklem olabilir. Bu yüzden gruplar halinde düzenlemeye gerek duyulmuştur. İsimden yüklemlerin fiilden yüklemlere göre daha az sayıda olduğu, bunların içerisinde de kelime grubundan oluşan isimden yüklemlerin tek kelimeden oluşan isimden yüklemlere göre daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Tek kelimeden oluşan isimden yüklemler:

*"Düşen asker de **şaşkındı**." (36)*

*"Kimseye zararı **yoktur**." (45)*

*"Balıklar da **nefisti** yani." (52)*

*"Şehrin alt yanında akan derenin geniş yatağı **kamışlıktı**." (63)*

*"İlk görüşte aşk **budur**." (64)*

*"Ana babaya bakmanın sevabı **çok**." (80)*

*"Hacı Kadir de **masada idi**." (92)*

*"Serin havayı ısıtan bir güz güneşi **vardı**." (95)*

*"Kendisini böbrek sancılarından kurtaran Doktor'a **minnettardı.**" (99)*

*"Bizim Halk Hikâyeleri de **öyledir.**" (100)*

*"O günlerde ilerici çevrelerde bu isimler **moda idi.**" (107)*

*"Atalay'ın gözleri **etrafında idi.**" (119)*

*"Oysa ne anaları **orada idi** ne babaları." (125)*

*"Bazıları tamire muhtaç bazıları **bakımlı idi.**" (133)*

*"Alt kat **mağaza imiş.**" (137)*

İyiler Ölmez adlı eserde isim ya da fiil cinsinden oluşan yüklemlere bakıldığında genellikle isim tamlaması veya sıfat tamlaması şeklinde oluşturulduğu dikkat çekmektedir.

Kelime grubundan oluşan isimden yüklem:

*"**Saçlarına ak düşmüş, güleç yüzlü, atletik bir adamdı.**" (26) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"Sıtkı'nın işi **tam bir piyango idi.**" (30) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"Hacı'nın Kahvesi **eski şehir denilen yerdeydi.**" (57) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"Sabri **"Evlenmeden önce ev almalı" fikrinde idi.**" (68) (yüklem: isim tamlaması)*

*"Buradan ayrılmak **sevgiliden ayrılmak gibi birşey.**" (70) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"Yalnızlık **Allah'a mahsus.**" (80) (yüklem: kısaltma grubu)*

*"Belli ki **ağır bir hastalığın pençesindeydi.**" (87) (yüklem: isim tamlaması)*

*"Üçü **sevda vurgunu**, Mustafa'ya gelince o da **felek vurgunu idi.**" (100) (yüklem: isim tamlaması)*

*"Efendim, hayalet gibi ortaya çıkan karaltı eliyle koluyla **basbayağı bir insan imiş.**" (103) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"**Tüm çikolata çocuklarının kaderidir** bu." (110) (yüklem: isim tamlaması)*

*"**Kendi sınıfında idi.**" (114) (yüklem: isim tamlaması)*

*"**Gözü kara bir çocuktu.**" (121) (yüklem: sıfat tamlaması)*

*"Hastane **iri çitlenbik, çınar ve çam ağaçları arasına gömülmüş bir taş bina idi.**" (133) (yüklem: sıfat tamlaması)*

3.1.3. Kesik Cümleler

Karahan, kesik cümleleri "Bazı cümlelerde yüklem, kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Böyle cümlelerin anlamı bağlamdan anlaşılır ve cümle, dinleyenin, okuyanın muhayyilesinde tamamlanır." şeklinde açıklamaktadır (Karahan, 2015, s. 15). Eserde cümlelerin kuruluş şekline bakıldığında kesik cümlelerin oldukça çok olduğu görülmüştür.

*"**İşte size para**." (22)*

*"**Bir yanda sigaralar, ortada bir perde beri yanda Sümbül'ün odası**." (45)*

*"**Masada dumanı tüten menemen ve karpuz**." (59)*

*"**Dışarıda şakır şakır bir güneş**." (87)*

*"**Beş dakika ara**." (112)*

*"**Yine o çıldırtıcı koku**." (119)*

*"**Bu fayton, atların kaldırımdaki ayak sesleri, en fazla çift katlı binalar, gittikleri yolun iki yanında sıralanan kavaklar**." (129)*

*"**Bir elinde bavul, ötekinde ud**." (130)*

*"**Size oradan bir apartıman dairesi...**" (135)*

"Bazı kesik cümlelerde anlam, önceki cümlenin yardımı ile tamamlanır" (Karahan, 2015, s. 16).

*"Kapı açıldı, biri içeri girdi. **Onunla beraber yağmurun kokusu, fırtınanın ayazı**." (7)*

*"Bayram Efendi'ye yer dahi bulmuş. **Bir otobüs durağının iç köşesi**." (15)*

*"Yumulun, soğuyacak, deyip menemene girişti. **Ötekiler peşinden**." (59)*

*"Civan önce sucuklu yumurtayı görüyor. **Sonra peynir çeşitleri, sonra reçel çeşitleri, bal. Ardından kızarmış ekmek, yeşillik**." (60)*

*"Sonra denemek için gazetelerden birine bir ilan verdi. **Şu marka makina, üretim tarihi şu, çok temiz**." (94)*

*"Bizim bahçıvan da oğlu ile beraber gidip çiçek fidesi, tohum ve meyve fidanı getirdi. **Kızılcıktan mürdüm eriğine, zerdaliden kara duta kadar**." (138)*

Karşılıklı konuşma cümlelerinde de cevap kesik cümle olabilmektedir. Cevap cümlesinin devamı soru cümlesinden anlaşılabilmektedir.

— *"Neden göçmüşler?*

— ***Yokluktan**." (Yokluktan göçmüşler.) (10)*

— *"Sen resim eğitimi aldın mı?*

— ***Yarım yamalak**." (Yarım yamalak aldım.) (26)*

— *"Ne yapıyorsun burada?*

— ***Resim**." (Resim yapıyorum.) (33)*

— *"Eh, zamanıdır. Kime çalışıyorsun?*

— ***Halil ağaya**." (Halil ağaya çalışıyorum.) (63)*

— *"Devlet mi yapmış?*

— ***Hayır, hayırsever birkaç kişi**." (Hayır, hayırsever birkaç kişi yapmış.) (99)*

3.2.Özne

Türkçe sözlükte özne; "Bir cümlede bildirilen işi yapan, yüklemin bildirdiği durumu üzerine alan kimse veya şey, fail, süje" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 1871). Ergin, özneyi fail olarak adlandırmaktadır (Ergin, 2013, s. 399). Özne, cümlede ana unsurlardan biridir. Cümlede açık olarak bulunabildiği gibi yükleme ekli olarak da bulunabilir. Özne, yükleme sorulan "*kim, ne?*" sorularıyla bulunabilir.

"Cümlede yapanı veya olanı karşılayan öge, öznedir. Özne, yüklemin gösterdiği kılışı, oluşu ve durumu üzerine alır" (Karahan, 2015, s. 18).

"Bir cümlede birden fazla özne bulunabilir" (Karahan, 2015, s. 19). Eserde birden fazla özne bulunduran cümleler sınırlı sayıda vardır.

*"Başında **bir deri kasket, /** sırtında **lacivert yağmurluk** vardı." (8)*

*"Orada **kötülükler, hastalıklar, ölümler, savaşlar, kırımlar, kıtlıklar** yoktu." (17)*

*"**Bunca ilim adamı, sanatçı, siyasetçi** yanılmış olamaz." (23)*

*"Az zaman içinde görevliler gelip Ruhi'nin eşyalarını götürdüler; **resimler, boyalar, fırçalar tüm resim malzemesi** Sıtkı'ya kaldı." (25)*

*"Bir süre **bu huzur, bu sıcaklık** sürer." (43)*

*"En son çorbanın suyuna doğranan bayat ekmekleri bir taş yalakta **sokak köpekleri, kediler** yiyordu." (53)*

*"**Ana, baba ve Beklan** balkonda kahvaltı yapıyorlar." (60)*

*"**Mustafa** klarnet, **Civan** bağlama, **Sıtkı** ise âhengi bozmamak üzere pes perdeden darbuka çalıyordu." (100)*

*"Bu defa yemeğe **Vedat Bey, eşi ve kızları** da katılmıştı." (126)*

*"**Cevat Bey, kardeşi, Saliha Hanım ve Atalay** yağdırıyorlardı yani." (127)*

"Özne, bazı cümlelerde, bir kelime veya kelime grubu olarak yer almaz. Cümlenin öznesi, yüklemin taşıdığı şahıs ekinden anlaşılır. Şahıs ekinin işaret ettiği zamir, cümlenin öznesidir" (Karahan, 2015, s. 20). Cümleyi uzatmamanın da bir yolu olan şahsı yüklemdeki ekle sezdirme eserde oldukça çoktur.

(siz) "Babamın arkadaşı olmalısınız." (33)

(o) "Evleri villaya yakın olduğu için o kırmızı arabayı sık sık görüyordu." (36)

(onlar) "Sağdan soldan yetiştiler." (50)

(biz) "Sonra iki kat çıkarız." (68)

(sen) "Ama bana bir söz ver." (73)

(ben) "Hasta anama baktım." (80)

"Yüklemi birleşik fiil olan bazı cümlelerde özne, yüklemin içinde yer alır. Özneli yüklemler, yüklem ve öznenin anlamca kaynaşmasından, deyimleşmesinden meydana gelmiştir" (Karahan, 2015, s. 21). Öznesi bu şekilde olan cümlelerin şahısları genellikle 3.tekil şahıs(o) şeklindedir.

*"**Canı sıkıldı**." (32)*

*"Biri görecek diye **ödü kopuyordu**." (119)*

Özne sadece tek kelimeden oluşmaz, kelime grupları da özne olabilmektedir. Bu şekilde olan özneye eserde çok sık rastlanılmıştır ve bu öznelerin çoğu isim veya sıfat tamlaması şeklindedir.

*"**Bayram Efendi** elinden geleni yaptı, ter-kan içinde kaldı." (15) (özne: unvan grubu)*

*"**Bu tüketim alışkanlığı** kapıcılar arasında bir sektörün oluşmasına yol açmıştı." (16) (özne: sıfat tamlaması)*

*"**Resmi seçenler** azdı." (20) (özne: sıfat-fiil grubu)*

*"Daha sonra **ev sahibi** başkasına kiraladı." (25) (özne: isim tamlaması)*

*"**Bu beyler** yetişip kurtarmaya çalıştılar." (39) (özne: sıfat tamlaması)*

*"**Oyuncunun kıralı** sensin." (39) (özne: isim tamlaması)*

*"**Terzi Tahsin** bir su aygırı gibi gülüyor." (50) (özne: birleşik isim)*

*"Ancak **birbirinin yanında yamacında olanlar** birbirine yardım ediyor." (53) (özne: sıfat-fiil grubu)*

*"**Ana, baba ve Beklan** balkonda kahvaltı yapıyorlar." (60) (özne: bağlama grubu)*

*"**Ressam Sıtkı** çok kızıyor buna; "Ulan sen soytarı mısın?" diyor." (60) (özne: birleşik isim)*

*"**Bizim oğlan** yine burda." (65) (özne: sıfat tamlaması)*

*"O günden sonra **iki kafadar** şehrin fotoğrafçılarını dolaşıp tahkikat yapmaya başladı." (78) (özne: sıfat tamlaması)*

*"**Musiki faslı** vakit gece yarısı olduğunda sona ererdi." (100) (özne: isim tamlaması)*

*"**Cevat Bey** bu manzarayı gördüğünde çileden çıkıyor ama karısına birşey demiyordu." (109) (özne: unvan grubu)*

*"**İsmail'in sesi** titredi." (115) (özne: isim tamlaması)*

*"Sadece **cırcır böceklerinin ve dertli öten İshak kuşunun sesi** geliyor." (131) (özne: isim tamlaması)*

*"**Tavşan kanı çaylar** geldi." (132) (özne: sıfat tamlaması)*

*"**Bahçenin, meyvenin, çiçeğin iyileştirici bir gücü** de var." (147)(özne: isim tamlaması)*

3.3. Nesne

Türkçe sözlükte nesne; "Geçişli fiili bütünleyen yalın veya belirtme durumunda bulunan tümleç" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 1766). Nesne, cümlenin yardımcı ögelerinden biridir. Cümlede yüklem ve öznenin bulunması zorunlu olduğu gibi nesne gibi yardımcı ögelerin bulunması zorunlu değildir. Geçişli fiiller nesne alabilmektedir. Nesne, yükleme sorulan *"neyi, kimi,ne?"* sorularıyla bulunur.

Ergin, nesneyi "Fiilin tesir ettiği nesneyi, şahsı, şeyi karşılayan cümle unsurudur." şeklinde ifade eder (Ergin, 2013, s. 399). Nesne; belirtisiz nesne ve belirtili nesne olarak ikiye ayrılmaktadır.

3.3.1. Belirtisiz Nesne

"Yükleme hâli eki taşımayan nesneler belirtisiz nesnedir; genel bir varlığı, bir türü karşılar" (Karahan, 2015, s. 25). Belirtisiz nesne, yükleme sorulan *"ne?"* sorusuyla bulunmaktadır. Belirtisiz nesne, tek kelime olabildiği gibi kelime grubu da olabilmektedir.

*"Askerde **belâ üstüne belâ** gördü." (39)*

*"**Bir hasır** alalım, bir de üstüne bitpazarından **halı**." (58)*

*"Korsan **gazoz** satıyor."(61)*

*"Bu âlemde **güçlü** olacan aga." (61)*

*"**Para** almadı onlardan." (89)*

*"Cevat Almanya'da **makina**; Vedat İngiltere'de işletme iktisat uzmanı oluyor." (106)*

*"Rumelihisar'ı sırtlarında İsmail yanık sesi ile **türküler** söyledi, Atalay mest oldu." (115)*

*"**Kız hasta**, dedi." (141)*

*"Bizim sarhoş kırk yıl önceki bilgisi ile **hasta** bakıyor." (135)*

3.3.2. Belirtili Nesne

"Yükleme hâli eki taşıyan nesneler belirtili nesnedir; bilinen bir varlığı karşılar" (Karahan, 2015, s. 25). Belirtili nesne, yükleme sorulan *"neyi, kimi?"* sorusuyla bulunmaktadır. Belirtili nesne, tek kelime olabildiği gibi kelime grubu da olabilmektedir.

İyiler Ölmez adlı esere bakıldığında belirtili nesnenin belirtisiz nesneye göre cümle içerisinde daha çok bulunduğu görülmektedir.

*"**Sakalı** salmış ama delikanlı günlerinden kalma meşin bilekliği sağ kolundan çıkarmamıştı." (7)*

*"Gün biter, gece biter, müşteriler gider, garsonlar gider, Kadir son bir defa **dükkânı** süpürür, **sobayı** kontrol eder, Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini uyandırıp **tenbihatını** yapar, sonra gönül huzuru ile evine giderdi." (8)*

*"**Hacı olduğumu** nerden anladın?" (9)*

*"Yılmaz oğlanı sevmek için erkenden eve geliyor, Sümbül **yemeği** hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." (46)*

*"Kalfa hâlâ **dükkânı** işletiyor, ara sıra **İhsan'ı** ziyaret ediyor." (84)*

*"Delikanlı içinden "Oğlum benim, aslanım" diye **onu** seviyor." (96)*

*"**Bizi** kırmaz, hatta bakarsın yardım eder." (98)*

*"**Hikâyeyi** zedeliyor." (104)*

*"**Kendinizi** fazla kaptırmayın." (105)*

*"Atalay onu incitmeden **masraflarını** karşıladı." (115)*

*"**Dörtler'i** güya rüyasında görmüş." (150)*

*"**Anahtarını** aldı." (151)*

Bazı kelime grupları cümlede nesne olarak farklı görevler yapmaktadır:

*"Sakalı salmış ama **delikanlı günlerinden kalma meşin bilekliği** sağ kolundan çıkarmamıştı." (7) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Hocam şu **ağacın gölgesini** koyu yeşil mi yapsam, laciverte mi koysam?" (23) (nesne: isim tamlaması)*

*"Ihlamur ağacı **oldukça koyu gölgeler** salmıştı." (29) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Akşam **bu işi** tüm ayrıntıları ile anlattı." (30) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"**Sehpanın üzerinde duran Sevda'nın fotoğrafını** aldı." (35) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Civan artık büyüdü, delikanlı oldu diyerek Sıtkı ile Hacı Kadir ona **iki kat elbise, ayakkabı ve gömlek** aldı." (51) (nesne: bağlama grubu)*

*"Arayan **Mevlâsını da, belâsını da** bulurmuş." (62) (nesne: bağlama grubu)*

*"Ama bakalım bir **sepetçi kızını** alırlar mı?" (66) (nesne: isim tamlaması)*

*"**İşin dedikodusu** çok yapıldı." (73) (nesne: isim tamlaması)*

*"Dilerseniz **bir ikinci görüşme** yaparız, dilerseniz şimdiden **nikah günü** alırız." (80) (nesne: sıfat tamlaması / nesne: isim tamlaması)*

*"Kadın bir süre sonra hamile kaldı; İhsan evliliğinin meyvesini gördü, **oğlan babası** oldu." (82) (nesne: isim tamlaması)*

*"Cevat Almanya'da makina; Vedat İngiltere'de **işletme iktisat uzmanı** oluyor." (106) (nesne: isim tamlaması)*

*"Cevat Bey bir Avrupa seyahati dönüşü Atalay'a **futbol topu** getirdi." (110) (nesne: isim tamlaması)*

*"Birlikte yaşadıkları bir olay **onların dostluğunu** perçinledi ve **Atalay'ın İsmail'i daha iyi tanımasını** sağladı." (115) (nesne: isim tamlaması / nesne: isim tamlaması)*

*"Kız çantasından **iki bilet** çıkardı." (118) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Baba Almanya'ya gitmiş, ana bir başkası ile evlenmiş, Erol da ailesi ile **tüm bağlarını** koparmıştı." (120) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Atalay eve döndüğü gece **bir mektup** yazdı." (128) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"O günden sonra **Atalay adı** unutuldu, ona **ya Hocam** dediler, **ya da Doktor**." (133) (nesne: isim tamlaması / nesne: bağlama grubu)*

*"Birlikte **bir kahve** içtiler." (133) (nesne: sıfat tamlaması)*

*"Tuttu makamın üzerine **bir türbe** yaptı." (150) (nesne: sıfat tamlaması)*

3.4. Yer Tamlayıcısı

Türkçe sözlükte dolaylı tümleç olarak geçen yer tamlayıcısı ; "Fiilin anlamını bütünleyen ve yönelme, kalma, çıkma durumlarından birinde bulunan veya edat alan tümleç" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 699). Yer tamlayıcısı genellikle cümlenin yardımcı ögesidir. Cümlede yükleme sorulan *"neye, nede, neden, kime, kimde, kimden, nereye, nerede, nereden?"* sorularıyla bulunabilir.

Ergin'e göre yer tamlayıcısı "Fiilin mekânını ve istikametini gösteren cümle unsuru"dur (Ergin, 2013, s. 400). "Bu öge, yükleme yönelme (*-A*), bulunma (*-DA*), uzaklaşma (*-DAn*) hâli ekleriyle bağlanan bir kelime veya kelime grubudur" (Karahan, 2015, s. 29). Bu sebeple yer tamlayıcısını yönelme, bulunma ve uzaklaşma bildiren yer tamlayıcısı olmak üzere üç başlık altında incelemek gerekli görülmüştür.

3.4.1. Yönelme Bildiren Yer Tamlayıcısı

Bu tarz yer tamlayıcısı, ismin yönelme hâl ekini *(-A)* alır. *"neye, kime, nereye?"* soruları yükleme sorulduğunda yönelme bildiren yer tamlayıcısını bulmaya yardım eder. *İyiler Ölmez* adlı eserde çok sayıda rastlanılmıştır.

*"Sonra **Avrupa'ya** gidiyor, **tahsiline** devam ediyor." (24)*

*"Sıtkı **önüne** bakıyor, cebinden mendili çıkarıp yüzünü silebilse ferahlayacak ama utanıyor." (29)*

*"Civan şu kömürü **depoya** taşıyıver." (49)*

*"Ardısıra hep beraber **kulübeye** gittiler." (58)*

*"İlk aşkını **kamışlığa** gömdü." (66)*

*"O ceylan gibi kız gitmiş **yerine** boyalı saçlı bir turşu fıçısı gelmişti." (75)*

*"Sabri'ye bakmadan **kapıya** ulaştı." (75)*

*"İkisi de **buna** cesaret edemiyor." (82)*

*"Doktor **çocuğa** acımıştı." (89)*

*"Çocuğu **ona** teslim etmiş, **neticeye** razı olmuştu." (109)*

*"Zaten Atalay **Elmas'a** bir cinsel obje gibi bakmamış, bu hususu aklından geçirmemişti." (113)*

*"Bu erkek misâli cesur kızı hiç çekinmeden **İstanbul'a** salmışlar." (121)*

*"Suna Erol'un cazibesine kapıldı, onu **eve** davet etti." (121)*

*"O arkadaşlar birkaç gün içinde **bana** ev bulur." (135)*

*"Doktor kalktı, **ihtiyara** yer gösterdi." (141)*

3.4.2. Bulunma Bildiren Yer Tamlaması

Bu tarz yer tamlayıcısı, ismin bulunma hâl ekini *(-DA)* alır. *"nede, kimde, nerede?"* soruları yükleme sorulduğunda bulunma bildiren yer tamlayıcısını bulmaya yardım eder.

*"**Başında** bir deri kasket, **sırtında** lacivert yağmurluk vardı." (8)*

*"Koca adam **evde** oturamaz ki." (14)*

*"**Okulda** ders falan dinleyemedi, **tenhalarda** dolaştı." (31)*

*"Hırlısı hırsızı **burada** barınır." (44)*

*"Yerlilerin çoğu terketmiş, yine cami yıkılsa da mihrap **yerinde** kalmıştı." (57)*

*"**Bizde** iyiler ölmez." (151)*

3.4.3. Uzaklaşma Bildiren Yer Tamlayıcısı

Erdoğan Boz, Türkiye Türkçesinde +DAn Ekli Nesne Ögesi Üzerine adlı çalışmasında bazı +DAn ekli kelimelerin de nesne olabileceğini ama bu ögenin nesne kabul edilebilmesinin temel şartının, geçişli fiillerde olduğu gibi eylemin özne dışında başka bir varlığı da etkilemesinin gerekli olduğunu belirtir (Boz, 2004). Bu kısım Leylâ Karahan'ın yer tamlayıcısı anlayışına göre düzenlenmiştir.

Bu tarz yer tamlayıcısı, ismin uzaklaşma hâl ekini *(-DAn)* alır. *"neden, kimden, nereden?"* soruları yükleme sorulduğunda uzaklaşma bildiren yer tamlayıcısını bulmaya yardım eder. *İyiler Ölmez* adlı eserde çok sayıda bulunmamaktadır.

*"Mustafa bir süre sonra koltuk değnekleri ile **hastaneden** çıktı." (102)*

İsim cinsinden kelime gruplarının olduğu yer tamlayıcıları cümlede farklı görevlerde kullanılmaktadır. Genellikle tamlama yaptıkları görülmektedir.

*"**Mahallenin altından** bir dere geçiyor." (44) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Ormanda büyümüş bir yaban hayvanı gibi **öteki çocukların arasına** daldı." (48) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Eski **şehrin ötesinde** artık apartımanlardan oluşan bir Yenişehir kuruluyordu." (57) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Öte tarafa giderken **bu bağlardan** bir bir kurtulmak lazım." (70) (yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması)*

*"Şimdi **bunların elinde** bayağı bir kereste var." (72) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Civan da **kerestelerin arkasından** sıyrıldı." (75) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Zaman sonra hikâye **cinlerin bayramı, perilerin düğünü gibi vasıflara** büründü." (103) (yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması)*

*"**Bir makaleye** dalmış sırtı dönük oturuyordu." (117) (yer tamlayıcısı: sıfat tamlaması)*

*"**Birbirlerinin yüzüne** baktılar ve kahkalarını bıraktılar." (121) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Suna **Erol'un cazibesine** kapıldı, onu eve davet etti." (121) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"İki gün içinde değil ama üç gün sonra evi buldular, hem de **cadde üzerinde**." (136) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

*"Adam **türbenin içine** dört sanduka koydu, dört yeşil örtü ile kapladı." (151) (yer tamlayıcısı: isim tamlaması)*

3.5. Zarf

Türkçe sözlükte zarf; "Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime, belirteç" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 2645). "Hareketin nasıl, niçin, ne şekilde, hangi vasıtalarla, hangi sebeple, hülâsa, hangi şartlarla yapıldığını veya olduğunu ve hangi zamanda cereyan ettiğini göstermek için zarf unsuru kullanılır" (Ergin, 2013, s. 400).

Zarf, genellikle cümlenin yardımcı unsurudur. Yükleme sorulan *"nasıl, ne zaman, ne kadar, ne ile"* ve *"kiminle, hangi şartlarda, niçin, kim tarafından?"* soruları zarfı bulmaya yardım eder.

"Zarf görevi yapan kelime ve kelime grupları yüklemi zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta, ve şart bildirerek tamamlar" (Karahan, 2015, s. 32). Eserde genellikle zaman ve tarz bildirdiği görülmüştür.

"*Karşıdaki bu sıcak daveti bekliyormuş demek, **hemen** geldi, henüz tam sönmemiş olan koca sobanın başına çöktü." (8) (zaman)*

"***Geze geze** insan sarrafı olmuşsun." (9) (tarz)*

"*Bayram Efendi **melul, mahzun** boynunu büktü." (15) (tarz)*

"*Sıtkı **o gece** uyuyamadı." (31) (zaman)*

"*Hatta **beyaz dişlerini gösterip güldüğünde** hayli sevimli oluyordu." (51) (zaman)*

"***En son** çorbanın suyuna doğranan bayat ekmekleri bir taş yalakta sokak köpekleri, kediler yiyordu." (53) (zaman)*

"*Sarhoş babası **daha küçük iken / bir tokat atıp** gözünü kaydırmış." (61) (zaman / tarz)*

"*Hacı **yine** ocağa sesleniyor." (72) (zaman)*

"*İhsan **dükkâna girerken** kalbi güm güm atıyordu." (79) (zaman)*

"*Benim yaşım geçti **biraz**." (80) (miktar)*

"*Bir gözlük vereceğim **onunla** idare etsin artık." (88) (vasıta)*

"*Mustafa **gözlüğü takıp** çıktı." (89) (tarz)*

"*Kalfa **hiç** yüzüne bakmıyor." (93) (miktar)*

"***Hemen bir ambulans çağırıp** hastaneye kaldırdılar." (101) (tarz)*

"***Yaşlı anasına baka baka** bekâr kalmıştı." (101) (tarz)*

"***Mustafa'nın morali düzelince** onlar da ayrıldı." (102) (zaman)*

"*Erol bu işin sonunu **merakla** bekliyor; **arada** kendi işini kovalıyordu." (126) (tarz / zaman)*

"*Bu Hacı **bayağı** zevk sahibi." (131) (miktar)*

"***Arada bir gelip** temizliğini yapıyordu." (151) (zaman)*

"Zaman, tarz, sebep, vasıta, miktar, yön ve şart bildiren bütün kelime grupları cümlede zarf görevi yapabilir" (Karahan,2015). Eserde bu başlık altında zarf-fiil grubunun da edat grubunun da hatırı sayılır sayıda çok olduğu tespit edilmiştir.

"*Yılmaz **yine barut gibi** eve dönmüş ama karısını bulamamıştı." (47) (zarf: edat grubu)*

"*Terzi hem gidiyor, hem **arada sırada dönüp** Sıtkı'yı tehdit ediyordu." (50) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"***Beşinci gün** yine geldi." (52) (zarf: sıfat tamlaması)*

"***Müşterilerin attığı yanan izmaritlere basıp** söndürüyor, onları güldürüyor." (60) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"*Gençler **birlikte kalkıp** ustanın elini öptü." (70) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"*Acaba bu oğlan da **yanan izmarite çıplak ayakla basıp** söndürüyor mu?" (71) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"***Yoruluncaya kadar** sokaklarda dolaştı." (93) (zarf: edat grubu)*

"***Kendini avutmak için** bir meşgale bulmalısın." (93) (zarf: edat grubu)*

"***Onlar âhenge başlayınca** civar evlerden pencereler açılır, **zaman zaman** kafayı bulmuş birinin "Yaşa, varol" naraları duyulurdu." (100) (zarf: zarf-fiil grubu, tekrar grubu)*

"***O günlerde** şehirde bir dedikodu yayılmaya başladı." (102) (zarf: sıfat tamlaması)*

"***Atalay'a bakmadan mihrabın önüne kadar gidip*** *namaza durdu." (114) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"***Kabul edip / kariyer yapmak için*** *üniversitede kaldı." (117) (zarf: zarf-fiil grubu, edat grubu)*

"***Bir yerden bir miktar mal alıp*** *başka bir yere teslim edeceklerdi." (122) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"*Adam* ***bir bardak ılık süt ve porselen tabakta iki çörek ile*** *geldi." (130) (zarf: edat grubu)*

"***O günden sonra*** *Atalay adı unutuldu, ona ya Hocam dediler, ya da Doktor." (133) (zarf: edat grubu)*

"*Doktor onu almış, yandaki büyük şehre götürmüş,* ***tamir ettirip*** *getirmişti." (148) (zarf: zarf-fiil grubu)*

"***Ekip toplanınca / onunla*** *gezilere, pikniklere gidiyorlardı." (148) (zarf: zarf-fiil grubu, vasıta grubu)*

4. CÜMLE DIŞI ÖGELER

Cümlenin ögeleri içerisinde değerlendirilmeyip cümleye anlam olarak yardım eden ögelere *cümle dışı ögeler* denilmektedir. Cümle dışı ögeler, cümlenin başında, ortasında ya da sonunda bulunabilmektedir.

Cümle dışı ögeler, açıklama durumunda cümleye bazen parantez içerisinde dahil olmaktadır. Cümleye ara sözleri ifade etmek için kullanılan iki virgül veya kısa çizgi ile de girebilmektedir.

İyiler Ölmez adlı eserde oldukça fazla cümle dışı öge kullanılmıştır. Ara söz şeklinde kullanılan cümle dışı ögelere çok rastlanılmamıştır.

"*Karşıdaki bu sıcak daveti bekliyormuş **demek**, hemen geldi, henüz tam sönmemiş olan koca sobanın başına çöktü." (8)*

"*Bayram Efendi'deki şaşkınlığı **varın** siz tahmin edin." (15)*

"***Yahu** daha yeni başlamıştık." (24)*

"***Valla** Sıtkı'ya yukardan bakmaya kalkar, onu adam yerine koymaz ise orada bir dakika durmaz, çeker giderdi." (26)*

"***Pöh.**" (30)*

"***Yok be teyze** bir ayağım burda olacak." (56)*

"***Eh**, zamanıdır." (63)*

"***Hoşt**, geri dur." (64)*

"***Hop, hop**." (64)*

"***Hadi ulan cıbıl**." (66)*

"***Hay** senin kornana **be**." (69)*

"***Ya herro ya merro**." (72)*

"*Düşerken **zaten** ölmüştü." (76)*

"*Otuza yakın hikâyenin sadece birinde **–Âşık Garip miydi, neydi–** sevgililer birbirine kavuşur." (100)*

"***Elbette**." (104)*

"*Şu demek **canım benim**." (123)*

"***Evet**, işte kitap masanın üzerinde duruyordu." (127)*

"***Ooo!**" (135)*

"*Doktor fazla kaçırdı **galiba**." (136)*

"Ünlemler, ünlem grupları, hitaplar, bağlama edatları cümle dışı ögelerdir" (Karahan, 2015, s. 37).

"*Hoş geldin **ağa**, buyur." (8) (hitap)*

"*Aslen Kastamonulu'yuz **ama** ailem İstanbul'a göçmüş, ben üç yaşında imişim." (10) (bağlama edatı)*

"***Ve** bir daha Sıtkı'ya asla bu soruyu sormadı." (12) (bağlama edatı)*

"***Çünkü** önce ufak tefek sonra düpedüz diktatörlüğe kaydılar." (23) (bağlama edatı)*

"*Bu çareleri kahvede okey oynayanlar **da** söyler." (24) (bağlama edatı)*

"***Hem** okulunu yapar **hem** resmini yapar." (30) (bağlama edatı)*

"***Babişkoo**!.." (32) (hitap)*

"*Buluruz **be ya!**" (67) (ünlem)*

"***Ha!**" (72) (ünlem)*

"***Usta**!" (90) (hitap)*

"*İş var, toplantı var **hanım**, bitmiyor işte." (109) (hitap)*

"***İsmail!**" (114) (hitap)*

"***Oysa** bir tehlike atlatmışlardı." (121) (bağlama edatı)*

"*Bilmeyecek ne var **canım**, mal için." (125) (hitap)*

"***Lâkin** sana bir eş lazım." (140) (bağlama edatı)*

"***Müslüman**!" (151) (hitap)*

5. KELİME GRUPLARI

Türkçede bazen anlatılmak istenen tek kelimeyle karşılanmayabilir. Bu durumda diğer bir adı belirtme grubu olan kelime grubuna başvurulur. Kelime grupları cümle içerinde tek bir kelime gibi görülür.

Muharrem Ergin kelime gruplarını şöyle tanımlamaktadır: "Kelime gurubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir" (Ergin, 2013, s. 374).

Kelime grupları, *isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil* ve *kısaltma grupları* olmak üzere on dört ana başlıkta toplanmıştır.

5.1. İsim Tamlaması

"İsim tamlamaları, en az iki ismin bir kavramı karşılamak üzere bir araya geldiği, tamlayan ve tamlananın aldığı eklere göre çeşitlere ayrılan sözcük öbekleridir" (Özen, 2021, s. 10). Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur ise tamlanandır. Eserden verilen örneklerde tamlayan ve tamlanan unsurlar koyu puntoyla ve parantez içerisinde kısaltılmış hâlde gösterilmiştir.

5.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayan unsurunun ilgi eki, tamlanan unsurunun ise iyelik eki aldığı isim tamlamalarına belirtili isim tamlaması denmektedir. *İyiler Ölmez* adlı eserde çok sayıda belirtili isim tamlamasına rastlanılmaktadır.

"*Onunla beraber **yağmurun(ty) / kokusu(tn), fırtınanın(ty) / ayazı(tn).**" (7)*

"*Bayram Efendi **işin(ty) / ek yerlerini(tn)** öğrenince; boya, cila, ayakkabı bağı, ayakkabı tabanına keçe, parlatıcı vb. gibi şeyler de satmaya başlamıştı." (16)*

"*Zaten **Nurettin'in(ty) / ailesi(tn)** oğlanı ikaz etmişti." (23)*

"*Polis gelinceye kadar **bir ikisinin(ty) / burnunu(tn)** kırdı." (39)*

"*Civan **hamamın(ty) / bahçesinde(tn)** düşe kalka yürümeye başladığı ilk günlerden itibaren yalın ayak başı kabak dolaştı." (48)*

"*Servis aracı **Hacı Kadir'in(ty) / kahvesi(tn)** önünden geçerken elinde sokak süpürgesi kahvenin önünü süpüren Civan'ı göreceksin." (60)*

"***Civan'ın(ty) / evlilik işi(tn)** bir zaman **Hayat Mektebi'nin(ty) / gündemini(tn)** işgal etti." (68)*

"*Civan'la Sabri haftada bir geliyor, balkonda sohbet ediyorlar, en çok da **atelyenin(ty) / durumunu(tn)** konuşuyorlardı." (69)*

"***O şom ağızlıların(ty) / ağızlarını(tn)** tıkamak için ilk parti sırayı getirin, **parkın(ty) / bir köşesini(tn)** parlatalım." (74)*

"*Söz verdikleri gibi ilk parti malı hazır ettiler, **Belediye'nin(ty) / araçları(tn)** gelip aldı." (74)*

"***Kalfanın(ty) da gözleri(tn)** dolmuştu." (85)*

"***Mustafa'nın(ty) / başı(tn)** önüne düştü." (93)*

"*Ancak **bizim âşıkların(ty) / üçü(tn)** de tek taraflı aşk yaşamış, daha beter bir yangında yanmışlardır." (100)*

"*Zaman sonra hikâye **cinlerin(ty) / bayramı(tn), perilerin(ty) / düğünü(tn)** gibi vasıflara büründü." (103)*

"***Atalay'ın(ty) / tüm heyecanı(tn)** kaybolmuştu." (109)*

"*Atalay **babasının(ty) / sesindeki(tn)** alaycı tona bir anlam veremedi." (111)*

"*Dertleniyordu diyorsak **bunun(ty) / bir derinliği(tn)** yoktu." (112)*

"*Kabadayı **Atalay'ın(ty) / kafasını(tn)** duvara vurmaya başlamıştı ki, İsmail bir nara atarak yetişti:" (116)*

"***Birbirlerinin(ty) / evini(tn) yatağını(tn)** paylaştılar." (122)*

"*Doğrudan **Başhekim'in(ty) / odasına(tn)** gitti." (133)*

5.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

İlk unsurunda ilgi eki olmayan ikinci unsurunda iyelik eki bulunan tamlamalara belirtisiz isim tamlaması denmektedir. *İyiler Ölmez* adlı eserde çok sayıda belirtisiz isim tamlaması bulunmaktadır.

"*Kurt adam olmadı ama zayıfı kollamada, zalime karşı çıkmada, **merhamet(ty) ve şefkat(ty) / bahsinde(tn)** hep ön sırada yer aldı." (37)*

"*Burada **Cicibey(ty) / Mahallesi'nde(tn)** köyden tanıdığı bir kadın varmış, gelmiş ona sığınmış." (45)*

"*Civan **gece(ty) / yarısı(tn)** Hızır gibi kapıları çalıyor, muhtaçlara yemek dağıtıyor." (53)*

"***Kamış kesme(ty) / mevsimi(tn)** gelmişti." (63)*

"*İhaleye on beş yirmi gün kala Hacı Kadir **Belediye(ty) / Başkanını(tn)** ziyaret etti, durumu anlattı." (73)*

"*Civan kerestelerin ardında idi tanıdık bir ses duydu, **bir kadın(ty) / sesi(tn)**!" (75)*

"*Anası ölmüş, yoksa çoktan **baba(ty) / evine(tn)** dönerdi diyorlar." (78)*

"*Doktor **şişe(ty) / dibi(tn)** bir gözlük vermişti." (89)*

"*Üçü **sevda(ty) / vurgunu(tn)**, Mustafa'ya gelince o da **felek(ty) / vurgunu(tn)** idi." (100)*

"*Mustafa bir süre sonra **koltuk(ty) / değnekleri(tn)** ile hastaneden çıktı." (102)*

"***İlk hayal(ty) / kırıklığını(tn)** ilkokulda yaşadı." (108)*

"*Cevat Bey onun kütüphanesini gizli gizli karıştırıyor, bazen rastlantı ile **kapı(ty) / arasından(tn)** başında takke ile namaz kıldığını görüyor, içini çekerek "Oğlanı kaybediyoruz, bu gidişle yobaz olacak" diye dertleniyordu." (112)*

"***Ayak(ty) / altında(tn)** dolaşma lan bücür." (116)*

"***Dahiliye(ty) / hocası(tn)** Atalay'ı asistan almak istiyordu." (117)*

"***Bir kadın(ty) / göğsü(tn)** sırtına dayandı." (118)*

"***Söz(ty) / yüzüğü(tn)** takıldı." (126)*

"*Az önce yağmur yağmış, etraftaki bahçelerden **leylak(ty) / kokuları(tn)** geliyor." (129)*

"*Otur, çiçeklere ağaçlara baka baka kahveni yudumla, **dünya(ty) / derdini(tn)** unut." (138)*

"*Bu sebeple bayramın ilânı şehrin üzerine **bir çiçek(ty) / yağmuru(tn)** gibi inmişti." (143)*

5.1.3. Tamlayanı -den Ekinden Oluşan İsim Tamlamaları

Leylâ Karahan, bu yapıda olan kelime grubunun "-In biri" yapılı kelime grubuna benzerliği yönüyle karıştırıldığını ama yapı bakımından birbirinden farklı olduklarını

ifade eder. “-DAn biri” yapılı kelime grubunun sıfat tamlaması; “-In biri” yapılı kelime grubunun da isim tamlaması olduğunu ifade eder (Karahan, 2012). Arzu Sema Ertane Baydar ve Turgut Baydar tamlayanı -den ekinden oluşan tamlamaları isim tamlaması içerisinde almaktadır (Ertane Baydar ve Baydar, 2001).

“*Çamaşır günü iki gardiyan para karşılığı Sıtkı’yı* ***çamaşır sepetlerinden birine*** *sakladılar.” (40)*

“***Arkadaşlarından biri*** *"Yılmaz sen fabrikaya bir sor bakalım" dedi.” (47)*

“*O sırada* ***köpeklerden biri*** *Civan’ın kokusunu aldı ve havlayarak ona doğru koştu.” (65)*

“*Bir seferinde yanına düşen parçayı alıp tam ağzına atacakken* ***o yetişkin kardeşlerden biri*** *çekip alıyor.” (76)*

“*Sonra denemek için* ***gazetelerden birine*** *bir ilan verdi.” (94)*

“*Yemekten sonra* ***müstahdemlerden birine*** *"Burada mescit var mı?" diye sordu.” (134)*

5.1.4. İçinde Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlaması

“*Dünyada* ***hemen bütün büyük sanatçıların arkasında*** *bir koruyucu vardır.” (25)*

“*Ormanda büyümüş bir yaban hayvanı gibi* ***öteki çocukların arasına*** *daldı.” (48)*

“***Ağzındaki cıgaranın izmaritini*** *yere at, çıplak ayak basıp söndürsün.” (49)*

“*Civan* ***bu ev işini*** *ilk Hacı Kadir’e açtı.” (57)*

“*Ama bakalım* ***bir sepetçi kızını*** *alırlar mı?” (66)*

“***O şom ağızlıların ağızlarını*** *tıkamak için ilk parti sırayı getirin,* ***parkın bir köşesini*** *parlatalım.” (74)*

“*Civan kerestelerin ardında idi tanıdık bir ses duydu,* ***bir kadın sesi****!” (75)*

“*O ceylan gibi kız gitmiş yerine* ***boyalı saçlı bir turşu fıçısı*** *gelmişti.” (75)*

“*Bir seferinde yanına düşen parçayı alıp tam ağzına atacakken* ***o yetişkin kardeşlerden biri*** *çekip alıyor.” (76)*

“*Mustafa kendini* ***bu aşkın kollarına*** *bıraktı.” (94)*

“*Ancak* ***bizim âşıkların üçü*** *de tek taraflı aşk yaşamış, daha beter bir yangında yanmışlardır.” (100)*

“***İlk hayal kırıklığını*** *ilkokulda yaşadı.” (108)*

"***Atalay'ın tüm heyecanı*** *kaybolmuştu." (109)*

"***Bir kadın göğsü*** *sırtına dayandı." (118)*

"*Dertleniyordu diyorsak* ***bunun bir derinliği*** *yoktu." (112)*

"*Erol* ***Tıbbiye'nin emektar talebelerindendi.*** *" (120)*

"***Gecenin bir yarısı*** *tirenden indi." (129)*

"*Bu sebeple bayramın ilânı şehrin üzerine* ***bir çiçek yağmuru*** *gibi inmişti." (143)*

5.1.5. İçinde Unvan Öbeği Bulunan İsim Tamlaması

Bu başlık içerinde bulunan örnekler eserde sınırlı sayıda görülmüştür.

"*Öp bakalım* ***Hilmi amcanın elini****." (58)*

5.1.6. İçinde Birleşik İsim Bulunan İsim Tamlaması

"*Servis aracı* ***Hacı Kadir'in kahvesi önünden*** *geçerken elinde sokak süpürgesi kahvenin önünü süpüren Civan'ı göreceksin." (60)*

5.1.6. İçinde Bağlaç Ögesi Bulunan İsim Tamlaması

"*Garip misafir şapkayı masaya koydu,* ***ıslak ve uzun saçlarını*** *parmaklarıyla geriye doğru taradı, yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı." (8)*

"*Kurt adam olmadı ama zayıfı kollamada, zalime karşı çıkmada,* ***merhamet ve şefkat bahsinde*** *hep ön sırada yer aldı." (37)*

"*Sandıktan* ***sabun ve tarçın kokusu*** *geliyordu." (60)*

"*Kalbimizi açar, bizi* ***merhamet ve şefkat sahibi*** *kılar." (105)*

"*Bu eski Türk evleri çok hoş,* ***taş ve ahşap kısımları*** *ile sevimli ama bakım istiyor." (137)*

5.1.7. Bir Unsuru Düşmüş Olan İsim Tamlaması

(Onun) "***Ağzı burnu*** *kan içinde kalmıştı." (37)*

(Onun) "***Boğazından*** *hırıltılar geliyor,* ***(onun) yüzü*** *kızarıyor, sonunda öyle bir ses çıkarıyor ki, duyan bayılır." (37)*

(Benim) "***Ayağım*** *takıldı, takılmasaydı." (66)*

(Benim) "***Civanıma*** *canım feda." (67)*

(Benim) "***Arkadaşım*** *budur ama ağzı var dili yok." (94)*

(Onların) "***Haklarında*** *türlü dedikodular çıktı ama bir süre sonra bütün bunların gerçek olmadığı anlaşıldı." (112)*

(Onun) "***Ateşi*** *var." (141)*

5.1.8. İçinde Fiilimsi Bulunan İsim Tamlaması

"***Bayram Efendi'nin oturduğu köşenin yanını yöresini, çatısını*** *bu malzeme ile kapladılar." (16)*

"*Sonunda* ***şeyhinin kim olduğu gizli kalan Beşiktaş'taki Yahya Efendi Dergâhı'na*** *intisab ediyor." (107)*

"*Birkaç iyi kalpli kız,* ***burnundan kan geldiğini*** *görünce koşup onu yerden kaldırdılar." (109)*

"*Talebe içinde* ***tüm okulun tanıdığı biri*** *vardı." (117)*

"*Klinikte herkes* ***Suna'nın Atalay'a ne zaman diz çöktüreceğini*** *bekliyor; bu maceranın sonunu merak ediyordu." (117)*

5. 2. Sıfat Tamlaması

M. Turgut Berbercan, A View on the System of Turkish Determinative Groups and the Determinative Groups in Old Turkic adlı makalesinde edatlar dışında bütün kelime sınıflarına ait kelimelerin isim olduğunu, sıfatların isimlerden önce kullanıldıklarında isimlerin nitelik ve işaret isimleri olduğunu, bir kelimenin isim(ler)den önce kullanılması ve isim(ler)in özelliklerini belirtmesi koşuluyla sıfat olabileceğini aksi halde isim ile sıfat arasında bir farkın olmadığını ifade eder (Berbercan, 2011).

Bir kelimenin sıfatla nitelenmesi ya da belirtilmesi yoluyla oluşturulan tamlamalar sıfat tamlamalarıdır. İlk unsur sıfat, ikinci unsur isimdir. Tamlamanın her iki unsuru da ek almaz. Sıfat tamlamasında tamlayan sıfat-fiil olabilmektedir. *İyiler Ölmez* adlı eserde oldukça çok sıfat tamlaması bulunmaktadır.

5.2.1. Her İki Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları

"*Nefes darlığı vardı, doktorlar **ağır iş** yapamazsın demişlerdi." (14)*

"***Sonraki günler** odayı gerçekten pırıl pırıl etti." (60)*

"***O yıllarda** Korsan filimleri oynuyor." (61)*

"***Bazı dedikodular** var." (74)*

"*Ben de **bir yuva** kurayım dedim." (80)*

"*Sonunda **liseli âşık** değildi bunlar, kalktı, elini uzattı." (81)*

"*Memnun oldum İhsan Bey, ben size **ikinci görüşme** için haber gönderirim. " (81)*

"***Bir zaman** çocukları olmadı." (82)*

"*Mustafa klarnet, Civan bağlama, Sıtkı ise âhengi bozmamak üzere **pes perdeden** darbuka çalıyordu." (100)*

"*Bakıyor ki, dünya sanayiye doğru gidiyor, hatta **Yeni Türkiye** de bu yolu seçti." (106)*

"***Böyle anlardan** birinde fakülte bahçesindeki Osmanlı'dan kalan mescide girdi." (114)*

"*Koridorda vukubulan **bu olaya** kimse karışmadı, sadece seyrediyorlardı." (116)*

"*Nitekim **ilk hücumda** avını yakaladı." (117)*

"*Kız **bu aileyi** doktorun ağzından iyice tanımıştı." (125)*

"*Umarım **boş oda** vardır." (130)*

"*Oğlum şunları bir güzel yıka, **cam tabakta** getir." (132)*

"*Böylece **kaç elma, kaç armut** alacakları ortaya çıktı." (148)*

"*Adam türbenin içine **dört sanduka** koydu, dört yeşil örtü ile kapladı." (151)*

5.2.2. Birden Fazla Sıfatın Bir İsmi Nitelediği Sıfat Tamlamaları

"***Zeki, ileriyi gören bir adam.**" (106)*

"***Tıp tahsilini yapmış, her hususta sözü olan, bilgisi sağlam uyumlu bir eleman** olmuştu." (117)*

"*Ekip Doktor'un salonunda **koca çini sobanın sıcaklığında** toplanıyor, musiki faslına dalıyordu." (139)*

5.2.3. Sıfat Unsuru Bağlaç Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları

Oldukça az sıfatın birbirine bağlaçla bağlandığı, bu sıfatların "ve" bağlacı ile bağlandığı görülmüştür.

"*Garip misafir şapkayı masaya koydu, **ıslak ve uzun saçlarını** parmaklarıyla geriye doğru taradı, yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı." (8)*

"*Hâlâ mevsiminde bunu **kesen ve satan esnaf** var." (63)*

"*Bu yüzden **ilk ve orta öğrenimi** ızdırap içinde geçti." (108)*

"*Bu eski Türk evleri çok hoş, **taş ve ahşap kısımları** ile sevimli ama bakım istiyor." (137)*

"*Orada **yüksek ve geniş bir taraça** vardı." (138)*

5.2.4. Bir Sıfatın Birden Fazla İsmi Nitelediği Sıfat Tamlamaları

Bir sıfatın birden fazla ismi nitelediği sıfat tamlaması yok denecek kadar azdır.

"*Gerçi bir resmiyet kazanmadı ama **mübarek gün ve geceler** gibi halkın kalbinde yer buldu." (144)*

5.2.5. İsim Unsuru İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

"***Bu / tüketim alışkanlığı** kapıcılar arasında bir sektörün oluşmasına yol açmıştı." (16)*

"*Yine de el işi pencere perdelerinden, **kaneviçe işlemeli / sedir örtülerinden** vazgeçemedi." (138)*

"*Bir gün muayenehaneye bir dede ile **beş altı yaşlarında püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile masum masum bakan / bir kız çocuğu** geldi." (141)*

"*Evet **üst / solunum yollarında** biraz sıkıntı vardı." (141)*

5.2.6. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları

"*Anlaştık Behçet Bey, siz de şahit olun, Sıtkı haftalığını alacak ama **yaptığı resimler** benim olacak." (29)*

"***Çalıştığı resmin** başına gitti." (29)*

"*Sonbahar **kızıla çalan sarı yapraklarını** dökerken babası yine hastalandı." (36)*

"***Her doğan çocuk*** *dünyaya tertemiz geliyor." (54)*

"*Büyükler gidince Civan* ***yüzünü görmediği anası ile*** *başbaşa kaldı." (59)*

"*Oğlan bir koşu* ***kapıda bekleyen arkadaşlarına*** *doğru gidiyor." (60)*

"*Kız* ***çırpınan kalbini*** *iki eliyle tutmuş* ***büyüyen gözleri*** *ile bakıyor." (65)*

"*Kız* ***kızarmış bir bakış*** *fırlattı Civan'a, oğlan eridi." (66)*

"***Kaşarlanmış ihale tüccarları*** *yerine bu defa malı bu çocuklar götürsün." (73)*

"*Bir seferinde* ***yanına düşen parçayı*** *alıp tam ağzına atacakken o yetişkin kardeşlerden biri çekip alıyor." (76)*

"*Kalfaya dükkânı ve içindekileri Mustafa'nın üzerine yapmaya karar verdiğini, bunun için* ***gereken işlemleri*** *tamamlamasını söyledi." (87)*

"*Mustafa* ***duyduğu acıyı*** *içine attı, kimse ile dalaşmadı, dersleri düzeldi, ilkokulu bitirdi." (89)*

"*Şu şehirde* ***hayra hizmet edecek kimse*** *kalmadı mı?" (98)*

"*Birkaç yüreği kip, gözü pek memur bir gece* ***"ışık görünüyor" denilen mahalde*** *pusuya yattılar." (103)*

"*Polisler* ***gördükleri kişinin*** *ne cin ne peri; kendileri gibi bir âdemoğlu olduğunu fark edince ferahlayıp yanaşmışlar." (104)*

"*O büyülü karanlığın ve* ***inanılmaz ışığın*** *esiri olarak filmi seyrediyordu." (112)*

"*Bunda* ***şaşılacak birşey*** *yok; çünkü bu zibidi orta mektepten bu yana hep kavganın, hırsızlığın, belânın içinde olmuştu." (120)*

"***Belli olmayan bir makyaj*** *ile inci gibi parlıyordu." (125)*

"*İhtiyarın gözünden* ***damlayan yaş*** *Doktor'un eline değdi." (142)*

"*Düzlüğün* ***su geçen kısmına*** *çınar diktiler." (150)*

5.2.7. Sıfat Unsuru Edat Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları

"***O ceylan gibi kız*** *gitmiş yerine boyalı saçlı bir turşu fıçısı gelmişti." (75)*

"***Göz açıp kapayacak kadar kısa zamanda*** *inşaatı bitirdiler, içini tanzim ettiler, pırıl pırıl bir bina oldu." (99)*

"***Bu erkek misâli cesur kızı*** *hiç çekinmeden İstanbul'a salmışlar." (121)*

5.2.8. Sıfat Unsuru Aitlik Öbeği Olan Sıfat Tamlamaları

"*Hamam civarındaki evlerin sakinleri bu orman çocuğundan yaka silkiyordu." (48)*

"*Mezarlıktaki dehşet böylece şehrin tarihine intikal etti." (104)*

"*Ancak oradaki fotoğrafçının adı Selami." (104)*

"*Hastane bahçesindeki bir boşluğa işaret etti." (146)*

5.2.9. Birden Fazla Sıfat Tamlamasının Bulunduğu Cümleler

"*Adam birkaç gün sonra bir çuval mukavva ile geldi." (16)*

"*Sevda'nın babası "efendi adam, o sanat tutkunu şahıs" Hidayet Bey uyuşturucu baronu çıkıyor." (41)*

"*Pırıl pırıl cilalı sıralar yerine konunca o köşeyi bayağı süsledi." (74)*

"*Keşke bütün parkı bu sıralar ile doldursalar, diyorlardı." (74)*

"*Atalay bir süre sonra Kur'an okumaya ve annesi ile beraber, başta beyaz takke namaz kılmaya başladı." (109)*

5.3. Sıfat-Fiil Grubu

"Sıfat-fiil grubu, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 54). Görüldüğü üzere sıfat-fiil grubu, daha çok sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*Gerisini bizi idare edenler düşünsün." (24) (isim)*

"*Bir gün bülbül misâl şakıyan sesi ile Sevda göründü." (32) (sıfat)*

"*Aslında kenarda duran bir mesele var." (42) (sıfat)*

"*Oğlan bi koşu kapıda bekleyen arkadaşlarına doğru gidiyor." (60) (sıfat)*

"*Civan çayları getiren çocuğa bakıyor." (71) (sıfat)*

"*İkiye bakan üçe de bakar." (83) (isim)*

"*Ancak bu görevden kaytarmaya çalışanların sayısı son yıllarda artıyor." (91) (isim)*

"*Hatırını sayacak, onu kırmayacak, hayır işine her zaman koşan kişilerden yeterli miktar para topladı." (99) (sıfat)*

"*Bakmışlar ki mezarlıkta âlem yapan bu kişi fotoğrafçı Sarhoş Mustafa." (104) (sıfat)*

"*Nakledildiği her mecliste kılıktan kılığa girerek **tadından yenmez bir "Sarhoş Mustafa hikâyesi"** olup çıktı." (104) (sıfat)*

5.4. İsim-Fiil Grubu

"Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 56). -mA ve mAk eklerinin sıklıkla, -Iş ekinin ise nadiren kullanıldığı görülmektedir.

"*Üstünden başından akan sular tahta döşemede kendine bir yol bulmuş, Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini, sigara izmaritlerini yüklenerek **kapıya doğru akmaya** başlamıştı." (8)*

"***İnsan resmi yapmak** makbul değil." (10)*

"*Şimdi sıra **Bayram Efendi'ye bir iş bulmaya** gelmişti." (14)*

"***Fırça sallamasından** Bayram Efendi'nin acemi olduğunu anlamıştı." (15)*

"*Her işin yazı var, kışı var, **dışarıda çalışmanın** bin türlü zorluğu vardı." (15)*

"*Bayram Efendi işin ek yerlerini öğrenince; **boya, cila, ayakkabı bağı, ayakkabı tabanına keçe, parlatıcı vb. gibi şeyler de satmaya** başlamıştı." (16)*

"*Bu tüketim alışkanlığı **kapıcılar arasında bir sektörün oluşmasına** yol açmıştı." (16)*

"*Az zamanda Sıtkı'nın ressam olduğu yayıldı okulda ve **resim yaptırmak** isteyenler sıraya girdi." (18)*

"*Ama **kız resmi yapmanın eninde sonunda başına iş açacağını** anlamıştı." (19)*

"*Ruhi Bey **öğrencilerinin az olmasına** sevindi." (20)*

"*Sonra bu teorik bilgilerle beraber öğrencilere **resim yaptırmaya** başladı." (20)*

"***Omuzlarda taşımak yerine** içeri tıktılar." (21)*

"*Ruhi gençliğin tüm heyecanı, partinin çelik disiplini ile **fırtınayı kucaklamak** gerektiğini söylüyordu." (21)*

"*Neyse ki **devlet memuru olmasını engelleyecek bir suçu** yoktu." (22)*

"*Oysa biz **kokmuş kapitalizmin aldatmaya dayalı sahte demokrasisinden öte**, gerçek demokrasiyi, insan haklarını, özgürlüğü getirecektik." (23)*

"*Ruhi **sandalyeden kalkmaya** yeltendi, sendeledi, az daha düşüyordu." (24)*

"*Valla Sıtkı'ya **yukardan bakmaya** kalkar, onu adam yerine koymaz ise orada bir dakika durmaz, çeker giderdi." (26)*

"*Buna **kişiliğini yansıtması** gerekiyordu." (29)*

"*Sıtkı **Sevda'yı unutmak** için kendini kıra bayıra vurdu." (34)*

"*Beraberce oturup **bir sergi açmayı** düşündüler." (34)*

"*Sıtkı **ne kadar belâdan uzak durmak istiyorsa** tüm belâlar gelip onu buluyordu." (37)*

"*Kurt adam olmadı ama **zayıfı kollamada, zalime karşı çıkmada, merhamet ve şefkat bahsinde** hep ön sırada yer aldı." (37)*

"*Yok âmirim, ben **bunları kurtarmak** istedim." (39)*

"*Koğuşta **belâya bulaşmamak için** kendini resme ve okumaya verdi." (40)*

"*Cevat Bey **bir Avrupa seyahati dönüşü** Atalay'a futbol topu getirdi." (110)*

5.5. Zarf-Fiil Grubu

"Zarf-fiil grubu, söz dizimi içinde zaman, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma vb. işlevlerle zarf görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 59).

"*Dönünce **sakalı salıp**, **takkeyi başa geçirip**, mescitte en ön safta yerini alırsın." (8)*

"*Üstünden başından akan sular tahta döşemede kendine bir yol bulmuş, **Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini, sigara izmaritlerini yüklenerek** kapıya doğru akmaya başlamıştı." (8)*

"*Bayram Efendi **işin ek yerlerini öğrenince**; boya, cila, ayakkabı bağı, ayakkabı tabanına keçe, parlatıcı vb. gibi şeyler de satmaya başlamıştı." (16)*

"***Samimiyet ilerleyince** Ruhi bu iki fakir çocuğu yemeğe götürmeye başladı." (22)*

"*Civan **Marangoz Mehdi'nin atelyesine düzgün düzenli devam ederken**, **her yaptığı işi tamamlayıp ustasına teslim ederken** bir işi bitirmenin zevkini yaşamaya başlamıştı." (54)*

"*Civan **yemeği bitirmeden** kalktı." (64)*

"*Kadın bir süre sonra amansız bir hastalığa yakalandı, daha **"Ne oluyor?" diyemeden** öldü." (82)*

"*Mustafa **o gün gelen minibüsü şoförle beraber boşaltırken tökezleyip** düştü ve bacağını kırdı." (101)*

"*Atalay'ın çapkın babası **kızı görür görmez** oğlunun kulağına eğildi "Aferin! Turnayı gözünden vurmuşsun"." (125)*

"*Saliha Hanım Suna'yı yanına oturtmuş,* ***ağzından girip burnundan çıkarak*** *her sırrını öğrenmeye çalışıyordu." (125-126)*

"*Atalay* ***"Ne de olsa babamdır" diyerek*** *hizmetine koştu." (144)*

"Hâl ekleriyle çekime girmiş bazı sıfat-fiiller, cümlede zarf görevi yapar. Bu sıfat-fiillerle kurulan gruplar da birer zarf-fiil grubudur" (Karahan, 2015, s. 58).

"*Civan* ***etrafını, arkadaşlarını tanıdıkça*** *yumuşadı; şefkatli, merhametli, fedakâr bir çocuk oldu." (48)*

"***Tanınmış bir fotoğrafçı olduğundan*** *dükkânın kazancı yerinde idi." (79)*

"*Kısa bir süre* ***"Neredeyim ben" dercesine*** *etrafına baktı." (95)*

"*Cevat Bey* ***bu manzarayı gördüğünde*** *çileden çıkıyor ama karısına birşey demiyordu." (109)*

" ***"Benim oğlum doktor olacak, bütün hastalara bakacak değil mi" diye sorduğunda****, Atalay "Evet anne ben doktor olacağım" cevabını veriyor, bunun üzerine annesi sevgiyle onu bağrına basıp öpüyordu." (109)*

"*Atalay* ***kolejde okumaya başladığında*** *sporun kendine uygun bir uğraş olmadığını anlamıştı." (111)*

"*Psikoloji, sosyoloji, tarih ama esasen edebiyat onu kendine çekiyor;* ***bir kitaba daldığında*** *yemeyi içmeyi unutuyor, kahramanlar arasına katılıp âdeta onlarla beraber yaşıyordu." (111)*

"***Erol işe çıktığında*** *Suna "Beni de götür" demeye başladı." (122)*

"*Akşam* ***ekip biraraya geldiğinde*** *bu sarı kızı anlattı." (142)*

Z. Korkmaz, "Zarf-fiillerin bir kısmı da ad-fiil ve sıfat-fiillere bazı ad çekimi eklerinin getirilmesi ile oluşturulmuştur" der ve -mAksIzIn ekini de buna örnek gösterir (Korkmaz, 2009, s. 473). İsim-fiille n vasıta hal eki kalıplaşmasıyla oluşan -mAksIzIn eki de zarf-fiil grubu kurar.

"*Sıtkı bir süre* ***hiçbir şey düşünmeksizin*** *ardından bakıverdi." (34)*

5.6. Tekrar Grubu

5.6.1. Yapılarına Göre Tekrar Grupları

Yapılarına göre tekrar grupları; unsurları aynı olan, unsurları yakın anlamlı olan ve unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları olarak üç başlık altında incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda unsurları aynı olan ve yakın anlamlı olan tekrar gruplarının unsurları zıt anlamlı olan tekrar gruplarına göre hayli fazla olduğu görülmüştür.

5.6.1.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grupları

"***Geze geze*** *insan sarrafı olmuşsun." (9)*

"*Bir şeye benzetemediği için* ***uzun uzun*** *baktı." (12)*

"*Aralarından çıkan uyanıklar* ***tek tek*** *evleri dolaşıyor, bu fazlalık eşyaları topluyorlardı." (16)*

"*Sıtkı* ***sıkı sıkı*** *tenbih etti: "Sakın başkasına gösterme"." (18)*

"*Haydar tesbihini* ***sallaya sallaya*** *gitti." (19)*

"*Böylece her biri ile* ***ayrı ayrı*** *ilgilenebilecekti." (20)*

"*Sonbahar yaprakları sarı, turuncu çizgiler çizerek* ***ağır ağır*** *düşüyordu." (20)*

"*Onu* ***yont yont****, ülke dünya çapında bir sanatçı kazansın." (21)*

"*Sıtkı resim yaparken o* ***ufak ufak*** *demleniyor, bir yandan da konuşuyordu. (23)*

"*Sıtkı* ***saf saf*** *sordu:" (27)*

"*Sıtkı* ***çekine çekine*** *köşeye doğru gitti, giderken ceketini çıkardı." (27)*

"*Güneşin etrafı* ***cayır cayır*** *yaktığı bir gündü." (34)*

"*Evleri villaya yakın olduğu için o kırmızı arabayı* ***sık sık*** *görüyordu." (36)*

"***Seve seve*** *gitti." (36)*

"*İçerisi* ***tıklım tıklım****." (41)*

"*O* ***cıvıl cıvıl*** *genç kız gitmiş yerine bir keş gelmiş." (41)*

" *"Alnımıza ya tahammül ya sefer yazılmış. Bize sefer düştü" diyerek eskinin omuzunda sazı* ***diyar diyar*** *gezen âşıkları gibi kendini tozlu yollara vurdu." (43)*

"*Yılmaz o kadar içmişti ki bütün gece* ***horul horul*** *uyudu." (45)*

"*Daha doğduğunda sağa sola* ***bıcır bıcır*** *bakıyordu." (46)*

"*Yüreğindeki intikam duygusunu* ***büyüte büyüte*** *Almanya uçağına bindi." (47)*

"***Sonu sonu*** *o bir çocuk." (48)*

"*Terzi **bas bas** bağırıyordu." (50)*

"*Esnaf da aralarında **konuşa konuşa** dükkânlarına yürüdü." (50)*

"*Makbule **uğrun uğrun** ağlardı böyle anlarda, Civan ona sarılıp teskin ederdi." (56)*

"*O odayı **pırıl pırıl** yapacağım, hele şu gece bir geçsin." (59)*

"*Gecenin seslerini dinledi, uzaklarda bir köpek havlıyor, ağırdan yağan yağmur damlaları saçaklardan **pıt pıt** ederek düşüyordu." (59)*

"*İshak kuşu **dertli dertli** öter." (61)*

"***Kese kese** bir açıklığa geldi." (63)*

"*Civan **kös kös** kalktı." (66)*

"*Gitti, **paşa paşa** askerliği yaptı geldi." (66)*

"*Sonra usta **yavaş yavaş** ayağa kalktı." (69)*

"*Sabri ile Civan o günkü ziyarete kalpleri **güm güm** atarak gitti." (69)*

"*Öte tarafa giderken bu bağlardan **bir bir** kurtulmak lazım." (70)*

"*Farenin vücudundan **parça parça** et koparıyor." (76)*

"*İhsan Efendi **tekrar tekrar** teşekkür etti." (79)*

"***Dır dır** ediyormuşum." (82)*

"*Sokakta beni görenler **gizli gizli** gülüyor veya acıyarak bakıyor." (83)*

" *"Cici anne beni dövüyor" diye **ağlaya ağlaya** dili döndüğünce olanları anlattı." (85)*

"*Mustafa yorganı başına çekip **için için** ağladı." (90)*

"*Kendi yaşında **zaman zaman** görüştüğü, Şükrü adında bir çocuk vardı." (90)*

"*Elinde **buruş buruş** silik bir fotoğraf vardı." (92)*

"*Delikanlı Mustafa'nın yüzüne **melul melul** bakıyor." (97)*

"*Yaşlı anasına **baka baka** bekâr kalmıştı." (101)*

"*Mustafa bir keresinde bunun vesikalık fotoğrafını çekerken kadına dünyayı dar etmiş, elli kere bir o yana bir bu yana döndürmüş, Huriye "Ulan görmüyorsun, fotoğraf senin neyine, keşke kalfa burda olsaydı" diye feryadı basmış ama Mustafa'nın **kıs kıs** gülmesinin önüne geçememişti." (101)*

"*Mustafa'nın başını sırtını yumruklayarak **bağırta bağırta** bacağını alçıya aldı." (101)*

"*Daha ilk denemede yokuşun yarısında kızak kontrolden çıktı, Atalay kızakla beraber takla* ***ata ata*** *yokuşun dibine kadar yuvarlandı." (108)*

"*Çocuklar ona* ***katıla katıla*** *gülüyordu." (108)*

"*Sonra yorganı başına çekip* ***horlaya horlaya*** *uyur, Saliha'yı yalnız bırakırdı." (109)*

"*Talihsiz kadın bir türlü uyuyamaz, sedirde tesbih* ***çeke çeke*** *sızıverirdi." (110)*

"*Bunlara fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu ve sinema aşkını da eklersek Atalay'ın yalnız ama* ***dolu dolu*** *bir dünyası olduğu anlaşılır." (111)*

"*Raflar arasında ayak uçlarına* ***basa basa*** *sessizce süzüldü." (127)*

"*Esnaf ona Baba* ***diye diye*** *adı unutulmuştu." (136)*

"*Damı aktaranlar, marangozlar, tuvalet banyoyu tamir edip fayans döşeyenler* ***harıl harıl*** *çalışmaya başladı." (137)*

"*Tadını* ***çıkara çıkara*** *yaşıyordunuz." (139)*

"*Ne lazımdır sana gezmek/Semerkant'ı Buhara'yı/Sana lazım olan kısmet/*Bulur ***ârâyı ârâyı.*** *" (140)*

"*Bir gün muayenehaneye bir dede ile beş altı yaşlarında püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile* ***masum masum*** *bakan bir kız çocuğu geldi." (141)*

"*Gazeteler* ***boy boy*** *fotoğraflarla haber yaptılar." (144)*

"*Hem biz yeriz* ***taze taze****, hem hastalar." (147)*

"***Durup durup*** *yeni işler çıkarıyorsun." (148)*

5.6.1.2. Unsurları Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grupları

"***Saç-baş*** *birbirine karışmış, sırt çantası taşıyan bir garip adam." (7)*

"*Yaş kırka varıncaya kadar her boku ye,* ***vur-kır*** *sana delikanlı desinler, lâkin*
"*Hakk'a riayet et, sonra dost hayatı, alkol falan neyse fırtına evlenince diner." (7)*

"*Yaz kış,* ***yağmur çamur*** *o yokuşu indi çıktı." (17)*

"***Doğru-dürüst*** *bir eğitim alamadı." (17)*

"*Ama kız resmi yapmanın* ***eninde sonunda*** *başına iş açacağını anlamıştı." (19)*

"*Çünkü önce* ***ufak tefek*** *sonra düpedüz diktatörlüğe kaydılar." (23)*

"*İçinden: "Kırıla kırıla* ***un ufak*** *kaldık be! Aldırma" dedi." (34)*

"*Sıtkı Sevda'yı unutmak için kendini* ***kıra bayıra*** *vurdu." (34)*

"*Sevda* ***hoplaya, zıplaya*** *gitti." (34)*

"***Ağzı burnu*** *kan içinde kalmıştı." (37)*

"*Karanlık bir sokak arasında dört kişinin bir* ***karı-kocayı*** *fena halde dövdüklerini gördü." (39)*

"*Komiser* ***çarpık-çurpuk*** *güler" (40)*

"*Dedik ya bizimki* ***arada sırada*** *Köroğlu oluyor." (40)*

"*Sıtkı* ***ara sıra*** *melul-mahzun gözlerle villadan yana bakar." (43)*

"*Torun ara sıra gelir şimdi sadece temelleri kalan,* ***yanmış yıkılmış*** *köşkte kalırmış. " (44)*

"***Hırlısı hırsızı*** *burada barınır." (44)*

"*Çıktığında kararını vermişti: "Ulan fare deliğine girseniz sizi bulup* ***delik deşik*** *edeceğim. Etmez isem yuh ervahıma." " (47)*

"***Çer-çöp*** *arasında büyüdüğü için galiba mikroplar bu çocuğa güç yetiremiyordu." (48)*

"***Fakir fukaraya*** *dağıtacam." (53)*

"*Bu ziyafetten* ***kurt-kuş*** *payına düşeni alıyordu." (53)*

"*Bu* ***ana baba*** *sevgisi görmemiş yetim çocuk bu kadar merhameti nasıl biriktirmiş içinde?" (53-54)*

"*Sabri gerçi* ***evli barklı*** *idi ama ne de olsa o da genç." (54)*

"*Civan dağları, dereleri,* ***ucu bucağı*** *olmayan bozkırı düşündü." (55)*

"*Ben burasını* ***siler süpürür****, çiçek gibi yaparım." (58)*

"*Sonra gayrete gelip* ***yatağı yorganı*** *dışarı çıkardı." (59)*

"*Civan* ***yorgun argın*** *yatağa uzandığında bir süre uyuyamadı." (59)*

"*Kendini* ***dağa bayıra*** *vurdu." (70)*

"*Hurda arabası* ***ağır aksak*** *gidiyor, o gittikçe Destegül küçülüyordu." (75)*

"*Birbirlerine sarılıp* ***hal hatır*** *soruyorlar." (82)*

"*Böylece baba-oğul* ***öpe koklaşa*** *bir zaman konuştular." (86)*

"*Mustafa daha önce her şeyi* ***sisli puslu*** *görürken, şimdi pırıl pırıl görüyor, etrafına yeni görüyormuş gibi bakıyordu." (89)*

"*Kalfa çocuğun sesindeki kırılmayı,* ***tuz buz*** *olmuş umudu sezmişti." (90)*

"*Kalfa ona* ***nane limon*** *kaynattı." (91)*

"*Bir gün* ***utana sıkıla*** *Kalfa'ya açıldı." (93)*

"*Nerde bir makina haberi alsa **dağ taş** dinlemeyip oraya gidiyor, civar ilçeleri dolaşıyordu." (94)*

"*Atalay **mutlu mesut** topunu kucağına alıp evin yolunu tuttu." (110)*

"*Öylece **don-gömlek** yatağa girdi." (131)*

"*İnsan genç ömründe eşini seçip **çoluk çocuğa** karışmalı." (140)*

5.6.1.3. Unsurları Zıt Anlamlı Olan Tekrar Grupları

"*Pantolonu, kazağı çıkarıp **altlı üstlü** eşofman giydi." (13)*

"***Gir-çık**-çalış-**ye-iç-otur-kalk-uyu-uyan** serbest." (28)*

"***Sağa sola** iki kurşun sıkınca bunlar korkudan altlarını ıslattılar." (41)*

"*Ama şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus ile yerleşime uygun yer kalmayınca, dereye doğru inen bu **inişli çıkışlı** arazi de gecekondu misâli kulübeler ile dolmuş." (44)*

"*Hamamda çalışıyor külhanda **yatıp kalkıyor.**" (45)*

"*Civan hamamın bahçesinde **düşe kalka** yürümeye başladığı ilk günlerden itibaren yalın ayak başı kabak dolaştı." (48)*

"*Kızın hayali **gece gündüz** gözünün önünde idi." (65)*

5.6.2. Cümledeki Görevlerine Göre Tekrar Grupları

"Tekrar grupları, söz dizimi içinde isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 61). Cümledeki görevlerine göre tekrar gruplarına bakıldığında tekrar gruplarının genelde zarf görevinde olduğu görülmüştür.

"*İçerisi **tıklım tıklım**." (41) (isim)*

"***Sağa sola** iki kurşun sıkınca bunlar korkudan altlarını ıslattılar." (41) (isim)*

"*Öylece **don-gömlek** yatağa girdi." (131) (isim)*

"*İnsan genç ömründe eşini seçip **çoluk çocuğa** karışmalı." (140) (isim)*

"*Pantolonu, kazağı çıkarıp **altlı üstlü** eşofman giydi." (13) (sıfat)*

"*Ama şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus ile yerleşime uygun yer kalmayınca, dereye doğru inen bu **inişli çıkışlı** arazi de gecekondu misâli kulübeler ile dolmuş." (44) (sıfat)*

"*Anasının gözü Suna **hanım hanımcık** bir tip çiziyor, ileride kaynanası olacak kadına şirin görünmeye çalışıyordu." (126) (sıfat)*

"*Kızın hayali **gece gündüz** gözünün önünde idi." (65) (zarf)*

"*Yılmaz oğlanı sevmek için erkenden eve geliyor, Sümbül yemeği hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra agu, ugu diye sesler çıkarıp **yerli yersiz** gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." (46) (zarf)*

"*Civan hamamın bahçesinde **düşe kalka** yürümeye başladığı ilk günlerden itibaren yalın ayak başı kabak dolaştı." (48) (zarf)*

"*Mehdi Usta tezgâh başında iken **birdenbire** yere yığıldı." (69) (zarf)*

"*Hurda arabası **ağır aksak** gidiyor, o gittikçe Destegül küçülüyordu." (75) (zarf)*

"*İhsan Efendi **alı al, moru mor** giyindi, kuşandı, sinek kaydı tıraş oldu, ceketinin mendil cebine nar çiçeği bir mendil sokup gitti." (80) (zarf)*

"*Böylece baba-oğul **öpe koklaşa** bir zaman konuştular." (86) (zarf)*

"*Bir gün **utana sıkıla** Kalfa'ya açıldı." (93) (zarf)*

"*Doktor onun **ardı-sıra** baktı." (119) (zarf)*

"*Onu **yont yont**, ülke dünya çapında bir sanatçı kazansın." (21) (fiil)*

"***Gir-çık**-çalış-**ye-iç-otur-kalk-uyu-uyan** serbest." (28) (fiil)*

"*Valla Sıtkı'ya yukardan bakmaya kalkar, onu adam yerine koymaz ise orada bir dakika durmaz, **çeker giderdi.**" (26) (fiil)*

"*Hamamda çalışıyor külhanda **yatıp kalkıyor.**" (45) (fiil)*

"*Ben burasını **siler süpürür**, çiçek gibi yaparım." (58) (fiil)*

5.7. Edat Grubu

"İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı diyoruz" (Hacıeminoğlu, 1974, s. 1). Edat grubu isim unsurunun çekim edatıyla birleşmesiyle oluşur. "Edat grubu, söz dizimi içinde, sıfat, zarf ve isim görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 64).

5.7.1. Edat Öbeği Türleri

5.7.1.1. "gibi" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"gibi" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*Bayram Efendi işin ek yerlerini öğrenince;* ***boya, cila, ayakkabı bağı, ayakkabı tabanına keçe, parlatıcı vb. gibi*** *şeyler de satmaya başlamıştı." (16)*

"*Sıtkı orta üçte iken* ***cin gibi*** *olan arkadaşının teklifi ile bedava resmi paralıya çevirdi." (18)*

"*O,* ***"Kurt adam" gibi*** *birşey oluyor." (37)*

"***O ceylan gibi*** *kız gitmiş yerine boyalı saçlı bir turşu fıçısı gelmişti." (75)*

"*Efendim,* ***hayalet gibi*** *ortaya çıkan karaltı eliyle koluyla basbayağı bir insan imiş." (103)*

"*Polisler gördükleri kişinin ne cin ne peri;* ***kendileri gibi*** *bir âdemoğlu olduğunu fark edince ferahlayıp yanaşmışlar." (104)*

"***Oğlu gibi*** *çocuklar ancak topunun hatırına oyuna alınırlar." (111)*

"***Atalay gibi*** *çocuklar boş kaleye bile gol atamazlar." (111)*

"gibi" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Dışarda fırtına uğulduyor, yağmur şehrin üzerine* ***kırbaç gibi*** *iniyor." (8)*

"*Sıtkı bir yandan sigarasını içti, bir yandan* ***her resim tutkunu gibi*** *bulunduğu mekânı incelemeye durdu." (11)*

"*Sıtkı'nın babasına akrabaları ve köylüleri* ***herkese buldukları gibi*** *bir iş bulmuşlardı: Kapıcılık." (14)*

"*Sanki* ***dememişler gibi*** *pasa sigara içiyordu." (14)*

"*Zaten ona* ***cüzzamlı gibi*** *davranıyorlar, yanına yaklaşmıyorlardı." (22)*

"***Dediğim gibi*** *muhalifleri temizlediler." (23)*

"*Sıtkı da* ***onlar gibi*** *olabilirdi." (26)*

"***Ruhi Hoca gibi*** *samimi mi?" (26)*

"***Kararlaştırıldığı gibi*** *Behçet Bey ile Sıtkı okul çıkışı merdiven önünde buluştular." (26)*

"*O giderken sanki az önce hiç resim **konuşulmamış gibi** Hidayet Bey aniden sordu:" (27)*

"*Hidayet Bey demek ki uşaklara, hizmetçilere Sıtkı'yı tanıtmış, ona **evin adamı gibi** yakınlık gösterdiler." (31)*

"*O da **sarhoş gibi**, **mecnun gibi** renkleri, çizgileri tuvale aktarıyordu." (34)*

"*Sıtkı, o ressam, o kibar, o zayıf, o munis çocuk gözlerinde kıvılcımlar, bu boğa kılıklı herifin suratına öyle bir yumruk çaktı ki, oğlan **kuru ağaç gibi** devrildi." (36)*

"*Sıtkı **bir makinalı tüfek gibi** oğlanın neresine gelirse vuruyordu." (36-37)*

"*Sıtkı: "Alnımıza ya tahammül ya sefer yazılmış. Bize sefer düştü" diyerek eskinin omuzunda sazı **diyar diyar gezen âşıkları gibi** kendini tozlu yollara vurdu." (43)*

"*Tuvalet, sedir, küçük masa, komşuların verdiği eşyalar, oracıkta bir yuva kurmuş; **köylüsü kadın gibi** çamaşırda çalışmaya başlamış." (45)*

"gibi" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde isim görevinde kullanılmıştır.

"*Ağzının içi **zehir gibiydi.**" (91)*

"*Siz **bu işin ustası gibisiniz.**" (131)*

"*Burası bir nevi **"Antikacılar Çarşısı" gibiydi.**" (138)*

5.7.1.2. "için" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"için" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Yoksa **bir ayakkabı boyası için** bu kadar para fazlaydı." (15)*

"*Sıtkı **yakın arkadaş oldukları için** ona bir koltuk çıktı, kâğıda değil, büyüterek kartona yaptı resmi." (18)*

"*Buraya **iyi bir ışık düşürmek için** beygiri bir al at yapacaktı." (29)*

"*Sıtkı **Sevda'yı unutmak için** kendini kıra bayıra vurdu." (34)*

"*Evleri **villaya yakın olduğu için** o kırmızı arabayı sık sık görüyordu." (36)*

"*Koğuşta **belâya bulaşmamak için** kendini resme ve okumaya verdi." (40)*

"*Ama onunla **araları iyi olmadığı için** ona gidememiş." (45)*

"*Yılmaz **oğlanı sevmek için** erkenden eve geliyor, Sümbül yemeği hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra agu, ugu*

diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." (46)

"***Çer-çöp arasında büyüdüğü için*** *galiba mikroplar bu çocuğa güç yetiremiyordu." (48)*

"*Civan* ***bu müjdeyi vermek için*** *hamama gitti." (70)*

5.7.1.3. "ile" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"ile" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Gün biter, gece biter, müşteriler gider, garsonlar gider, Kadir son bir defa dükkânı süpürür, sobayı kontrol eder, Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini uyandırıp tenbihatını yapar, sonra* ***gönül huzuru ile*** *evine giderdi." (8)*

"*Sıtkı çorbayı bitirdi,* ***son kalan ekmek parçası ile*** *tencerenin dibini sıyırdı." (11)*

"*Bir akşam akrabalardan biri* ***bir boya sandığı ile*** *geldi." (15)*

"*Adam birkaç gün sonra* ***bir çuval mukavva ile*** *geldi." (16)*

"*Bayram Efendi'nin oturduğu köşenin yanını yöresini, çatısını* ***bu malzeme ile*** *kapladılar." (16)*

"***Arkadaşları ile*** *çabuk iletişim kurdu." (17)*

"*Bu boşluğu* ***bir tutku ile*** *doldurdu." (17)*

"*Sıtkı orta üçte iken* ***cin gibi olan arkadaşının teklifi ile*** *bedava resmi paralıya çevirdi." (18)*

"*Böylece* ***her biri ile*** *ayrı ayrı ilgilenebilecekti." (20)*

"*Yüreğinde bir sevda yarası* ***bir de ideolojik çöküntü ile*** *kendini taşraya atmıştı." (20)*

5.7.1.4. "kadar" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"kadar" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*İçinde az bir para,* ***devlet dairesi kadar*** *evrak var." (10)*

"*Yoksa bir ayakkabı boyası için* ***bu kadar*** *para fazlaydı." (15)*

"*Bu ana baba sevgisi görmemiş yetim çocuk* ***bu kadar*** *merhameti nasıl biriktirmiş içinde?" (53-54)*

"***Bu kadar*** *temiz, pürüzsüz, yüksek perdeden bu türküyü kimse okuyamazdı." (55)*

"***Bu kadar*** *yokluk bize yaramaz." (66)*

"*İhsan Efendi* ***bu kadar*** *imkânı elinin tersi ile itemezdi." (77)*

"***El kadar*** *sabilerin ne günahı var?" (84)*

"***El kadar*** *çocuktan ne istiyorsun zalim kadın?" (85)*

"***Göz açıp kapayacak kadar*** *kısa zamanda inşaatı bitirdiler, içini tanzim ettiler, pırıl pırıl bir bina oldu." (99)*

"*Bir de şehrin* ***ne kadar*** *yeşil olduğu dikkatini çekmişti." (133)*

"kadar" edatı, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"***Yaş kırka varıncaya kadar*** *her boku ye, vur-kır sana delikanlı desinler, lâkin Hakk'a riayet et, sonra dost hayatı, alkol falan neyse fırtına evlenince diner." (7)*

"*Neyse burada* ***istediğin kadar*** *kal." (13)*

"*Parayı* ***o kadar*** *küçümseme." (22)*

"***Beygiri bitirinceye kadar*** *çalıştı." (29)*

"*Oğlanı bir bodruma tıkıp* ***yoruluncaya kadar*** *dövdü." (37)*

"***Polis gelinceye kadar*** *bir ikisinin burnunu kırdı." (39)*

"*Fakir oğlan zengin kız diyebiliriz ki; bu konu okuyanı,* ***seyredeni kusturacak kadar*** *işlenmiştir." (42)*

"*Yılmaz* ***o kadar*** *içmişti ki bütün gece horul horul uyudu." (45)*

"***O zamana kadar*** *çocuğa Kör Makbule bakardı garanti." (47)*

"*Sümbül* ***o kadar*** *bunalmıştı ki, çocuğunu bırakıp yeni tanıdığı bir adamla Almanya'ya kaçmayı içine sindiriyordu." (47)*

"*Atalay o gün* ***akşama kadar*** *hasta baktı." (134)*

"*Orası da ağaçlıkmış ama bir yangında* ***itfaiye gelinceye kadar*** *kül olmuş." (146)*

"kadar" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde isim görevinde kullanılmıştır.

"***Bu kadarı*** *kâfi." (35)*

"***Bu kadarı*** *da fazla." (125)*

5.7.1.5. “beri” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

3 tane olan “beri” edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

“*Hayır hocam, ama **ilkokuldan beri** her bulduğum kâğıda resim yaparım.” (21)*

“*Çelimsiz yavru kimbilir **ne zamandan beri** aç.” (76)*

“*Kimbilir **ne zamandan beri** ilişkileri varmış.” (78)*

5.7.1.6. “doğru” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

“doğru” edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

“*Garip misafir şapkayı masaya koydu, ıslak ve uzun saçlarını parmaklarıyla **geriye doğru** taradı, yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı.” (8)*

“*Her sabah külhandan çıkıp **çarşıya doğru** yürürken yokuşun başına toplanan çocuklar ardısıra bağırırdı:” (53)*

“***Irmağa doğru** bağlama çalıp türküler söylüyor.” (66)*

“*Ancak **öğleye doğru** uyandı.” (91)*

“*Katılanlar **evlerine, yataklarına doğru** giderken çalıp söyledikleri nağmeleri birlikte götürürdü.” (100)*

“*Çocuklar yarı yıl tatilinde evlerinin yanındaki yokuştan **aşağıya doğru** kızakları ile bağıra çağıra kayıyorlardı.” (108)*

“*Gece hiç uyumadı, **sabaha doğru** bir karara vardı.” (128)*

“*Her biri **ayrı ufuklara doğru** uçtu.” (149)*

5.7.1.7. “evvel” Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

Tek yerde geçen “evvel” edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

“***Bir an evvel** ekip arkadaşlarına, artık yurt bellediği o küçük taşra kentine, evine ve bahçesine dönmek istiyordu.” (145)*

5.7.1.8. "göre" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

3 yerde geçen "göre" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde 1 yerde isim görevinde kullanılmıştır.

"***Tam bana göre*** *dedi." (12)*

3 yerde geçen "göre" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde 2 yerde zarf görevinde kullanılmıştır.

"***Ona göre*** *giyindi." (125)*

"*Kapanışta* ***her çocuğun mali durumuna göre*** *onu ve ailesini sevindirecek hediyelerle dolu birer koli verildi." (144)*

5.7.1.9. "başka" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

Tek yerde geçen "başka" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*Onunsa gözünde* ***Destegül'ün hayalinden başka*** *birşey yoktu." (67)*

5.7.1.10. "üzere" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

4 yerde geçen "üzere" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Yılmaz* ***tam delirmek üzereyken*** *polis haberi verdi:" (47)*

"*Makbule çarşafları, havluları vb. alıp* ***yıkamak üzere*** *hamama götürdü. " (59)*

"*Mustafa klarnet, Civan bağlama, Sıtkı ise* ***âhengi bozmamak üzere*** *pes perdeden darbuka çalıyordu." (100)*

"*Başta Civan* ***olmak üzere*** *ekip harekete geçti." (137)*

5.7.1.11. "sonra" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"sonra" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Kadir Usta* ***Hacc'a gidip geldikten sonra*** *saldığı akı karasından fazla sakalını kaşıdı." (7)*

"***Bundan sonra*** *ne yapacağız?" (32)*

"***Bir iş çıkardıktan sonra*** *ondan aldığı parayı tüketmeye çalışır." (45)*

"*Ekip bir gece **müşteriler çekildikten sonra** kahvede toplandı." (57)*

"***Bu geceyi geçirdikten sonra** Makbule ile gelip evde ne varsa yıkamayı düşünüyordu." (59)*

"*Mehdi Usta **öğle yemeğinden sonra** namazı kılıp biraz kestirir." (68)*

"***O günden sonra** iki kafadar şehrin fotoğrafçılarını dolaşıp tahkikat yapmaya başladı." (78)*

"***Bir yerden sonra** mezardaki babası ile konuşmaya başladı." (87)*

"***Gece yarısından sonra** fenalaştı." (90)*

"***Geçmiş olsun faslından sonra** Mustafa onlara sitem etti:" (101)*

"*Bir süre **oralarda çalıştıktan sonra** memlekete dönüp kendi işlerini kuruyorlar. " (106)*

"***Sinemadan sonra** birlikte yemek yediler." (119)*

"***Yemekten sonra** kızı evine bıraktı." (119)*

"*Doktor **kahvaltıdan sonra** izin isteyip kalktı." (133)*

"***Namazdan sonra** tanıştılar." (134)*

"***Emekli olduktan sonra** şehrin yaslandığı yüksek tepenin ortalarında bir su kaynağı buldu." (138)*

"***Hastanedeki mesaiden sonra** burada hasta bakmaya başladı." (139)*

"*Cevat Bey **ayağa kalktıktan sonra** "Ulan bana bir ikinci bahar hediye ettin. Aferin sana" diyerek iki yanağından öpmüştü." (144)*

"***Yemeklerini yiyip çaylarını içtikten sonra** çayırda cemaatla namaz kılıyorlardı." (150)*

5.7.1.12. "diye" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"diye" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Baba hiç üstelemedi: **"Oğlum adam olmuş da eve para getiriyor" diye** sevindi, onur duydu." (19)*

"***Bir daha resim yapmasın diye** parmaklarını kırdılar." (21)*

"***Resmin altını nasıl dolduracağım diye** düşünüp duruyordum." (31)*

"*Bir yandan da **buradan nasıl kurtulurum diye** planlar yapıyordu." (40)*

"*Sağa sola iki kurşun sıkınca bunlar korkudan altlarını ıslattılar* ***"Ulan bu herifin gözü dönmüş bizi vuracak" diye*** *ona bir isim verdiler." (41)*

" ***"Ulan alçak dünya, hain dünya, kötülerin dünyası, ben seni yakmaz mıyım" diye*** *kıvranıyor." (41)*

"*Yılmaz oğlanı sevmek için erkenden eve geliyor, Sümbül yemeği hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra* ***agu, ugu diye*** *sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." (46)*

"*Fabrikada çalışan bir arkadaşı bunun aklını çeldi:* ***"Bu dert çekilmez bacım. İyi düşün. Sonunda bu sarhoş canından eder adamı" diye*** *Sümbül'ü fişteklemeye başladı." (46)*

"***Aman Hatçe abla aramızı yap, diye*** *yalvarıyor." (46)*

" ***"Ulan bu aşağılık karı nereye kayboldu" diye*** *komşuları, sokakları, tüm Cicibey Mahallesi'nin altını üstüne getirdi." (47)*

"*O gün dayak atmakla yetinmemiş* ***"Sittir git, bi daha gelme" diye*** *Korsan'ı evden atmış." (61)*

"***Bu gergin sessizlik bozulsun diye*** *Hacı Kadir ocağa sesleniyor." (71)*

"*Ekipten kimse* ***meşgul etmeyelim diye*** *atelyeye gelmiyordu." (75)*

5.7.1.13. "bile" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

Oldukça az olan "bile" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"***Kendisi gitmese bile*** *onu evden uzaklaştıran bir hava doğdu." (35)*

"***Ezmeseler bile*** *soytarı yerine koyup oynatırlar." (61)*

5.7.1.14. "beraber" Edatı ile Kurulan Edat Öbeği

"beraber" edatı ile kurulan edat öbeği söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Sonra* ***bu teorik bilgilerle beraber*** *öğrencilere resim yaptırmaya başladı." (20)*

"*Bazan* ***onlarla beraber*** *çanağa atılmış yemek artıklarından yedi; bazan soğuk bir günde duvar dibinde bir köpeğe sarılarak uyudu." (48)*

"*O gün anasının çeyiz sandığını açmış, en üstte **babası ile beraber** çekilmiş resmini görmüştü." (59)*

"*Ayrıca öğle tatillerinde **Sabri'yle beraber** atelyede yemek yerken bu meseleyi konuşuyorlardı." (68)*

"***Parayla beraber** Mustafa'dan selam getiriyordu." (84)*

"*Okuldan arta kalan zamanlarda bazen **arkadaşları ile beraber** karşı arsada top oynuyor, bazen kalfaya yardım ederek fotoğrafçılığı öğreniyordu." (85)*

"*Mustafa o gün gelen minibüsü **şoförle beraber** boşaltırken tökezleyip düştü ve bacağını kırdı." (101)*

"*İlkokul birinci sınıfa başladığında **annesi ile beraber** gitmiş, Saliha eve dönmek için sınıftan çıkınca bu ağlayarak peşi sıra koşmuştu." (108)*

"*Daha ilk denemede yokuşun yarısında kızak kontrolden çıktı, Atalay **kızakla beraber** takla ata ata yokuşun dibine kadar yuvarlandı." (108)*

"*Psikoloji, sosyoloji, tarih ama esasen edebiyat onu kendine çekiyor; bir kitaba daldığında yemeyi içmeyi unutuyor, kahramanlar arasına katılıp âdeta **onlarla beraber** yaşıyordu." (111)*

5.7.1.15. İçinde Birden Fazla Edat Öbeği Bulunan Cümleler

İçinde birden fazla edat öbeği bulunan birçok cümle bulunmaktadır.

"*Yaş kırka varıncaya **kadar** her boku ye, vur-kır sana delikanlı desinler, lâkin Hakk'a riayet et, **sonra** dost hayatı, alkol falan neyse fırtına evlenince diner." (7)*

"*Yoksa bir ayakkabı boyası **için** bu **kadar** para fazlaydı." (15)*

"*Ama şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus **ile** yerleşime uygun yer kalmayınca, dereye **doğru** inen bu inişli çıkışlı arazi de gecekondu misâli kulübeler **ile** dolmuş." (44)*

"*Ama onun**la** araları iyi olmadığı **için** ona gidememiş." (45)*

"*Yılmaz oğlanı sevmek **için** erkenden eve geliyor, Sümbül yemeği hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri **ile** severek; sonra agu, ugu **diye** sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." (46)*

"*Akşama* ***kadar*** *teyzesi* ***ile*** *odanın ilk temizliğini yaptı, etrafı tozdan topraktan kurtardı." (59)*

"*Tek atlı hurda arabasının üzerinde, ağarmış kasketi, uzamış sakalları, çöken omuzları* ***ile*** *bir hayalet* ***gibi*** *duruyor." (75)*

"*İhsan Efendi bu* ***kadar*** *imkânı elinin tersi* ***ile*** *itemezdi." (77)*

"*Babam hapiste mi,* ***diye*** *titreyen bir ses* ***ile*** *sordu." (86)*

"*Önce istemedi Mustafa lâkin arkadaşları "Hiç olur mu ağa. Düğün sahibinin ikramı geri çevrilmez"* ***diye*** *ona baskı yaptıkları* ***için*** *"Hadi bir kadeh içeyim" dedi, ama o bir kadehin sonu çok kötü geldi." (90)*

"*Bu* ***kadar*** *hortlak-cin-peri masalının ardından böyle bir manzara* ***ile*** *karşılaşan memurlar ne yaptı dersiniz." (103)*

"*Çocuklar yarı yıl tatilinde evlerinin yanındaki yokuştan aşağıya* ***doğru*** *kızakları* ***ile*** *bağıra çağıra kayıyorlardı ." (108)*

"*Bir süre öyle hareketsiz birbirlerine baktılar, sonra bir yerden emir almış* ***gibi*** *Atalay'a* ***doğru*** *koştular." (110)*

"*Atalay* ***gibi*** *çocuklar boş kaleye* ***bile*** *gol atamazlar." (111)*

"*Kandil gecelerinde annesi* ***ile*** *beraber Yahya Efendi Dergâhı'na gidiyor, Ramazan'da orucunu tuttuğu* ***gibi*** *yakındaki küçük mescitte teravih kılıyordu." (111-112)*

"*Cevat Bey onun kütüphanesini gizli gizli karıştırıyor, bazen raslantı* ***ile*** *kapı arasından başında takke* ***ile*** *namaz kıldığını görüyor, içini çekerek "Oğlanı kaybediyoruz, bu gidişle yobaz olacak"* ***diye*** *dertleniyordu." (112)*

"*O güne kadar Atalay'ın yanında mümkün olduğu* ***kadar*** *fazla kalmış, meslekî sorular sormuş, hocası onu "İşi ile ne kadar ilgili bir kız" sansın* ***diye*** *elinden geleni yapmıştı." (117)*

"*Şimdiye* ***kadar*** *zengin öğrencilerin, çaylak asistanların verdiği ufak tefek hediyeler* ***ile*** *avunduk." (123)*

"*Belli olmayan bir makyaj* ***ile*** *inci* ***gibi*** *parlıyordu." (125)*

"*Yemekten* ***sonra*** *müstahdemlerden birine "Burada mescit var mı?"* ***diye*** *sordu." (134)*

"*İlk iş bu tabelayı astı ve o günden* ***sonra*** *"Cuma gününün doktoru"* ***diye*** *bir şöhreti oldu." (139)*

"*Bir gün muayenehaneye bir dede ile beş altı yaşlarında püskül **gibi** sarı saçları, iri mavi gözleri **ile** masum masum bakan bir kız çocuğu geldi." (141)*

"*Kapanışta her çocuğun mali durumuna **göre** onu ve ailesini sevindirecek hediyeler**le** dolu birer koli verildi." (144)*

5.8. Bağlama Grubu

M. Necmettin Hacıeminoğlu, bu başlık altında gruplandırılan "ne…ne", "hem…hem", "ya…ya", "kâh…kâh" edatlarını bağlama edatlarının bir çeşidi olarak kabul edip karşılaştırma-denkleştirme edatları içerisinde ele almıştır (Hacıeminoğlu, 1974, s. 261).

İ. Gülsel Sev bağlama gruplarını, bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış isim veya isim soylu kelimelerle, cümlelerin oluşturduğu kelime grubu olarak değerlendirmek gerektiğini ileri sürer (Sev, 2012).

Leylâ Karahan ise bağlama grubu ile ilgili "Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. Bağlama grubu, söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yapar" der (Karahan, 2015, s. 65).

5.8.1. "ve" Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

"ve" bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği daha çok isim görevinde kullanılmıştır.

"*Garip misafir şapkayı masaya koydu, **ıslak ve uzun** saçlarını parmaklarıyla geriye doğru taradı, yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı." (8) (sıfat)*

"*İçinden "Şüpheye mahal yok, kafadengi adam" diyerek tezgâhın altındaki dolaptan **çorba tenceresini ve yarım ekmeği** çıkardı, tencereyi sobanın üzerine, ekmeği masaya koydu." (9) (isim)*

"*Sıtkı'nın babasına **akrabaları ve köylüleri** herkese buldukları gibi bir iş bulmuşlardı: Kapıcılık." (14) (isim)*

"*İlk günlerde **resmin ne olduğundan, tarihinden, ünlü ressamlardan ve nihayet Türk resminden** bahsetti." (20) (isim)*

"*Bu sırada hizmetçi **portakal suyu ve kek** getirdi." (29) (isim)*

"*Hidayet Bey **ağacı ve beygiri** resmin tam ortasına kondurmuş, ressama hareket alanı bırakmamıştı." (29) (isim)*

"*Hâlâ mevsiminde bunu **kesen ve satan** esnaf var." (63) (sıfat)*

"*Bu yüzden **ilk ve orta** öğrenimi ızdırap içinde geçti." (108) (sıfat)*

"*Yeter ki **uyduruk ve bakımsız** olmasın." (147) (zarf)*

"*Ama asla onlardan **yardım ve şefaat** istemeyin." (114) (isim)*

5.8.2. "ile" Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

"ile" bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği sıfat ve zarf görevinde kullanılmamış, isim görevinde kullanılmıştır.

"***Hitler ile Stalin**'in ne farkı var?" (23) (isim)*

"*Kararlaştırıldığı gibi **Behçet Bey ile Sıtkı** okul çıkışı merdiven önünde buluştular. " (26) (isim)*

"*İlk kez **portakal suyu ile kek** yiyordu." (29) (isim)*

"*Civan artık büyüdü, delikanlı oldu diyerek **Sıtkı ile Hacı Kadir** ona iki kat elbise, ayakkabı ve gömlek aldı." (51) (isim)*

"***Sıtkı ile doktor** eşyaları saydılar." (58) (isim)*

"***Yer yatağı ile yorgan** ve battaniye anasının yatağı üzerine yerleştirildi." (60) (isim)*

"*Civan ona **yastık ile battaniye** verdi." (62) (isim)*

"***Sabri ile Civan** o günkü ziyarete kalpleri güm güm atarak gitti." (70) (isim)*

"*Böylece **Mustafa ile Sıtkı** Hacı Kadir'in kahvesinde sık sık buluşmaya başladı." (92) (isim)*

"***Felsefe ile sanatın** yerini değiştirsek daha iyi, bana uyar." (105) (isim)*

"*Geçen zaman içinde **Erol ile Suna** birbirlerini iyice tanımış, ikisi de bu ilişkide hükmünü yürütmek için sürekli kavga etmeye başlamışlardı." (122) (isim)*

"***Atalay ile Suna** ev, gelinlik, eşya bakıyorlardı." (126) (isim)*

"***Hacı ile arkadaşları** onu akşam yemeği için şehrin en eski lokantasına, tencere yemeği ile meşhur Aşçı Baba'nın mekânına götürdüler." (136) (isim)*

5.8.3. “değil” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

3 yerde geçen “değil” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği; 2 yerde zarf, 1 yerde isim görevinde kullanılmıştır.

“*Gerçekten de adam İhsan Efendi’ye* ***üç günde değil ama bir haftada*** *fotoğraf çekmeyi öğretti.” (77) (zarf)*

“*Ben hangi takıma girersem* ***kalede değil forvette*** *oynayacağım.” (110) (isim)*

“***İki gün içinde değil ama üç gün sonra*** *evi buldular, hem de cadde üzerinde.” (136) (zarf)*

5.8.4. “ne....ne” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

“ne….ne” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği sıfat ve zarf görevinde kullanılmamış, isim görevinde kullanılmıştır.

“*Düşünsün tamam, ama şunu unutma; memlekette* ***ne fikir*** *var* ***ne de fikir adamı****.” (24) (isim)*

“*Devir değişmiş,* ***ne paşa*** *kalmış* ***ne Cicibey****.” (44) (isim)*

“*Polisler gördükleri kişinin* ***ne cin ne peri****; kendileri gibi bir âdemoğlu olduğunu fark edince ferahlayıp yanaşmışlar.” (104) (isim)*

“*Oysa* ***ne anaları*** *orada idi* ***ne babaları****.” (125) (isim)*

5.8.5. “ama” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

“ama” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği zarf görevinde kullanılmamış, isim ve sıfat görevinde kullanılmıştır.

“***Psikoloji, sosyoloji, tarih ama esasen edebiyat*** *onu kendine çekiyor; bir kitaba daldığında yemeyi içmeyi unutuyor, kahramanlar arasına katılıp âdeta onlarla beraber yaşıyordu.” (111) (isim)*

“*Bunlara fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu ve sinema aşkını da eklersek Atalay’ın* ***yalnız ama dolu dolu bir dünya****sı olduğu anlaşılır.” (111) (sıfat)*

5.8.6. “hem....hem” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

“hem….hem” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği sıfat ve zarf görevinde kullanılmamış, isim görevinde kullanılmıştır.

“*O kıyafetle kahveye geçip **hem kasa hem masa** üzerinde başını yaslayıp uyuklayan Niyazi’ye seslendi.” (13) (isim)*

“***Hem okulunu** yapar **hem resmini** yapar.” (30) (isim)*

“***Hem anadan hem babadan** yetim kalan çocuğu beklenildiği gibi Kör Makbule almıştı.” (47) (isim)*

“*İhsan komşuların yardımı ile çocuğa **hem annelik hem babalık** yaptı.” (82) (isim)*

“***Hem kadını hem çocukları** vuracağım.” (84) (isim)*

“*Mustafa **hem düğünlere hem içkiye** devam etti.” (91) (isim)*

5.8.7. “ya....ya da” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

Oldukça az sayıda kullanılan . “ya....ya” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği isim görevinde kullanılmıştır.

“*O günden sonra Atalay adı unutuldu, ona **ya Hocam** dediler, **ya da Doktor**.” (133) (isim)*

5.8.8. “kâh…kâh” Bağlacı ile Kurulan Bağlaç Öbeği

Tek yerde kullanılan . “kâh…kâh” bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği isim görevinde kullanılmıştır.

“***Kâh gazoz** satıyor, **kâh simit**.” (49) (isim)*

5.8.9. Bağlaç ile Başlayan Cümleler

Bağlaç ile başlayan cümlelere bakıldığında “ve”, “yoksa”, “ancak” bağlaçlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

“***Ve** bir daha Sıtkı’ya asla bu soruyu sormadı.” (12)*

“***Ve** olan oldu.” (47)*

“***Ve** dedikleri gibi oldu.” (48)*

“***Ve** nitekim geldi.” (94)*

“***Ve** nitekim ertesi gün kolları sıvadılar.” (143)*

"***Yoksa*** *bir ayakkabı boyası için bu kadar para fazlaydı." (15)*

"***Yoksa*** *harcanıp gidersin." (26)*

"***Yoksa*** *kendini beğenmiş bir şımarık zengin mi?" (26)*

"***Yoksa*** *ezerler seni." (61)*

"***Yoksa*** *kimse seni saymaz." (116)*

"***Ancak*** *Sıtkı işi bırakmadı." (23)*

"***Ancak*** *sevinçleri kısa sürdü." (82)*

"***Ancak*** *dikkat etsin camları kırmasın, bunlar pek bulunmuyor." (89)*

"***Ancak*** *bu görevden kaytarmaya çalışanların sayısı son yıllarda artıyor." (91)*

"***Ancak*** *oradaki fotoğrafçının adı Selami." (104)*

"***Çünkü*** *müşteri geldi." (12)*

"***Çünkü*** *önce ufak tefek sonra düpedüz diktatörlüğe kaydılar." (23)*

"***Çünkü*** *İhsan Efendi bir sonraki haftayı görmedi." (87)*

"***Lâkin*** *maalesef yazar onun üzerine gidememiş." (42)*

"***Lâkin*** *kaçtığı çocuk karaktersiz, alçağın teki çıkmış." (45)*

"***Lâkin*** *sana bir eş lazım." (140)*

"***Hem*** *iyi parçalar bulursan para da getirir." (94)*

"***Gerçi*** *bir resmiyet kazanmadı ama mübarek gün ve geceler gibi halkın kalbinde yer buldu." (144)*

"***Yahut*** *sen böyle bir muhitin içinden gelmeliydin." (30)*

"***Demek ki*** *bu iki kişi aynı hamurdan yaratılmış ve birbirlerini bulmuşlardı." (121)*

5.8.10. İçinde Birden Fazla Bağlaç Bulunan Cümleler

İyiler Ölmez eserinde daha çok "ve" ile "de" bağlacının birlikte kullanıldığı görülmüştür.

"***Ama*** *bu bir dizi, bizi kendine çekiyor* ***ve*** *inandırıyor." (40)*

"*Yer yatağı* ***ile*** *yorgan* ***ve*** *battaniye anasının yatağı üzerine yerleştirildi." (60)*

"***Ancak*** *bizim âşıkların üçü* ***de*** *tek taraflı aşk yaşamış, daha beter bir yangında yanmışlardır." (100)*

"*Sanat* ***da*** *tıpkı şu yalan dünya gibi bir oyun* ***ve*** *eğlenceden ibarettir." (105)*

"*Bunlara fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu **ve** sinema aşkını **da** eklersek Atalay'ın yalnız **ama** dolu dolu bir dünyası olduğu anlaşılır." (111)*

"*Demek **ki** bu iki kişi aynı hamurdan yaratılmış **ve** birbirlerini bulmuşlardı." (121)*

5.9. Unvan Grubu

"Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 68). Sınırlı sayıda unvan grubuna rastlanmaktadır.

"*Müşteri **Sıtkı Bey**, burada daimi kalacak, para alınmayacak." (12)*

"*Kazanç yerinde olunca **İhsan Efendi** eski arkadaşlarını görmeye gitti." (79)*

"*Filim çekildi, doktor kırığı yerine koydu, alçı işleri ortopedinin emektar elemanı **Huriye Hanım**'a kalmıştı." (101)*

"*Doktorun dedesi **Hacı Hayrettin Efendi** Manisalı bir toprak ağası." (106)*

"***Cevat Bey**, kardeşi, **Saliha Hanım** ve Atalay yağdırıyorlardı yani." (127)*

"***Kadir Efendi** erkenci olan Sıtkı ile buluşunca Doktor'u anlattı." (131)*

"*Sağolsun **Hatice Sultan** her işimize koşuyor." (139)*

"***Cevat Bey** ayağa kalktıktan sonra "Ulan bana bir ikinci bahar hediye ettin. Aferin sana" diyerek iki yanağından öpmüştü." (144)*

5.10. Birleşik İsim Grubu

Şahsın özel ismi olan birleşik isim grubu eserde sınırlı sayıda vardır.

"*Bu resim adamı **Ahmet Haşim'e** götürür." (32)*

"*Az sonra müzik hocası **Cüneyt Arkın** köşke gelir ve gözleri görmeyen **Fatma Girik**'e piyano dersleri vermeye başlar." (38)*

"*Götürüp **Marangoz Mehdi'ye** teslim ettiler." (52)*

"***Foto Can-Mustafa Tamcan diye bir yer** var, sorar bulursun." (99)*

"*Duvarlarda **Koca Yusuf**, Kurtdereli gibi pehlivan resimleri, Atatürk ile **Kâzım Karabekir**, bir de Yavuz zırhlısı." (130)*

"*Bendeniz **Doktor Atalay**, buradaki devlet hastanesine tayin oldum." (130)*

5.11. Ünlem Grubu

"Cümlenin kuruluşuna katılmayan bu grup, hitaplarda kullanılır. Cümle dışı öge olarak cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir" (Karahan, 2015, s. 71). En çok kullanılan ünlem grubunun içerisinde "yahu" olduğu görülmüştür.

"***Hay Allah*** *ben bununla ne yapacağım." (102)*

"***Yahu Hocam****, İstanbul bırakılır da buralara gelinir mi? Dedi." (134)*

5.12. Sayı Grubu

"Sayı grubu, söz dizimi içinde isim ve sıfat görevi yapar" (Karahan, 2015, s. 73). Görülmektedir ki sayı grubu, daha çok sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*Çıkardı* ***yirmi beş*** *kuruş verdi, "üstü kalsın" dedi." (15) (sıfat)*

"*O gece Hacı Kadir daha saat* ***on iki*** *olmadan müşterileri kışkışlayıp kahveyi kapattı." (73) (isim)*

"*Çok insan gelirse bunlara ranza yaparız olur* ***on altı*** *yatak." (98) (sıfat)*

"*Günde en az* ***beş-altı*** *fincan içerdi." (146) (sıfat)*

5.13. Birleşik Fiil Grubu

Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Bu işlevlerinden dolayı birleşik fiiller, "bir hareketi karşılayan birleşik fiiller" ve "bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller" olmak üzere iki grupta incelenebilir:

1. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller

Ana Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

2.Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller (Karahan, 2015, s. 73)

5.13.1. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller

"Bu birleşik fiiller, bir isim ile bir fiil unsurunun birleşmesinden meydana gelmiştir. Fiil, ya bir ana yardımcı fiildir, ya da sözlük anlamı dışında kullanılan bir başka fiildir" (Karahan, 2015, s. 73).

Ana Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller:

"et-" yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller oldukça fazladır:

"*Yaş kırka varıncaya kadar her boku ye, vur-kır sana delikanlı desinler, lâkin Hakk'a* ***riayet et****, sonra dost hayatı, alkol falan neyse fırtına evlenince diner." (8)*

"***Merak etme****." (16)*

"*Bir gün aynı sırayı paylaştığı arkadaşı "Yahu Sıtkı benim de bir resmimi yapsana" diye* ***rica etti****." (18)*

"*Sıtkı sıkı sıkı* ***tenbih etti****: "Sakın başkasına gösterme". " (18)*

"*İlk günlerde resmin ne olduğundan, tarihinden, ünlü ressamlardan ve nihayet Türk resminden* ***bahsetti****." (20)*

"*Uzun süre dışarıyı* ***seyretti****." (20)*

"*İş okul müdürüne* ***intikal etti****." (22)*

"*Zaten Nurettin'in ailesi oğlanı* ***ikaz etmişti****." (23)*

"*Sosyalistler* ***kaybetti****." (23)*

"*Kahveler geldi, içildi, Hidayet Bey koca salonun en dip köşesini* ***işaret etti****:" (27)*

"*Hidayet Bey* ***tebessüm etti****." (27)*

"*Sıtkı* ***teşekkür etti****." (29)*

"*Ama* ***hakaret etme****." (35)*

"*Hidayet Bey ne kadar haber gönderdi,* ***davet ettiyse*** *de hepsini geri çevirdi." (35)*

"*Sıtkı da onu* ***şikâyet etti****." (37)*

"*Burada araya girmek zorunda* ***hissettim*** *kendimi." (37)*

"*Sıtkı Civan'ı karşısına alıp* ***nasihat etmeye*** *başlamıştı:" (51)*

"*Götürüp Marangoz Mehdi'ye* ***teslim ettiler****." (52)*

" *"Peki, peki. Ama bi daha olmasın" dedi,* ***affetti****." (52)*

"*Önce mahalledeki ve komşu mahalledeki ihtiyar, yardıma muhtaç, kimsesiz, fakir kadınları, erkekleri, aileleri* ***tesbit etti****." (53)*

"ol-" yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller oldukça fazladır:

"*Niyazi sorduğu soruya* ***pişman oldu****." (12)*

"*Fırtınayı kucaklamak pahalıya* ***mal oldu****." (21)*

"*Ama gelir farkı, bunun doğurduğu adaletsizlik çocukların harcanıp gitmesine* ***sebep oluyor****." (24)*

"*Anlaştık Behçet Bey, siz de* ***şahit olun****, Sıtkı haftalığını alacak ama yaptığı resimler benim olacak." (29)*

"*Ne o lan Sıtkı* ***âşık mı oldun****?" (31)*

"*Tabii yüzbaşının* ***haberi oldu****." (37)*

"*Sıtkı askerden* ***terhis olduğu*** *ilk gün belâya bulaşır." (39)*

"*Yılmaz oğlanı sevmek için erkenden eve geliyor, Sümbül yemeği hazır ediyor, dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak* ***mutlu oluyorlardı****." (46)*

"*Sümbül bir gün ortadan* ***yok oldu****." (47)*

"*Kalfa Sabri ona çok* ***yardımcı oluyordu****." (54)*

"*Böylece Civan Halk Eğitim Korosu'na* ***dahil oldu****, sonradan kendi kendine bağlama çalmayı da öğrendi." (55)*

"***Afiyet olsun****." (64)*

"***Dürüst olduğu*** *için üç dönem başkanlığı almıştı." (73)*

"*Dördüncü dönem de* ***aday olursa*** *yine Başkan olurdu." (73)*

"***Memnun oldum*** *İhsan Bey, ben size ikinci görüşme için haber gönderirim." (81)*

"*Önce durumdan* ***emin olmak*** *lazım." (83)*

"*Mustafa hastanede* ***ameliyat olan*** *bir dostunu ziyaret etmişti." (95)*

"*Kızcağız doğum sırasında çok acı çekmiş,* ***perişan olmuştu****." (96)*

"*Saliha* ***razı olunca*** *oğlanın adını Atalay koydular." (107)*

"*Fukara bir ailenin çocuğu olduğu giyiminden* ***belli oluyor****, muhtemelen yurtta kalıp, burs alıyordu." (114)*

"yap-" yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller fazladır:

"*Sabah namazından sonra yatar, geç uyanır, sıkı bir* ***kahvaltı yapar****, kahveye öyle gelirdi." (8)*

"*Sıtkı durmadan* ***resim yapıyordu****." (17)*

"*Görüldü, haklarında* ***dedikodu yapılmaya*** *başlandı." (22)*

"*Sadece bu ağaç bu çocuğa **yatırım yapmaya** değer." (28)*

"***Taksit yapar** seni aylığa bağlarız." (69)*

"*O günden sonra iki kafadar şehrin fotoğrafçılarını dolaşıp **tahkikat yapmaya** başladı." (78)*

"*Önce istemedi Mustafa lâkin arkadaşları "Hiç olur mu ağa. Düğün sahibinin ikramı geri çevrilmez" diye ona **baskı yaptıkları** için "Hadi bir kadeh içeyim" dedi, ama o bir kadehin sonu çok kötü geldi." (90)*

"*Gazete ilanı aracılığı ile **alışveriş de yapmaya** başlamıştı." (94)*

"*Eşim **doğum yaptı**." (95)*

"*Bakmışlar ki mezarlıkta **âlem yapan** bu kişi fotoğrafçı Sarhoş Mustafa." (104)*

"bulun-" yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller iki yerde geçmektedir:

"*Hidayet Bey kâr kokusu almıştı, Sıtkı'ya **teklifte bulundu**." (28)*

"*Daha sonra Vali ve Belediye Başkanı konuşarak Bayram'a **katkıda bulunanları** tebrik ettiler." (144)*

"kıl-" yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller bir yerde geçmektedir:

"*Mehdi Usta öğle yemeğinden sonra **namazı kılıp** biraz kestirir." (68)*

Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller:

Diğer fiillerle kurulan birleşik fiil örnekleri oldukça fazladır:

"*Soba üstündeki tencere az sonra kaynayacağım diyen bir **türkü tutturmuştu**." (10)*

"*Arkadaşı **gözlerine inanamadı**, sevinçten **havalara uçtu**." (18)*

"*Bir akşam babasıyla beraber bunu **sorguya çektiler**: "Nerden geliyor bu paralar?" " (19)*

"*Sıtkı etrafa **göz gezdirdi**." (29)*

"***Canı sıkıldı**." (32)*

"*Sümbül'ü satmaya kalkışınca **gözü dönen** kadın buna basmış bacağı." (45)*

"*Sümbül o kadar bunalmıştı ki, çocuğunu bırakıp yeni tanıdığı bir adamla Almanya'ya kaçmayı **içine sindiriyordu**." (47)*

"*Öyle deme, günümüzde kim kime karşılıksız **selâm veriyor**." (58)*

"*Az sonra bir hışırtı,* ***kulak kabarttı****." (64)*

"*Adamlar* ***sözlerini tuttu****." (80)*

"*Kızın babası "Ben köye kız vermem, şehirde oturacaklar" diye* ***şart koşmuş****, Kalfa kabul etmiş." (91)*

"*Elinde* ***hatırı sayılır*** *bir koleksiyon oluşmuştu." (94)*

"*Onlar âhenge başlayınca civar evlerden pencereler açılır, zaman zaman* ***kafayı bulmuş*** *birinin "Yaşa, varol" naraları duyulurdu." (100)*

"*Alın ama* ***ölçüyü kaçırmayın****." (104)*

"*Yine de* ***göze çarpmıyordu****." (112)*

"*Onlara çeşitli hediyeler getirir, hepsinin* ***gönlünü alır****, "bir tatlı serseri" olarak sevilirdi." (120)*

"*Yemekte kimseyi beğenmedikleri için* ***evde kalmış*** *amca kızları da vardı." (125)*

"*Becerikli biriydi ve Atalay'ı* ***gözü tutmuştu****." (133)*

5.13.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller

"Bu birleşik fiiller, zarf-fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Tasvir fiili, asıl fiile *yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma* vb. anlamlar katar" (Karahan, 2015, s. 77). Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller içerisinde en çok "bil-" yardımcı fiili kullanılmıştır.

"bil-" yardımcı fiili cümleye yeterlik ve ihtimal anlamı katmaktadır:

"*Böylece her biri ile ayrı ayrı* ***ilgilenebilecekti****." (20)*

"*Sıtkı da onlar gibi* ***olabilirdi****." (26)*

"*İşe yararsa ben hâmiliğini* ***üstlenebilirim****." (28)*

"*Sıtkı önüne bakıyor, cebinden mendili çıkarıp yüzünü* ***silebilse*** *ferahlayacak ama utanıyor." (29)*

"*Fakir oğlan zengin kız* ***diyebiliriz*** *ki; bu konu okuyanı, seyredeni kusturacak kadar işlenmiştir." (42)*

"*Ne* ***yapabilirdi*** *ki?" (46)*

"*Bir eve dışardan bakan içerde ne oluyor* ***bilebilir*** *mi?" (84)*

"*Bunu* ***büyütebilir*** *misin?" (92)*

"***Görebilir*** *miyim?" (96)*

"*Ekip elemanları ancak alçı işi bitince* ***gelebildi****." (101)*

"*Ruhu kirlenmişti ve bu yüzden psikopat* ***sayılabilirdi****." (120)*

Beş yerde geçen "ver-" yardımcı fiili cümleye tezlik anlamı katmaktadır:

"*Sıtkı bir süre hiçbir şey düşünmeksizin ardından* ***bakıverdi****." (34)*

"*Civan şu kömürü depoya* ***taşıyıver****." (49)*

"*Civan pazardan bir küfe patates aldım lütfen* ***getiriver****." (49)*

"*Sen artık müjdeyi* ***bekleyiver****." (93)*

"*Talihsiz kadın bir türlü uyuyamaz, sedirde tesbih çeke çeke* ***sızıverirdi****." (110)*

Beş yerde geçen "dur-" yardımcı fiili cümleye devamlılık anlamı katmaktadır:

" *"Şuraya da sür, buraya da sür"* ***deyip durdu****." (15)*

"*Resmin altını nasıl dolduracağım diye* ***düşünüp duruyordum****." (31)*

"*Kedi ile köpek ile tavuklarla toz toprak arasında* ***koştu durdu****." (48)*

"*Artık bu işten bıkmış, bıkmak bir yana İstanbul'daki oğlu* ***çağırıp duruyormuş****." (77)*

" *"Bi dakka, bi dakka"* ***deyip duruyor****, oğlanın elinden kurtulmaya çalışıyordu." (115-116)*

İki yerde geçen "gel-" yardımcı fiili "çıkageldi" şeklinde kullanılmış ve cümleye beklenmezlik anlamı katmaktadır:

"*İkinci günün gecesi herif* ***çıkageldi****." (83)*

"git-" yardımcı fiili cümleye devamlılık anlamı katmaktadır:

"*Kırılmış parmaklar iyileşti, ama resim meleği* ***uçup gitti****." (21)*

"*Sıtkı'nın haksızlığa isyanı böyle* ***sürüp gitti****." (37)*

"*Marangoz Necati, Kitapçı Hamdi, Sıtkı oradan oraya* ***sürüklenip gitti****." (43)*

"*Ulan baba,* ***bırakıp gittin*** *beni." (104)*

5.14. Kısaltma Grupları

"Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır" (Karahan, 2015, s. 79). Abdurrahman Özkan Türkiye Türkçesinde Kısaltma Grupları adlı makalesinde kısaltma gruplarının adlandırılış yöntemini şöyle açıklamaktadır: "Birinci unsurunun aldığı eke göre adlandırılır: Cana yakın (can-a: yönelme hâli eki almış bir isim, yakın: isim; cana yakın: yönelme grubu), gözü açık (göz-ü: iyelik ekli isim, açık: isim; gözü açık: isnat grubu)" (Özkan, 2004).

5.14.1. İsnat Grubu

Karahan, isnat grubunu "Unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 80). Eserde isnat grubu daha çok zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Sevda'nın **ağzı açık** kalmıştı." (33)*

"*Civan hamamın bahçesinde düşe kalka yürümeye başladığı ilk günlerden itibaren yalın ayak **başı kabak** dolaştı." (48)*

"***Gözü kara** bir çocuktu." (120)*

"***Gözü yaşlı** geldi, **gözü yaşlı** gitti." (144)*

5.14.2. Yükleme Grubu

Karahan, yükleme grubunu "Birinci unsuru yükleme hâli eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 81). Eserde yükleme grubuna rastlanmamıştır.

5.14.3. Yönelme Grubu

Karahan, yönelme grubunu "Birinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 81). Eserde yönelme grubu çok olmamakla birlikte daha çok sıfat tamlamasında sıfat olarak kullanılmıştır.

"*Bir ağaç ve **ağaca bağlı** bir araba beygiri, onu tamamla." (27)*

"*Ama şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus ile **yerleşime uygun** yer kalmayınca, dereye doğru inen bu inişli çıkışlı arazi de gecekondu misâli kulübeler ile dolmuş." (44)*

"*Atalay kolejde okumaya başladığında sporun **kendine uygun** bir uğraş olmadığını anlamıştı." (111)*

"*Malum Doktor **boğazına düşkün**." (140)*

5.14.4. Bulunma Grubu

Karahan, bulunma grubunu "Birinci unsuru bulunma hâli eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 82). Eserde çok bulunmayan bulunma grubu cümlede zarf görevinde kullanılmıştır.

"*Ya da buralara **arada bir** kadın eli değiyor." (11)*

"*O da **arada bir** atılıyor ama bir türlü ete erişemiyor." (76)*

"*Anlaşma icabı kadın **üç günde bir** kızları ile yemek gönderiyor, Mustafa geceleri stüdyoda kalfanın yatağı yanına konulan bir sedirde yatıyordu." (85)*

"***Arada bir** gelip temizliğini yapıyordu." (151)*

5.14.5. Uzaklaşma Grubu

Karahan, uzaklaşma grubunu "Birinci unsuru uzaklaşma hâli eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 82). Korkmaz, -DAn biri yapılı kelime gruplarını uzaklaşma grubu içerisinde alır (Korkmaz, 2009, s. 305). Karahan ise -DAn biri yapılı kelime gruplarını sıfat tamlaması içerisinde alır (Karahan, 2012). Burada Leylâ Karahan'ın tasnifine uyulmuştur. Eserde kısaltma grupları içerisinde en çok uzaklaşma grubu bulunmaktadır.

"*Sakalı salmış ama delikanlı **günlerinden kalma** meşin bilekliği sağ kolundan çıkarmamıştı." (7)*

"*Duvarın birinde, **Osmanlı'dan kalma** bir ayna vardı." (11)*

"*Bak koçum, arkan güçlü, ama **deveden büyük** fil var." (19)*

"***Anasından kalma** eski halı yere serildi." (60)*

"*Olmazsa benim **dededen kalma** çiftliğin bir köşesini satarız." (67)*

"*Bir süre oralarda **çalıştıktan sonra** memlekete dönüp kendi işlerini kuruyorlar." (106)*

"*Ben de **babadan kalma** bu otel ve kıraathaneyi işletiyorum." (130)*

"*Geçen **asırdan kalma** olabilir." (133)*

"*Emekli **olduktan sonra** şehrin yaslandığı yüksek tepenin ortalarında bir su kaynağı buldu." (138)*

5.14.6. Vasıta Grubu

Karahan, vasıta grubunu "Birinci unsuru vasıta hâli eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 83). Eserde çok bulunmayan vasıta grubu cümlede sıfat görevinde kullanılmıştır.

"*Askerlik **vukuatla dolu** hayatının başlangıcı olmuştu." (36)*

"*Kapanışta her çocuğun mali durumuna göre onu ve ailesini sevindirecek **hediyelerle dolu** birer koli verildi." (144)*

5.14.7. Eşitlik Grubu

Karahan, eşitlik grubunu "Birinci unsuru eşitlik eki taşıyan kısaltma grupları" şeklinde tanımlar (Karahan, 2015, s. 83). Eserde bu gruba rastlanmamıştır.

5.14.8. Birinci Unsuru Uzaklaşma Hâli, İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

Gülsel Sev, */+DAn...+A/ Yapısına İlişkin* adlı makalesinde bu grubu ayrıntılı olarak ele almıştır ve birçok sonuca ulaşmıştır. Bunlardan biri de bu yapının aynı sözcüklerle kurulan ikilemelerde kullanıldığı yönündedir (Sev, 2002).

Bu başlık altında incelenen kısaltma gruplarına sınırlı sayıda rastlanmıştır.

"*Nakledildiği her mecliste **kılıktan kılığa** girerek tadından yenmez bir "Sarhoş Mustafa hikâyesi" olup çıktı." (104)*

"*Yoldan geçenler durup dua ediyor, iyilikleri **nesilden nesile** anlatılıyordu." (150)*

5.14.9. İkinci Unsuru Yönelme Hâli Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

Bu başlık altında incelenen kısaltma gruplarının ikileme biçiminde olduğu görülmüştür.

"*Böylece Civan Halk Eğitim Korosu'na dahil oldu, sonradan **kendi kendine** bağlama çalmayı da öğrendi." (55)*

"*Büyükler gidince Civan yüzünü görmediği anası ile **başbaşa** kaldı." (59)*

"*Kolejde **yanyana** gezen iki arkadaş oldular." (112)*

"***Nefes nefese** kalmışlardı." (121)*

"***El ele** mektebe gitmeye başladılar." (122)*

6. CÜMLE TÜRLERİ

6.1. Yapısına Göre Cümleler

İyiler Ölmez'de yapısına göre cümleler basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümle olarak dört başlık halinde ele alındı.

6.1.1. Basit Cümle

Cümle tek bir yargı bildiriyorsa basit cümle demektir. Leylâ Karahan, basit cümleyle cümlenin tanımının aynı olduğunu ifade eder (Karahan, 2000). Basit cümlelerde tek bir yüklem olmaktadır. Karahan, basit cümle içerisinde girişik birleşik cümle diye adlandırılan cümle yapısını da alır. Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları adlı makalesinde "Zarf-fiiller gibi, sıfat-fiiller ve isim fiiller de yargı taşımayan unsurlardır. Dolayısıyla bu tür kelimeler taşıyan bir yapıda, birden fazla yargısız anlatım olabilir; ancak birden fazla cümle olamaz. O hâlde birinci cümlemiz *"Ayşe okula gitti."* ile ikinci cümlemiz *"Ayşe koşarak okula gitti.*" arasında bu bakımından kategorik hiçbir fark yoktur" şeklinde ifade eder (Karahan, 2000).

Burada da Leylâ Karahan'ın tasnifine bağlı kalınarak fiilimsi içeren cümle yapısı basit cümle içerisinde alınmaktadır. *İyiler Ölmez* adlı eser incelendiğinde basit cümlelerin genellikle fiil cümlesi olduğu görülmektedir.

Basit Yapılı Fiil Cümleleri:

"*Sıtkı'nın resmine bakınca **heyecanlandı**." (21)*

"*Hidayet **coşmuştu**." (32)*

"*Sıtkı giderken etrafa **baktı**." (35)*

"*Biz bu hikâyeleri çok **dinledik**." (38)*

"*Birlikte İstanbul'a gidip oradan Almanya'ya **uçmuşlardı**." (47)*

"*Akşam üzeri bir küçük çocuk gelip Civan'ı **çağırdı**." (59)*

"*Eşyalar yerine **yerleşti**." (61)*

"*Artık ayrılık vakti **gelmişti**." (70)*

"*Sabri'ye bakmadan kapıya **ulaştı**." (75)*

"*Bir zaman çocukları **olmadı**." (82)*

"*Bir süre kimse **konuşmadı**." (98)*

"*Şehre **iniyorsun**." (99)*

"*Mustafa'nın morali düzelince onlar da **ayrıldı**." (102)*

"*Yüzüğü mektubun üzerine **bırakmıştı**." (128)*

"*Doktor otele **döndü**." (136)*

"*Bir akşam bu projeyi ekibe **açtı**." (148)*

Basit Yapılı İsim Cümleleri:

"*Çatının o kısmında taraça **var**." (61)*

"*Mustafa'nın babası Adliye'de **memurdu**." (77)*

"*Edalı bir yürüyüşü **vardı**." (81)*

"*Şu şehirde bilmediği **yoktur** onun." (92)*

"*Adamın durumu **iyi idi**." (95)*

"*Atalay fakültede yine **yalnızdı**." (114)*

"*İsmail'in boyu gerçekten **kısa idi**." (116)*

6.1.2. Birleşik Cümle

Birleşik cümlede temel unsur olan ana cümle ve anlamı tamamlayan yan cümle ya da yan cümleler bulunmaktadır.

"Türkçede *şartlı birleşik cümle, ki'li birleşik cümle* olmak üzere başlıca iki çeşit birleşik cümle vardır. Bunlara üçüncü bir birleşik cümle çeşidi olarak *iç içe birleşik cümle*'yi de ilâve edebiliriz" (Ergin, 2013, s. 404).

6.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

"Bu birleşik cümle Türkçenin aslî birleşik cümlesidir. Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanır. Şart kipi, bütün fiil çekimlerinin aksine, hüküm ifade etmez, bitimli bir hareket göstermez. Bu yüzden müstakil cümle yapamaz" (Ergin, 2013, s. 405). Şartlı birleşik cümlelerde önce yan cümle sonra ana cümle gelmektedir.

İyiler Ölmez adlı eserde -sA ekiyle kurulan şartlı birleşik cümlelerin ol- yardımcı fiili ile sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

"*Bir **emriniz olursa** buradayım." (12)*

"*Sıtkı iki iyi insan birbirine nasıl **bakarsa** öyle baktı." (13)*

"*Pazara bir sepet elma **götürse** bu parayı vermezlerdi." (15)*

"*Kendisi az biraz **dirense** de zengin ailesi onu zorla göndermişti." (21)*

"***İşe yararsa** ben hâmiliğini üstlenebilirim." (28)*

"*Tabi obanın erkeği en az iki **evli olursa** böyle olur." (63)*

"*Yahu insan **severse** böyle mi sever?" (67)*

"*Usta **iznin olursa** biz atelyeye talibiz." (69)*

"*Dördüncü dönem de **aday olursa** yine Başkan olurdu." (73)*

"*Kadroda **açık olursa** onu da alırlardı." (110)*

"*Taraflar **birbirine girerse** kız arada ezilecekti." (121)*

"*Hak ne zaman **açarsa** o zaman bakarız." (140)*

6.1.2.2. Ki'li Birleşik Cümle

İyiler Ölmez adlı eserde "ki" bağlama edatıyla bağlanan cümle sayısı çok fazla değildir. Ki'li birleşik cümlede yan cümle ki'den sonra, ana cümle ki'den önce gelmektedir. Bu da Türkçenin söz dizimine aykırıdır.

"*Ki*'den önceki unsur fiilse *ki* asıl cümle ile yardımcı cümlenin tam arasında bulunur" (Ergin, 2013, s. 405).

"*Yılmaz o kadar içmişti **ki** bütün gece horul horul uyudu." (45)*

"*İstiyordu **ki** derdini anlatsın da dinleyenler ortak olsun." (78)*

"*Bakmışlar **ki** mezarlıkta âlem yapan bu kişi fotoğrafçı Sarhoş Mustafa." (104)*

"*Gel **ki** göresen dünya kaç bucak." (116)*

"*Öyle oturdu **ki** dizleri dizlerine değsin." (118)*

"*Sonra baktı **ki** adam kararlı, tutmak istese istifayı basacak, izin verdi." (128)*

"*Bayağı acıkmış olmalı **ki** sütle çörekleri bitirdi." (130)*

"Ki'den önceki unsur isimse ki yardımcı cümleyi asıl cümleye, asıl cümlenin predikatına değil de asıl cümlenin bir isim unsuruna bağlamış olur" (Ergin, 2013, s. 406).

"*Cepheyi geniş tutman lazım **ki** senden çekinsinler." (17)*

"*Kaç yıldır yalınayak **ki** tabanı nasır bağlamış." (60)*

"*Hele bunlardan biri vardı **ki** çok dardı ve orada çok kaza oluyordu." (148)*

6.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle

"Bu, bir cümlenin başka bir cümlenin içine girmesi ile meydana gelen birleşik cümledir" (Ergin, 2013, s. 406). İç içe birleşik cümlelerde yan cümle önce gelmektedir.

İyiler Ölmez adlı eserde oldukça çok iç içe birleşik cümle kullanılmıştır. Bunlar arasında da *de*- fiili ile kurulan cümleler hatırı sayılır derecede çoktur.

"*Hacı içinden,* ***"Herif amma acıkmış be, kıtlıktan çıkmış gibi yiyor, iyi ki şu çorbayı artırmışız, kurban olduğum Allah kimsenin nasibini kimseye vermiyor"*** *dedi." (11)*

" ***"Kim bu ya"*** *diye sordu kendine." (12)*

" ***"Şuraya da sür, buraya da sür"*** *deyip durdu." (15)*

" ***"Biz çocuğumuzu okusun, adam olsun, eve ekmek getirsin diye mektebe verdik; devlet düşmanı olsun, içerlerde sürünsün diye değil"*** *diyorlardı." (21)*

"*Komşusu* ***"Yoo! Bu böyle olmayacak, seni biriyle nikâhlayalım, başın bağlı olsun, kimse yan gözle bakmasın"*** *demiş." (45)*

" ***"Evlenmeden önce ev almalı"*** *fikrinde idi." (68)*

" ***"Hülyası olmayınca hayatın ne tadı var"*** *derken bir fırsat çıktı." (69)*

"*Kısa bir süre* ***"Neredeyim ben"*** *dercesine etrafına baktı." (95)*

"*Birkaç yüreği kip, gözü pek memur bir gece* ***"ışık görünüyor"*** *denilen mahalde pusuya yattılar." (103)*

"*Kur'an-ı Kerim'de* ***"Düşünmez misiniz, akletmez misiniz?"*** *vurguları çok yapılır." (105)*

"*Ankara'dan* ***"Olur"*** *cevabı geldi." (126)*

6.1.3. Sıralı Cümle

Ülkü Polat, Türkiye Türkçesi Söz Diziminde Sıralı ve Bağlı Cümleler adlı makalesinde cümlelerin yapısına göre nasıl tasnif edildiğine değinmiş ve "Sıralı ve bağlı cümleleri birbirinin alt başlığı olarak değil iki ayrı cümle türü olarak kabul etmenin daha doğru bir yol olacağını düşünüyoruz" demiştir (Polat, 2018). Burada da sıralı ve bağlı cümleleri ayırmak gerekli görülmüştür.

İki ya da daha fazla yargı bildiren cümlelerin noktalama işaretleriyle -virgül ya da noktalı virgül- ayrıldığı cümleler sıralı cümlelerdir.

6.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle

Art arda sıralanan bazı cümlelerde bağlantı ortak cümle ögeleriyle sağlanmaktadır. Anlam bakımından ve cümlenin ögeleri bakımından ortak olan cümlelere bağımlı sıralı cümle denir. *İyiler Ölmez* adlı eserde genellikle öznesi veya yüklemi ortak olan cümleler kullanılmıştır.

Yüklemi Ortak Cümleler:

"*İçinde az bir para (var), / devlet dairesi kadar evrak var." (10)*

"*Sıtkı çantayı (aldı), / valizi (aldı), / yağmurluğu aldı, ardısıra yürüdü." (12)*

Öznesi Ortak Olan Cümleler:

"*Bayram Efendi elinden geleni yaptı, / (Bayram Efendi) ter-kan içinde kaldı." (15)*

"*Arkadaşı gözlerine inanamadı, / (arkadaşı) sevinçten havalara uçtu." (18)*

"*Civan el öptü, / (Civan) teşekkür etti." (58)*

"*Akşama kadar teyzesi ile odanın ilk temizliğini yaptı, / (teyzesi) etrafı tozdan topraktan kurtardı." (59)*

"*Korsan menemenle ekmeğe girişti, / (Korsan) kıtlıktan çıkmış gibi yemeğe başladı." (61)*

"*Kızın ağabeyi bu bakışları farketti, / (kızın ağabeyi) fena gerildi." (64)*

"*Baba birden ayağa kalktı, / (baba) Civan'ın sözünü kesti,/ (baba) tabancayı çekti." (66)*

"*Arkalarından İhsan çıktı, / (İhsan) karşı kahvede oturan arkadaşlarının yanına gitti." (81)*

"*Kadın bir kez olsun gelmedi, / (kadın) Mustafa'yı getirmedi." (84)*

"*Kalfa düşündü, / (kalfa) "Bu çocuğu babasına götürmek lazım" dedi." (85)*

Nesnesi Ortak Olan Cümleler:

"*Ağzındaki cıgaranın izmaritini yere at, / (ağzındaki cıgaranın izmaritini) çıplak ayak basıp söndürsün." (49)*

"*Nargilenin hortumunu boynuna doladı, / (nargilenin hortumunu) sıkmaya başladı." (50)*

Yer Tamlayıcısı Ortak Olan Cümleler:

"*Zengin bir adam yanıbaşında, ona iş teklif ediyor, / (ona) haftalık veriyor." (30)*

"*Yahu yine Tütüncü Hilmi'ye gideriz, / (Tütüncü Hilmi'ye) deponun yarısını ver deriz." (57)*

Zarfı Ortak Olan Cümleler:

"*Baba hiç üstelemedi: "Oğlum adam olmuş da eve para getiriyor" diye sevindi, / ("Oğlum adam olmuş da eve para getiriyor" diye) onur duydu." (19)*

"*Sesi duyunca aniden terledi, / (sesi duyunca) eli ayağı titredi." (32)*

Cümleler tek bir ögeyle birbirine bağlanabildiği gibi birden fazla ögeyle de birbirine bağlanabilmektedir. *İyiler Ölmez* adlı eserde birden fazla ögeyle birbirine bağlanan cümlelerin tek bir ögeyle bağlananlara göre azınlıkta olduğu görülmüştür.

"*Yahu yine Tütüncü Hilmi'ye gideriz, deponun yarısını ver deriz." (ortak özne, ortak nesne) (57)*

"*Bir hasır alalım, bir de üstüne bitpazarından halı (alalım)." (ortak özne, ortak yüklem) (58)*

"*İhaleye on beş yirmi gün kala Hacı Kadir Belediye Başkanını ziyaret etti, durumu anlattı." (ortak özne, ortak zarf) (73)*

6.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Ögece bir ortaklığı bulunmayıp birbirlerine bağlı olan cümlelere sıralı cümle denmektedir. Ahmet Akçataş, şunları söylemektedir: "Okuma sırasında cümleleri birer birer anlamaya çalışmak, eğitimde; birbirine bağlı cümleleri dil bilgisinin dışında değerlendirmek, bilimde sorunlar ortaya çıkarmaktadır" (Akçataş, 2007). Bazı cümleler ayrı birer cümle gibi görünse de kendinden önceki ya da sonraki cümleyle anlamsal bir bağ oluşturur. Leylâ Karahan, bu konu ile ilgili şöyle bir açıklama yapmaktadır:

> *"Bir metin, art arda sıralanan ve aralarında çeşitli anlam ilişkileri bulunan cümlelerden meydana gelir. Cümleler arasındaki bu ilişkiler sadece bağlama edatları, ortak cümle ögeleri, ortak kip / şahıs ekleri ile sağlanmaz; şahıs, zaman, mekân, nesne ve harekete ait kavramlarda karşılaştırma, açıklama, büyüklük-küçüklük, azlık-çokluk, genellik-özellik vb. bakımlardan sıralama, dereceleme; zıt veya benzer kelimelerle oluşturulan anlam paralelizmi, aynı kavram alanına giren kelimeler, iyelik ekleri ve genel olarak bazı içerik özellikleri de cümleler arasındaki anlam ilişkisini sağlamada yeterli olabilmektedir"* (Karahan, 2015, s. 94).

İyiler Ölmez adlı eserde cümleler arasındaki anlamsal bağı sağlamak amacıyla bağımsız sıralı cümlelere yer verilmiştir. Eserde bağımsız sıralı cümle oldukça çok kullanılmıştır.

"*Kapı **açıldı**, biri içeri **girdi**." (7)*

"***Bıraktım**, on yıl **oluyor**." (11)*

"*Nefes darlığı **vardı**, doktorlar ağır iş yapamazsın **demişlerdi**." (14)*

"*Onu **yont yont**, ülke dünya çapında bir sanatçı **kazansın**." (21)*

"*Zenginlere **güvenilmez**, sen okulunu **ihmal etme**." (30)*

"*Nihayet son ders **bitti**, Sıtkı **villanın yolunu tuttu**." (31)*

"*Bulutlara biraz kızıllık vereyim **diyorum**, akşam yakın **olsun**." (31)*

"*Hidayet Bey uzun zaman **görünmedi**, Avrupa'ya gitmiş **dediler**." (32)*

"*Atelyeyi salondan ayıran bir perde **vardı**, Sıtkı **görünmüyordu**." (32)*

"*Öyle ki babasının öldüğünü **söylediler**, cenazesine gitmeye **izin vermedi**." (37)*

"*Nihayetinde mektep **bitti**, Civan diplomayı **aldı**." (49)*

"*Gecenin seslerini **dinledi**, uzaklarda bir köpek **havlıyor**, ağırdan yağan yağmur damlaları saçaklardan pıt pıt ederek **düşüyordu**." (59)*

"*Çocuklar **yatmış**, Kadınlar **bulaşık yıkıyor**." (65)*

"*Ulan ben nerden **bileyim**, sen **evleneceksin**." (67)*

"*Anlaşma icabı kadın üç günde bir kızları ile yemek **gönderiyor**, Mustafa geceleri stüdyoda kalfanın yatağı yanına konulan bir sedirde **yatıyordu**." (85)*

"*Sonunda Atalay tıp fakültesine **girdi**, Elmas sanat tarihi okumak için İngiltere'ye **gitti**." (113)*

"*Biraz etrafa **bakın**, hayat **geçip gidiyor**." (118)*

"*Az ilerde seyyar bir çaycı **vardı**, çay **söylediler**." (121)*

"*Şahit **istemez**, bizatihi **gördüm**." (128)*

"*Az önce yağmur **yağmış**, etraftaki bahçelerden leylak kokuları **geliyor**." (129)*

"*Kahvenin garsonu tahta zemini sulamış **süpürmüş**, çay demini **almıştı**." (131)*

"*Hastaneyi **sordu**, Civan "Ben sizi götüreyim" **dedi**." (133)*

"*Dede **iflas etmiş**, torunlar büyük şehre **taşınmış**." (137)*

"*Haber çabuk **yayıldı**, sorumluluk duyan herkes hazırlığa **başladı**." (143)*

"*Aradan seneler **geçti**, kendisi de Rahmet'e **kavuştu**." (150)*

6.1.4. Bağlı Cümle

Enfel Doğan, Türkçe Söz Diziminin Bir Sorunu: Ki'li Cümleler Birleşik Cümle mi Yoksa Bağlı Cümle Midir? adlı makalesinde bazı söz dizimi kitaplarında ki bağlacının birleşik cümle içerisinde alındığı bazı kitaplarda ise bağlı cümle içerisinde alındığından söz etmiş. Bu ayrımın ki bağlacının diğer bağlaçlardan farkı olarak temel ve yan cümle oluşturmasına bağlamıştır (Doğan, 2020). Cümleler birçok şekilde birbirine bağlanır. Bunlardan biri de bağlama edatları yoluyla cümleleri birbirine bağlamaktır. Burada ki'nin haricindeki bağlama edatlarıyla kurulan bağlı cümlelere yer verilmiştir.

"Ve" bağlama edatıyla kurulan cümleler:

Cümleler arasında anlam ilişkisini kurmanın yollarından biri de "ve" bağlama edatıyla cümleleri bağlamaktır. *İyiler Ölmez*'de yazar bu yolla cümleleri birbirine bağlama yöntemini sık sık kullanmaktadır.

"*Yüzü güleçti **ve** tok gözlü idi." (16)*

"*Sıtkı'nın resim yaptığını görenler bir süre izliyor **ve** ona gizli bir hasetle hayranlık duyuyorlardı." (17)*

"*Az sonra müzik hocası Cüneyt Arkın köşke gelir **ve** gözleri görmeyen Fatma Girik'e piyano dersleri vermeye başlar." (38)*

"*Ama bu bir dizi, bizi kendine çekiyor **ve** inandırıyor." (40)*

"*Sıtkı salona dalıyor **ve** bir sürpriz ile karşılaşıyor." (41)*

"*Sıtkı ona, o Sıtkı'ya baktı **ve** anlayışlı anlayışlı güldüler." (51)*

"*O sırada köpeklerden biri Civan'ın kokusunu aldı* ***ve*** *havlayarak ona doğru koştu." (65)*

"*Adam ağzı köpürmüş bir boğa gibi saldırdı Civan'a; Civan buna bir uçan tekme attı; geri geri giden ağabey ayağı taşa takılınca sırtüstü düştü* ***ve*** *galiba bayıldı." (65)*

"*O iş oldu* ***ve*** *İhsan kadınla evlendi." (81)*

"*Fotoğrafçılığı benimsemiş* ***ve*** *zaman içinde öğrenmişti." (90)*

"Ama" bağlama edatıyla kurulan cümleler:

"Ama" bağlama edatıyla bağlanan cümlelerde "ama" bağlama edatından önceki ve sonraki kısım zıt anlam ifade etmektedir. Yazar Kutlu, bu eserinde bu başlık ile adlandırılan cümle yapısını sıklıkla kullanmaktadır.

"*Biraz ürperdi* ***ama*** *renk vermedi." (7)*

"*Sakalı salmış* ***ama*** *delikanlı günlerinden kalma meşin bilekliği sağ kolundan çıkarmamıştı." (7)*

"*Aslen Kastamonulu'yuz* ***ama*** *ailem İstanbul'a göçmüş, ben üç yaşında imişim." (10)*

"*Sıtkı kavgacı bir çocuk değildi,* ***ama*** *asla korkak değildi." (17)*

"*Kırılmış parmaklar iyileşti,* ***ama*** *resim meleği uçup gitti." (21)*

"*Bana kalırsa düşecek,* ***ama*** *uzmanlar yükseleceğini söylüyor." (27)*

"*Hidayet Bey resimle uğraşıyor* ***ama*** *o nihayet bir iş adamı." (28)*

"*Sıtkı önüne bakıyor, cebinden mendili çıkarıp yüzünü silebilse ferahlayacak* ***ama*** *utanıyor." (29)*

"*Hidayet gitti* ***ama*** *yerine başkası geldi." (32)*

"*Kurt adam olmadı* ***ama*** *zayıfı kollamada, zalime karşı çıkmada, merhamet ve şefkat bahsinde hep ön sırada yer aldı." (37)*

Diğer bağlama edatlarıyla kurulan cümleler:

Bu çalışmada bazı bağlama edatlarıyla kurulan cümlelere örnekler verilmiştir.

"*Yaş kırka varıncaya kadar her boku ye, vur-kır sana delikanlı desinler,* ***lâkin*** *Hakk'a riayet et, sonra dost hayatı, alkol falan neyse fırtına evlenince diner." (7)*

"*Muhtemelen boyacıya acımıştı.* ***Yoksa*** *bir ayakkabı boyası için bu kadar para fazlaydı." (15)*

"*Sonra topladıklarını ikinci el eşya satan çarşılara götürüp oranın esnafına devrediyorlardı.* ***Hatta*** *bazı kapıcıların bu çarşıda dükkânı bile vardı." (17)*

"*Sosyalistler kaybetti. Niçin?* ***Çünkü*** *önce ufak tefek sonra düpedüz diktatörlüğe kaydılar." (23)*

"*Bu kabiliyetini ilerlet.* ***Yoksa*** *harcanıp gidersin." (26)*

"*Ruhi Hoca gibi samimi mi?* ***Yoksa*** *kendini beğenmiş bir şımarık zengin mi?" (26)*

"*Arkanda seni destekleyen bir kuruluş, bir vakıf, bir zengin adam falan olmalıydı.* ***Yahut*** *sen böyle bir muhitin içinden gelmeliydin." (30)*

"***Hem*** *okulunu yapar* ***hem*** *resmini yapar." (30)*

"*Aslında kenarda duran bir mesele var.* ***Lâkin*** *maalesef yazar onun üzerine gidememiş." (42)*

"*Köyünde birini sevmiş, bunu sevdiğine vermemişler, o da kaçmış.* ***Lâkin*** *kaçtığı çocuk karaktersiz, alçağın teki çıkmış." (44-45)*

"*Terzi* ***hem*** *gidiyor,* ***hem*** *arada sırada dönüp Sıtkı'yı tehdit ediyordu." (50)*

"*Oğlan giyinip kuşanınca bayağı adama döndü.* ***Hatta*** *beyaz dişlerini gösterip güldüğünde hayli sevimli oluyordu." (51)*

"*Bu âlemde güçlü olacan aga.* ***Yoksa*** *ezerler seni." (61)*

"*Şansı yaver gitmiş Orduevi'nin Halk Müziği Korosu'nda* ***hem*** *bağlama çalmış,* ***hem*** *türkü söylemiş." (66-67)*

"*Geldi* ***de*** *elde yok, avuçta yok, ne yapacağız?" (67)*

"*Anası ölmüş,* ***yoksa*** *çoktan baba evine dönerdi diyorlar." (78)*

"*İyiki böyle yapılmış.* ***Çünkü*** *İhsan Efendi bir sonraki haftayı görmedi." (87)*

"*Az zamanda çalmayı öğrendi,* ***hatta*** *oradaki ustaların takdirini kazandı, düğünlere de gitmeye başladı." (90)*

"*Yarın* ***hem*** *fotoğrafı getirir,* ***hem*** *bir çayını içerim." (92)*

"*Bizi kırmaz,* ***hatta*** *bakarsın yardım eder." (98)*

"*Araç, kum, çimento, tuğla, kiremit, kereste verecekti.* ***Hatta*** *Ferhat Usta'ya yardım etsinler diye iki de inşaattan anlayan adam gönderecekti." (99)*

"*Bakıyor ki dünya sanayiye doğru gidiyor,* ***hatta*** *Yeni Türkiye de bu yolu seçti." (106)*

"*Bu sıfatı taşımak zordu* ***lâkin*** *yapacak birşey yoktu." (108)*

"*Bu işin raconu böyle.* ***Yoksa*** *kimse seni saymaz." (116)*

"*Ona Alev diyorlardı* ***çünkü*** *dokunduğunu yakıyordu." (117)*

"*Bunda şaşılacak birşey yok;* ***çünkü*** *bu zibidi orta mektepten bu yana hep kavganın, hırsızlığın, belânın içinde olmuştu." (120)*

"*Hava kararmış* ***da*** *haberleri olmamış." (121)*

"*Suna doğu sporlarına meraklı idi,* ***hem*** *ders almış,* ***hem*** *güçlü idi." (124)*

"*Sağolsun Hatice kızımızı biliriz, kıymetlidir.* ***Lâkin*** *sana bir eş lazım." (140)*

"*Bir seferinde Atalay cam kenarında ayakta* ***hem*** *kahve içiyor,* ***hem*** *bahçeye bakıyordu." (146)*

6.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

Türkçede yüklemin türüne göre cümleler isim cümlesi ve fiil cümlesi olmak üzere ikiye ayrılır.

6.2.1. Fiil Cümleleri

"Yüklemi çekimli bir fiil veya birleşik fiil olan cümlelerdir. Kip ve şahıs bildiren bütün fiiller yargı taşır. Bu yargı, emir kipinin 2.şahsı dışında daima ekle yapılır. Her türlü kılış ve oluş, fiil cümleleri ile karşılanır" (Karahan, 2015, s. 96).

Geçişli fiillerle kurulan cümlelerde cümlenin tüm ögelerine rastlanılabilir:

"*Kadir (ö) / uzatılan eli (n) / sıktı (y)." (sık-: geçişli fiil) (10)*

"*Sıtkı (ö) / Sevda'yı unutmak için (z) / kendini (n) / kıra bayıra (yt) / vurdu (y)." (vur-: geçişli fiil) (34)*

"*Sıtkı (ö) / klimanın serinliğine sığınmış (z) / desen (n) / çiziyordu (y)." (çiz-: geçişli fiil) (34)*

"*Bir not yazıp (z) / perdeye (yt) / iğneledi (y):" (iğnele-: geçişli fiil) (35)*

"*Sıtkı'ya (yt) / esrardan (yt) / epeyce bir ceza (n) / kestiler (y)." (kes-: geçişli fiil) (40)*

"*Sıtkı ile doktor (ö) / eşyaları (n) / saydılar (y)." (say-: geçişli fiil) (58)*

"*Kalfa (ö) / çocuğun sesindeki kırılmayı, (n) / tuz buz olmuş umudu (n) / sezmişti (y)." (sez-: geçişli fiil) (90)*

"*Her hafta (yt) / minibüsle (z) / sebze, (n) / meyve, (n) / kuru gıda (n) / gönderiyordu (y)." (gönder-: geçişli fiil) (101)*

"*Atalay (ö) / o zaman (z) / İsmail'in gözlerinde çakan şimşekleri (n) / gördü (y)." (gör-: geçişli fiil) (116)*

"*Yemekten sonra (z) / kızı (n) / evine (yt) / bıraktı (y)." (bırak-: geçişli fiil) (119)*

"*Başhekim (ö) / biraz (z) / düşündü (y)." (düşün-: geçişli fiil) (147)*

Geçişsiz fiillerle kurulan cümlelerde nesneye rastlanılmaz:

"*Yüzüne bir hüzün çöktü." (çök-: geçişsiz fiil) (9)*

"*Zaten elbiseleriyle yatmıştı." (yat-: geçişsiz fiil) (12)*

"*Bir zaman ceket omuzda sokaklarda dolaştı." (dolaş-: geçişsiz fiil) (30)*

"*Yanak yanağa öpüştüler." (öpüş-: geçişsiz fiil) (34)*

"*Daha doğduğunda sağa sola bıcır bıcır bakıyordu." (bak-: geçişsiz fiil) (46)*

"*Yılmaz onu hırpalamaya başladı." (başla-: geçişsiz fiil) (46)*

"*Terzi yine iddiaya girmişti." (gir-: geçişsiz fiil) (50)*

" *"Hayat Mektebi" sıralarına bir memur oturdu." (otur-: geçişsiz fiil) (51)*

"*Korsan içeri girince bayağı şaşırdı." (şaşır-: geçişsiz fiil) (62)*

"*Sabırla geçti birkaç sene." (geç-: geçişsiz fiil) (67)*

"*Birlikte pastaneden çıktılar." (çık-: geçişsiz fiil) (81)*

Geçişsiz-edilgen fiillerle kurulan cümlelerde özneye rastlanılmaz:

"*Görüldü, haklarında dedikodu yapılmaya başlandı." (22)*

"*Tahta kapı gıcırtıyla açıldı." (58)*

"*Yenildi, içildi, şarkılar, türküler söylendi." (73)*

"*İşin dedikodusu çok yapıldı." (73)*

"*Atelyeye iki kalfa daha alınmış." (74)*

"*Vakit gece yarısını gecerken bir karaltının yalpalaya sallana ağaçlar arasından çıktığı görüldü." (103)*

"*Söz yüzüğü takıldı." (126)*

"*Bahçe çiçeği ile meyvesi sebzesi ile bu işten anlayan birine teslim edildi." (137-138)*

"*Muayenehanenin arka kapısından bahçeye geçiliyordu." (138)*

"*Bayram programı için günlerce çalışıldı." (143)*

"*Kapanışta her çocuğun mali durumuna göre onu ve ailesini sevindirecek hediyelerle dolu birer koli verildi." (144)*

6.2.2. İsim Cümleleri

> *"Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir. İsim ve isim grupları, "i-" ek-fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde, kip eki taşımayan yüklemler, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere -DIr eki de kullanılır"* (Karahan, 2015, s. 96).

İsim cümleleri sıklıkla özne ve yüklem olmak üzere iki ögeden oluşmaktadır:

"*Kastamonu / fakirdir." (10)*

"*Resmi seçenler / azdı." (20)*

"*Yandaki villanın sahibi Hidayet Bey / resim hayranıdır." (26)*

"*Bostan fikri / güzel." (31)*

"*Bunun içi / tertemiz." (54)*

"*Hacı'nın Kahvesi / eski şehir denilen yerdeydi." (57)*

"*Çelimsiz yavru da / aç." (76)*

"*İhsan'ın kimsesi / yok." (77)*

"*Adamın yarası / derindi." (79)*

"*Edalı bir yürüyüşü / vardı." (81)*

"*Hacı Kadir de / masada idi." (92)*

"*Tüm çikolata çocuklarının kaderidir / bu." (110)*

"*Erol / Tıbbiye'nin emektar talebelerindendi." (120)*

"*Hastane / iri çitlenbik, çınar ve çam ağaçları arasına gömülmüş bir taş bina idi." (133)*

İsim cümlelerinde bir diğer sıklıkla kullanılan öge zarflar ve bulunma hâl eki olan yer tamlayıcılarıdır.

"*Sadece o kırmızı araba* ***ortalarda*** *yok." (43)*

"***O zamanlar*** *STK'lar, yardım kuruluşları falan yok." (53)*

"***Şimdi / bunların elinde*** *bayağı bir kereste var." (72)*

"*Mustafa'nın babası* ***Adliye'de*** *memurdu." (77)*

"***Elinde*** *buruş buruş silik bir fotoğraf vardı." (92)*

"***Şu şehirde*** *bilmediği yoktur onun." (92)*

"***Benim dükkânın bitişiğinde*** *bir küçük arsa var." (98)*

"*Sanat da* ***tıpkı şu yalan dünya gibi / bir oyun ve eğlenceden*** *ibarettir." (105)*

"***O günlerde / ilerici çevrelerde*** *bu isimler moda idi." (107)*

"***Futbolda*** *tecrübesi çok az." (110)*

"*Atalay* ***futbol topu ile evlerinin önündeki arsaya, çocukların top oynadıkları alana vardığında / çok*** *heyecanlıydı." (110)*

"*Atalay* ***fakültede / yine*** *yalnızdı." (114)*

"***İçinde*** *aile kurumuna, hatta tüm topluma yönelik bir kin vardı." (120)*

"*Bu sebeple* ***fakültede*** *hatırı sayılır bir çevresi vardı." (120)*

"***Yemekte*** *kimseyi beğenmedikleri için evde kalmış amca kızları da vardı." (125)*

"***Orada*** *yüksek ve geniş bir taraça vardı." (138)*

"*Yetimler ve yakınlarının sayısı* ***epeyce*** *kabarıktı." (143)*

6.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçede söz dizimi özne, tümleç, yüklem şeklindedir. Yüklemin sonda olup olmamasına göre cümleler kurallı ve devrik cümle olmak üzere ikiye ayrılır.

İyiler Ölmez adlı eserde Türkçe söz dizimine uygun olarak çoğunlukla kurallı cümle kullanıldığı görülmüştür.

6.3.1.Kurallı Cümle

Türkçede yüklemi sonda olan cümleye kurallı cümle denilmektedir.

"*Resim malzemelerini / çıkardı." (13)*

"*Sıtkı / başında çalıştığı tuvali / gösterdi." (33)*

"*Daha doğduğunda / sağa sola / bıcır bıcır / bakıyordu." (46)*

"*Birkaç kez / buluştular." (47)*

"*Civan / ona / yastık ile battaniye / verdi." (62)*

"*Civan / bir an / başını bulgur tenceresinden kaldırıp / baktı." (64)*

"*Civan'ın evlilik işi / bir zaman / Hayat Mektebi'nin gündemini / işgal etti." (68)*

"*Dünyanın kırk bin türlü hali / var." (80)*

"*Rahmet-i Rahman'a / kavuştu." (87)*

"*Yanında olup bitenden habersiz / çocuğa / şefkatle / baktı." (89)*

"*Doktor / ud / çalıyordu." (100)*

"*İnşaat bitip, açılışın yapıldığı günün akşamı / ekip / Doktor'un muayenehanesinde / toplandı." (100)*

"*Hacı Efendi / kendi yolunu tutsun diye / oğluna / Manisa eşrafından birinin kızını / alıyor." (107)*

"*Kolejdeki en önemli olay / Atalay'ın Elmas'la tanışmasıdır." (112)*

"*Böyle anlardan birinde / fakülte bahçesindeki Osmanlı'dan kalan mescide / girdi." (114)*

"*Bu fikir aklından geçince / gayr-ı ihtiyarî / güldü." (123)*

"*Namazdan sonra / tanıştılar." (134)*

"*Doktor / eve haber salıp / babasından / para / istedi." (137)*

"*Bu defa / İstanbul'u / iyice / yadırgamıştı." (145)*

"*Adam / türbeye / bir demir kapı / yaptırdı." (151)*

6.3.2. Devrik Cümle

Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denilmektedir. Genellikle konuşma dilinde anlamı kuvvetlendirmek, vurgulamak vb. sebeplerle devrik cümle kullanılır. Devrik cümlelerde yüklemden sonra cümlenin diğer ögeleri gelmektedir.

İyiler Ölmez adlı eserde yüklemden sonra zarf veya birden çok ögenin yerine genellikle özne, nesne ya da yer tamlayıcısı gelmiştir.

Yüklemden sonra öznenin geldiği cümleler:

"*İyi oldu* ***bu koruma****." (16)*

"*Ne var ki hiçbir zaman beraber gitmedi* ***iş****." (32)*

"*Geçti* ***bunlar****." (38)*

"*Aldırma atlatır* ***o****." (41)*

"*Öyleyse batsın* ***bu dünya****." (43)*

"*Sakinleşmişti* ***Yılmaz.****" (47)*

"*Hamam külhanında kadına can yoldaşı oldu* ***Civan****." (47)*

"*Tüm çikolata çocuklarının kaderidir* ***bu****." (110)*

"*Ama kadın işi değil* ***bu****." (123)*

"*Bu işe bayağı meraklısın* ***sen****." (147)*

Yüklemden sonra nesnenin geldiği cümleler:

"*Sıtkı yakın arkadaş oldukları için ona bir koltuk çıktı, kâğıda değil, büyüterek kartona yaptı* ***resmi****." (18)*

"*Benim vaktim yok Sıtkı, şimdilik sen tek başına çıkarsın, sonra beraber yürütürüz* ***bu işi****." (32)*

"*Ama yazar yazamıyor* ***bu dramı****." (42)*

"*Sümbül'ü satmaya kalkışınca gözü dönen kadın buna basmış* ***bacağı****." (45)*

"*Makbule kendi çocuğu gibi büyüttü* ***Civan'ı****." (47)*

"*Öp bakalım* ***Hilmi amcanın elini****." (58)*

"*Bir zaman terkediyorlar* ***Civan'a takılmayı****." (60)*

"*Yoksa ezerler* ***seni****." (61)*

"*Ankara'da yedim* ***taze meyvayı***

Boşa çiğnemişim ***yalan dünyayı*** *" (103)*

Yüklemden sonra yer tamlayıcısının geldiği cümleler:

" *"Kim bu ya" diye sordu* ***kendine****." (12)*

"*Bayram Efendi dualar etti **adama**." (16)*

"*Ağırlık bir hız olarak değil, bir külçe olarak takılıp kalmıştı **ona**." (20)*

"*Gerçek bir ressam kumaşı vardı **çocukta**." (28)*

"*Bir katilin donuk bakışları yapışmıştı **gözlerine**." (47)*

"*Biz dönelim **Civan Bebek'e**." (47)*

"*İşte öyle inanmıyorsan aha bir lira girelim **iddiasına**." (50)*

"*Yine de yaranamıyorlar **bu manyağa**." (61)*

"*Para almadı **onlardan**." (89)*

"*Peki ne dikeceksin **oraya**?" (147)*

Yüklemden sonra zarfın geldiği cümleler:

"*O zamana kadar çocuğa Kör Makbule bakardı **garanti**." (47)*

"*Civan'ı da götürdü **bir iki kere**." (54)*

"*Yahu yasa batmayın **hemen**." (71)*

"*Geçimi düşünmeyin ben size bakarım **Allah'ın izni ile**." (81)*

"*Ayarladık **sayenizde**." (122)*

"*Sana lazım olan kısmet*

"*Bulur **ârâyı ârâyı**." (140)*

"*Bak beni de heveslendirdin **şimdi**." (147)*

Yüklemden sonra birden çok ögenin geldiği cümleler:

"*Baba ne yapayım **/ bunu / ben**?" (nesne, özne) (65)*

"*İhsan haklı, önce dükkânı bulmalı **/ sonra / makinayı, / en sonra da / gelini**." (zarf, nesne, zarf, nesne) (78)*

"*Ne lazımdır **/ sana / gezmek***

***Semerkant'ı Buhara'yı**" (yer tamlayıcısı, özne) (140)*

6.4. Cümlelerin Anlam Özellikleri

Bu çalışmada cümlelerin anlam özellikleri sık kullanılmaları nedeniyle olumlu, olumsuz ve soru cümleleri başlıkları altında tasnif edilmiştir.

6.4.1. Olumlu Cümle

"Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler, *olumlu cümleler*dir. Böyle cümlelerin yüklemi *yapma*, *yapılma* veya *olma* bildirir" (Karahan,2015).

"*İyi düşün." (46)*

"*Civan bu ev işini ilk Hacı Kadir'e açtı." (57)*

"*Artık Civan'a kız yakıştırmaya başladılar." (67)*

"*Yine bekleriz Başkanım." (74)*

"*Her şey olup bitince sanki oraya yeni bir fotoğrafçı açılmış gibi oldu." (79)*

"*Mustafa çok yüksek bir rakam söyledi." (95)*

"*Göz açıp kapayacak kadar kısa zamanda inşaatı bitirdiler, içini tanzim ettiler, pırıl pırıl bir bina oldu." (99)*

"*Atalay fakültede yine yalnızdı." (114)*

"*Atalay günü gelince kızı ailesi ile tanışmaya götürdü." (125)*

"*Ben taşraya gidiyorum." (128)*

6.4.2. Olumsuz Cümle

"Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümleler, *olumsuz cümleler*dir. Böyle cümleler, *yapmama, yapılmama, olmama* bildirir. ‟*-mA-*″ olumsuzluk eki, ‟değil″, "*ne…ne…*" edatı ve ‟*yok*″ ismi cümlenin anlamını olumsuz yapan unsurlardır" (Karahan, 2015, s. 104).

"-mA-" olumsuzluk ekiyle kurulan cümleler:

İyiler Ölmez adlı eserde "-mA-" olumsuzluk ekiyle kurulan birçok cümle bulunmaktadır.

"*Kendisini **tanımam**." (19)*

"*Hacı bu sığırcık kuşunun yetim bakışlarına **dayanamadı**, sarıldı." (57)*

"*Kadın işi **uzatmadı**." (81)*

"*Para **almadı** onlardan." (89)*

"*Dışarı **çıkmadılar**, orada kalıp filim ve yönetmen üzerine konuştular." (112)*

"*Onsuz **olmaz**." (123)*

"*Kolay **teslim olmadı**." (124)*

"*Atalay denilen gerizekâlı şişko bunu **elinde tutamaz**." (126)*

"*Gece hiç **uyumadı**, sabaha doğru bir karara vardı." (128)*

"*Yurt çapında ilgi uyandıran bu etkinliğe medya **seyirci kalmadı**." (144)*

"değil" edatı ile kurulan cümleler:

İyiler Ölmez adlı eserde "değil" edatının genellikle fiil cümlelerini değil isim cümlelerini olumsuz yaptığı görülmektedir.

"*İnsan resmi yapmak makbul **değil**." (10)*

"*Oğlan memnun **değil**." (15)*

"*Sıtkı kavgacı bir çocuk **değildi**, ama asla korkak **değildi**." (17)*

"*O kadar uzun boylu **değil**." (38)*

"*Bu hikâye etkili **değil**." (42)*

"*Hasılı yaşanacak bir yer **değil** Cicibey." (44)*

"*Öyle bir ufak krizle pes edecek **değildi**." (69)*

"*Kolay **değil**." (70)*

"*Musikinin vaadettiği aşkta vuslat mümkün **değildi**." (100)*

"*Gülünecek zaman **değildi**." (121)*

"ne… ne…" edatıyla kurulan cümleler:

İyiler Ölmez adlı eserde "ne… ne…" edatı kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlamıştır, yüklemler olumlu anlamdadır ve kurulan cümle sayısı sınırlıdır.

"*Düşünsün tamam, ama şunu unutma; memlekette **ne** fikir var **ne** de fikir adamı." (24)*

"*Devir değişmiş, **ne** paşa kalmış **ne** Cicibey." (44)*

"*Polisler gördükleri kişinin **ne** cin **ne** peri; kendileri gibi bir âdemoğlu olduğunu fark edince ferahlayıp yanaşmışlar." (104)*

"*Oysa **ne** anaları orada idi **ne** babaları." (125)*

"***Ne** mezar kaldı **ne** taş." (150)*

"yok" ile kurulan cümleler:

İyiler Ölmez adlı eserde "yok" isminin yüklem olarak kullanıldığı yerler oldukça çoktur.

"*O yıllarda memlekette sırt çantası **yoktu**." (7)*

"*Kahve alışkanlığı da **yok**." (14)*

"*Orada kötülükler, hastalıklar, ölümler, savaşlar, kırımlar, kıtlıklar **yoktu**." (17)*

"*Zaten okulda resim öğretmeni **yoktu**." (18)*

"*Uzatma kadın, oğlumuz ressam olmuş haberimiz **yok**." (19)*

"*Neyse ki devlet memuru olmasını engelleyecek bir suçu **yoktu**." (22)*

"*Bundan âşık olmaz arkadaş, olsa olsa mecnun olur, zaten fazla bir aklı **yoktu**, o da uçmuş." (31)*

"*Hidayet Bey'in zamanı **yoktu**." (32)*

"*Bir işi **yoktu**." (36)*

"*Şehrin sokaklarında, sırtında ucuz çanta avare dolaşıp bir otel bakınırken akşam olmuş, ışıklar yanmış haberi **yok**." (39)*

Olumsuzluk anlamı bazen soru yoluyla da sağlanabilir:

"*Bu ülkede bu mümkün **mü**?" (21)*

"*İnsan bu kadar şişmanlar **mı** yahu?" (75)*

"*Bir eve dışardan bakan içerde ne oluyor bilebilir **mi**?" (84)*

"***Hangimiz** biliyoruz ki?" (87)*

"*Bunlar az şey **mi**?" (105)*

6.4.3. Soru Cümlesi

> *"Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümleler, soru cümleleridir. Soru eki -mI ile soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları ve soru edatları bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır. Konuşma dilinde vurgu yoluyla da soru cümlesi yapılmaktadır"* (Karahan, 2015, s. 107).

İyiler Ölmez adlı eser incelendiğinde soru cümlelerinin sık kullanıldığı, bunlar içerisinde de karşılıklı konuşma cümlelerinde kullanılan soruların hatırı sayılır derecede kullanıldığı görülmüştür.

Onay ya da ret cevabı almak için soru cümleleri genellikle *-mI* eki ile kurulur ama bu demek değildir ki *-mI* eki ile kurulan soru cümlelerinde cevap olarak sadece *evet* ve *hayır* kullanılır. *-mI* eki cümlede yüklemden sonra gelebildiği gibi cümlenin diğer ögelerinden sonra da gelebilir.

"*Sen resim eğitimi **aldın mı**?" (26)*

"***Tümden mi** gidecen?" (56)*

"***Olur mu** dersin?" (57)*

"*Ne yaparsın, işin gücün **var mı**?" (66)*

"*Ee, şimdi Civan'ı başgöz etmenin zamanı **geldi mi** dersiniz?" (67)*

"*Ne arıyorsun burda, **hastan mı** var?" (95)*

"*Problem **var mı**?" (96)*

"*Refakatçi **almıyorlar mı**?" (98)*

"***Devlet mi** yapmış?" (99)*

"***Almayalım mı**?" (104)*

S*oru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları* ve *soru edatları* ile kurulan cümlelerde amaç bilgi almaktır. Bu unsurlar cümleye farklı anlamlar -sitem, şikayet vb.- katmaktadır.

"*O **nasıl** oluyor?" (13)*

"*Sen de **kimsin**?" (32)*

"*Oğlum **nedir** istediğin?" (55)*

"*Ben bu gece **nerede** kalacağım?" (62)*

"*Biz evi **nasıl** alalım be ortak?" (68)*

"*Arkadaşım bu çocuğu daha önce **neden** getirmediniz?" (88)*

"***Hangi** iş?" (93)*

"***Ne** gülüyorsun lan artist?" (123)*

"***Neden** buralarda kaldınız?" (131)*

"*Peki **kim** uğraşacak?" (147)*

Konuşma cümlelerinde bağlamdan anlaşılabilecek şekilde vurgu yoluyla da soru cümlesi oluşturulabilmektedir.

"*Bu bir serap olmasın hocam?" (23)*

— "*Demek genç ressam bu. Adınız?*

— Sıtkı efendim." (27)

— "*Peki faiz?*

— O da ona benzer." (28)

— "*Oh, ne güzel. Ekmek?*

— O da var." (61)

— "*Hısım akraba?*

— Nerdee! İbibullah, sivri külah." (66)

7. CÜMLE TAHLİLLERİ

Bu kısım, Leylâ Karahan'ın Türkçede Söz Dizimi kitabı örnek alınarak hazırlanmıştır.

-1-

"**Gün biter, / gece biter, / müşteriler gider, / garsonlar gider, / Kadir son bir defa dükkânı süpürür, / sobayı kontrol eder, / Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini uyandırıp tenbihatını yapar, / sonra gönül huzuru ile evine giderdi.**" **(8)**

Bu metinde sekiz cümle vardır:

1. "**Gün / biter.**"

Cümlenin Ögeleri:

biter: yüklem

gün: özne

2. "**Gece / biter.**"

Cümlenin Ögeleri:

biter: yüklem

gece: özne

3. "**Müşteriler / gider.**"

Cümlenin Ögeleri:

gider: yüklem

müşteriler: özne

4. "**Garsonlar / gider.**"

Cümlenin Ögeleri:

gider: yüklem

garsonlar: özne

5. "**Kadir / son bir defa / dükkânı / süpürür.**"

Cümlenin Ögeleri:

süpürür: yüklem

Kadir: özne

dükkânı: belirtili nesne

son bir defa: zarf

Kelime Grupları:

son (s) / bir defa (i): sıfat tamlaması

bir (s) / defa (i): sıfat tamlaması

6. "**Sobayı / kontrol eder.**"

Cümlenin Ögeleri:

kontrol eder: yüklem

(o, Kadir): özne

sobayı: belirtili nesne

Kelime Grupları:

kontrol (i) / et- (yf): birleşik fiil

7. "**Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini uyandırıp / tenbihatını / yapar.**"

Cümlenin Ögeleri:

yapar: yüklem

(o, Kadir): özne

tenbihatını: belirtili nesne

Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini uyandırıp: zarf

Kelime Grupları:

Kıraathane'ye bitişik otelin kâtibini (bln) / uyandırıp (y): zarf-fiil grubu

Kıraathane'ye bitişik otelin (ty) / kâtibi (tn): belirtili isim tamlaması

Kıraathane'ye bitişik (s) / otel (i): sıfat tamlaması

Kıraathane'ye (i) / bitişik (i): kısaltma grubu

8. "**Sonra / gönül huzuru ile / evine / giderdi.**"

Cümlenin Ögeleri:

giderdi: yüklem

(o, Kadir): özne

gönül huzuru ile: zarf

evine: yer tamlayıcısı

sonra: cümle dışı öge

Kelime Grupları:

gönül huzuru (i) / ile (çe): edat grubu

gönül (ty) / huzuru (tn): belirtisiz isim tamlaması

-2-

"**Üstünden başından akan sular tahta döşemede kendine bir yol bulmuş, / Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini, sigara izmaritlerini yüklenerek kapıya doğru akmaya başlamıştı.**" **(8)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Üstünden başından akan sular / tahta döşemede / kendine / bir yol / bulmuş.**"

Cümlenin Ögeleri:

bulmuş: yüklem

üstünden başından akan sular: özne

bir yol: belirtisiz nesne

tahta döşemede: yer tamlayıcısı

kendine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

üstünden başından akan (s) / sular (i): sıfat tamlaması

üstünden başından (yt) / akan (y): sıfat-fiil grubu

üstünden (i) / başından (i): tekrar grubu

bir (s) / yol (i): sıfat tamlaması

tahta (s) / döşeme (i): sıfat tamlaması

2. "Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini, sigara izmaritlerini yüklenerek / kapıya doğru / akmaya başlamıştı."

Cümlenin Ögeleri:

akmaya başlamıştı: yüklem

(o, üstünden başından akan sular): özne

Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini, sigara izmaritlerini yüklenerek: zarf

kapıya doğru: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

akmaya (i) / başla- (f): birleşik fiil

Kadir'in süpürgesinden kurtulan kibrit çöplerini (bln), / sigara izmaritlerini (bln) / yüklenerek (y): zarf-fiil grubu

sigara (ty) / izmaritleri (tn): belirtisiz isim tamlaması

Kadir'in süpürgesinden kurtulan (s) / kibrit çöpleri (i): sıfat tamlaması

kibrit (ty) / çöpleri (tn): belirtisiz isim tamlaması

Kadir'in süpürgesinden (yt) / kurtulan (y): sıfat-fiil grubu

Kadir'in (ty) / süpürgesi (tn): belirtili isim tamlaması

kapıya (i) / doğru (çe): edat grubu

-3-

"**Garip misafir şapkayı masaya koydu, / ıslak ve uzun saçlarını parmaklarıyla geriye doğru taradı, / yağmurluğu çıkarıp bir sandalyeye astı, / üstünde siyah bir boğazlı kazak vardı.**" **(8)**

Bu metinde dört cümle vardır:

1. "**Garip misafir / şapkayı / masaya / koydu.**"

Cümlenin Ögeleri:

koydu: yüklem

garip misafir: özne

şapkayı: belirtili nesne

masaya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

garip (s) / misafir (i): sıfat tamlaması

2. "**Islak ve uzun saçlarını / parmaklarıyla / geriye doğru / taradı.**"

Cümlenin Ögeleri:

taradı: yüklem

(o, garip misafir): özne

ıslak ve uzun saçlarını: belirtili nesne

parmaklarıyla: zarf

geriye doğru: zarf

Kelime Grupları:

ıslak ve uzun (s) / saçlar (i): sıfat tamlaması

ıslak (i) / ve (be) / uzun (i): bağlama grubu

geriye (i) / doğru (çe): edat grubu

3. "**Yağmurluğu / çıkarıp / bir sandalyeye / astı.**"

Cümlenin Ögeleri:

astı: yüklem

(o, garip misafir): özne

yağmurluğu: belirtili nesne

çıkarıp: zarf

bir sandalyeye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

bir (s) / sandalye (i): sıfat tamlaması

4. "**Üstünde / siyah bir boğazlı kazak / vardı.**"

Cümlenin Ögeleri:

vardı: yüklem

siyah boğazlı bir kazak: özne

üstünde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

siyah (s) / boğazlı bir kazak (i): sıfat tamlaması

boğazlı (s) / bir kazak (i): sıfat tamlaması

bir (s) / kazak (i): sıfat tamlaması

-4-

"**O da üç beş ufak tarlasını, bahçesini, ineğini tavuğunu satıp geldi, / şehre yerleşti.**" **(14)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**O da / üç beş ufak tarlasını, bahçesini, ineğini tavuğunu satıp / geldi.**"

Cümlenin Ögeleri:

geldi: yüklem

o da: özne

üç beş ufak tarlasını, bahçesini, ineğini tavuğunu satıp: zarf

Kelime Grupları:

üç beş ufak tarlasını (bln) , bahçesini (bln) , ineğini tavuğunu (bln) / satıp (y): zarf-fiil grubu

üç beş (s) / ufak tarla (i): sıfat tamlaması

üç (i) / beş (i): tekrar grubu

ufak (s) / tarla (i): sıfat tamlaması

2. "**Şehre / yerleşti.**"

Cümlenin Ögeleri:

yerleşti: yüklem

(o): özne

şehre: yer tamlayıcısı

-5-

"**Bu çareleri / kahvede okey oynayanlar da / söyler.**" **(24)**

Cümlenin Ögeleri:

söyler: yüklem

kahvede okey oynayanlar da: özne

bu çareleri: belirtili nesne

Kelime Grupları:

kahvede (yt) / okey (bsn) / oynayanlar (y): sıfat-fiil grubu

bu (s) / çareler (i): sıfat tamlaması

-6-

"**Az zaman içinde görevliler gelip Ruhi'nin eşyalarını götürdüler; / resimler, boyalar, fırçalar tüm resim malzemesi Sıtkı'ya kaldı.**" **(25)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Az zaman içinde / görevliler / gelip / Ruhi'nin eşyalarını / götürdüler.**"

Cümlenin Ögeleri:

götürdüler: yüklem

görevliler: özne

Ruhi'nin eşyalarını: belirtili nesne

az zaman içinde: zarf

gelip: zarf

Kelime Grupları:

Ruhi'nin (ty) / eşyaları (tn): belirtili isim tamlaması

az zaman (s) / içi (i): belirtisiz isim tamlaması

az (s) / zaman (i): sıfat tamlaması

2. "**Resimler, / boyalar, / fırçalar / tüm resim malzemesi / Sıtkı'ya / kaldı.**"

Cümlenin Ögeleri:

kaldı: yüklem

resimler: özne

boyalar: özne

fırçalar: özne

tüm resim malzemesi: özne

Sıtkı'ya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

tüm (s) / resim malzemesi (i): sıfat tamlaması

resim (ty) / malzemesi (tn): belirtisiz isim tamlaması

-7-

"**Ben / aşağıdaki Dağlar Apartımanı'nın kapıcısının oğluyum.**" **(33)**

Cümlenin Ögeleri:

aşağıdaki Dağlar Apartımanı'nın kapıcısının oğluyum: yüklem

ben: özne

Kelime Grupları:

aşağıdaki Dağlar Apartmanı'nın kapıcısının (ty) / oğlu (tn): belirtili isim tamlaması

aşağıdaki Dağlar Apartmanı'nın (ty) / kapıcısı (tn): belirtili isim tamlaması

aşağıdaki (s) / Dağlar Apartmanı (i): sıfat tamlaması

Dağlar (ty) / Apartmanı (tn): belirtisiz isim tamlaması

-8-

"**Bir koğuşun önünden geçerken iki erin zayıf, kısa boylu birini sıkıştırıp patakladıklarını görüyor; / sorunca bücür olanın ötekilerin radyosunu çaldığı söyleniyor, / oğlan patlayan dudağındaki kanı elinin tersi ile silerek çalmadığını,**

radyoyu görmediğini yemin üstüne yemin ederek söylüyor / ama / ötekilerin vazgeçeceği yok." **(37)**

Bu metinde dört cümle vardır:

1. "**Bir koğuşun önünden geçerken / iki erin zayıf, kısa boylu birini sıkıştırıp patakladıklarını / görüyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

görüyor: yüklem

(o): özne

iki erin zayıf, kısa boylu birini sıkıştırıp patakladıklarını: belirtili nesne

bir koğuşun önünden geçerken: zarf

Kelime Grupları:

iki erin (ty) / zayıf, kısa boylu birini sıkıştırıp patakladıkları (tn): belirtili isim tamlaması

iki(s) / er (i): sıfat tamlaması

zayıf, kısa boylu birini sıkıştırıp (z) / patakladık (y): sıfat-fiil grubu

zayıf, kısa boylu birini (bln) / sıkıştırıp (y): zarf-fiil grubu

zayıf (s), / kısa boylu (s) / biri (i): sıfat tamlaması

kısa (s) / boy (i): sıfat tamlaması

bir koğuşun önünden (yt) / geçerken (y): zarf-fiil grubu

bir koğuşun (ty) / önü (tn): belirtili isim tamlaması

bir (s) / koğuş (i): sıfat tamlaması

2. "**Sorunca / bücür olanın ötekilerin radyosunu çaldığı / söyleniyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

söyleniyor: yüklem

bücür olanın ötekilerin radyosunu çaldığı: belirtisiz nesne

sorunca: zarf

Kelime Grupları:

bücür olanın (ty) / ötekilerin radyosunu çaldığı (tn): belirtili isim tamlaması

bücür (i) / ol- (yf): birleşik fiil

ötekilerin radyosunu (bln) / çaldığı (y): sıfat-fiil grubu

ötekilerin (ty) / radyosu (tn): belirtili isim tamlaması

3. "**Oğlan / patlayan dudağındaki kanı elinin tersi ile silerek / çalmadığını, / radyoyu görmediğini / yemin üstüne yemin ederek / söylüyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

söylüyor: yüklem

oğlan: özne

çalmadığını: belirtili nesne

radyoyu görmediğini :belirtili nesne

patlayan dudağındaki kanı elinin tersi ile silerek: zarf

yemin üstüne yemin ederek: zarf

Kelime Grupları:

radyoyu (bln) / görmediğini (y): sıfat-fiil grubu

patlayan dudağındaki kanı (bln) / elinin tersi ile (z) / silerek (y): zarf-fiil grubu

patlayan dudağındaki (s) / kan (i): sıfat tamlaması

patlayan (s) / dudak (i): sıfat tamlaması

elinin tersi (i) / ile (çe): edat grubu

elinin (ty) / tersi (tn): belirtili isim tamlaması

yemin üstüne yemin (i) / et- (yf): birleşik fiil

yemin üstüne (i) / yemin (i): tekrar grubu

4. "**Ötekilerin vazgeçeceği / yok.**"

Cümlenin Ögeleri:

yok: yüklem

ötekilerin vazgeçeceği :özne

Kelime Grupları:

ötekilerin (ty) / vazgeçeceği (tn): belirtili isim tamlaması

-9-

"**O günlerin İstanbulu'ndan bahsederken / sizlerin uykuya dalacağınızı düşünüp / bizim zavallı Sıtkı'yı / en kahraman Rıdvan haline / getirmişim.**" **(37-38)**

Cümlenin Ögeleri:

getirmişim: yüklem

(ben): özne

bizim zavallı Sıtkı'yı: belirtili nesne

O günlerin İstanbulu'ndan bahsederken: zarf

sizlerin uykuya dalacağınızı düşünüp: zarf

en kahraman Rıdvan haline: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

bizim (s) / zavallı Sıtkı (i): sıfat tamlaması

zavallı (s) / Sıtkı (i): sıfat tamlaması

O günlerin İstanbulu'ndan (yt) / bahsederken (y): zarf-fiil grubu

O günlerin (ty) / İstanbulu (tn): belirtili isim tamlaması

o (s) / günler (i): sıfat tamlaması

sizlerin uykuya dalacağınızı (bln) / düşünüp (y): zarf- fiil grubu

sizlerin (ty) / uykuya dalacağınız (tn): belirtili isim tamlaması

uykuya (i) / dal- (f): birleşik fiil

en kahraman Rıdvan (ty) / hali (tn): belirtisiz isim tamlaması

en kahraman (s) / Rıdvan (i): sıfat tamlaması

en (s) / kahraman (i): sıfat tamlaması

-10-

"**Sıtkı / yağmurlu bir gece yarısı / kendini Hacı Kadir'in kahvesinden içeri girerken / buldu.**" **(43)**

Cümlenin Ögeleri:

buldu: yüklem

Sıtkı: özne

kendini: belirtili nesne

yağmurlu bir gece yarısı: zarf

Hacı Kadir'in kahvesinden içeri girerken: zarf

Kelime Grupları:

yağmurlu (s) / bir gece yarısı (i): sıfat tamlaması

bir (s) / gece yarısı (i): sıfat tamlaması

gece (ty) / yarısı (tn): belirtisiz isim tamlaması

Hacı Kadir'in kahvesinden (yt) / içeri (z) / girerken (y): zarf-fiil grubu

Hacı Kadir'in (ty) / kahvesi (tn): belirtili isim tamlaması

Hacı Kadir: birleşik isim

-11-

"**Ama / şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus ile yerleşime uygun yer kalmayınca, / dereye doğru inen bu inişli çıkışlı arazi de / gecekondu misâli kulübeler ile / dolmuş.**" **(44)**

Cümlenin Ögeleri:

dolmuş: yüklem

dereye doğru inen bu inişli çıkışlı arazi de: özne

şehir büyüyüp sağdan soldan gelen nüfus ile yerleşime uygun yer kalmayınca: zarf

gecekondu misâli kulübeler ile: zarf

ama: cümle dışı öge

Kelime Grupları:

dereye doğru inen (s) / bu inişli çıkışlı arazi (i): sıfat tamlaması

dereye doğru (z) / inen (y): sıfat-fiil grubu

dereye (i) / doğru (çe): edat grubu

bu (s) / inişli çıkışlı arazi (i): sıfat tamlaması

inişli çıkışlı (s) / arazi (i): sıfat tamlaması

inişli (i) / çıkışlı (i): tekrar grubu

şehir büyüyüp (z) / sağdan soldan gelen nüfus ile (z) / yerleşime uygun yer (ö) / kalmayınca (y): zarf-fiil grubu

şehir (ö) / büyüyüp (y): zarf-fiil grubu

sağdan soldan gelen nüfus (i) / ile (çe): edat grubu

sağdan soldan gelen (s) / nüfus (i): sıfat tamlaması

sağdan soldan (yt) / gelen (y): sıfat-fiil grubu

sağdan (i) / soldan (i): tekrar grubu

yerleşime uygun (s) / yer (i): sıfat tamlaması

yerleşime (i) / uygun (i): kısaltma grubu

gecekondu misâli kulübeler (i) / ile (çe): edat grubu

gecekondu misâli (s) / kulübeler (i): sıfat tamlaması

gecekondu (ty) / misâli (tn): belirtisiz isim tamlaması

-12-

"**Yılmaz oğlanı sevmek için erkenden eve geliyor, / Sümbül yemeği hazır ediyor, / dumanı tüten tarhana çorbası başında birbirlerini gözleri ile severek; sonra**

agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak mutlu oluyorlardı." **(46)**

Bu metinde üç cümle vardır:

1. "**Yılmaz / oğlanı sevmek için / erkenden / eve / geliyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

geliyor: yüklem

Yılmaz: özne

oğlanı sevmek için: zarf

erkenden: zarf

eve: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

oğlanı sevmek (i) / için (çe): edat grubu

oğlanı (bln) / sevmek (y): isim-fiil grubu

2. "**Sümbül / yemeği / hazır ediyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

hazır ediyor: yüklem

Sümbül: özne

yemeği: belirtili nesne

Kelime Grupları:

hazır (i) / et- (yf): birleşik fiil

3. "**Dumanı tüten tarhana çorbası başında / birbirlerini gözleri ile severek; / sonra / agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak / mutlu oluyorlardı.**"

Cümlenin Ögeleri:

mutlu oluyorlardı: yüklem

(onlar): özne

birbirlerini gözleri ile severek: zarf

agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a bakarak: zarf

dumanı tüten tarhana çorbası başında: yer tamlayıcısı

sonra: cümle dışı öge

Kelime Grupları:

mutlu (i) / ol- (yf): birleşik fiil

birbirlerini (bln) / gözleri ile (z) / severek (y): zarf-fiil grubu

gözleri (i) / ile (çe): edat grubu

agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları Civan'a (yt) / bakarak (y): zarf-fiil grubu

agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen oğulları (s) / Civan (i): sıfat tamlaması

agu, ugu diye sesler çıkarıp yerli yersiz gülen (s) / oğul (i): sıfat tamlaması

agu, ugu diye sesler çıkarıp (z) / yerli yersiz (z) / gülen (y): sıfat-fiil grubu

yerli (i) / yersiz (i): tekrar grubu

agu, ugu diye sesler (bsn) / çıkarıp (y): zarf-fiil grubu

agu, ugu diye (s) / sesler (i): sıfat tamlaması

agu (i), / ugu (i) / diye (çe): edat grubu

dumanı tüten tarhana çorbası (ty) / başı (tn): belirtisiz isim tamlaması

dumanı tüten (s) / tarhana çorbası (i): sıfat tamlaması

dumanı (bln) / tüten (y): sıfat-fiil grubu

tarhana (ty) / çorbası (tn): belirtisiz isim tamlaması

-13-

"**Daha ilk gün Sıtkı masasına yerleşirken çerçeveli fotoğrafı masanın bir köşesine koymuş, / sonra uzun uzun seyretmişti.**" **(51)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Daha ilk gün / Sıtkı / masasına yerleşirken / çerçeveli fotoğrafı / masanın bir köşesine / koymuş.**"

Cümlenin Ögeleri:

koymuş: yüklem

Sıtkı: özne

çerçeveli fotoğrafı: belirtili nesne

daha ilk gün: zarf

masasına yerleşirken: zarf

masanın bir köşesine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

çerçeveli (s) / fotoğraf (i): sıfat tamlaması

daha (s) / ilk gün (i): sıfat tamlaması

ilk (s) / gün (i): sıfat tamlaması

masasına (yt) / yerleşirken (y): zarf-fiil grubu

masanın (ty) / bir köşesi (tn): belirtili isim tamlaması

bir (s) / köşe (i): sıfat tamlaması

2. "**Sonra / uzun uzun / seyretmişti.**"

Cümlenin Ögeleri:

seyretmişti: yüklem

(o, Sıtkı): özne

uzun uzun: zarf

sonra: cümle dışı öge

Kelime Grupları:

uzun (i) / uzun (i): tekrar grubu

-14-

"**Yaz geceleri Civan arkadaşı ile üzerine şilte atılmış, ot yastıkları duvara dayalı bu sedire çöker, / çay eşliğinde uzun bir muhabbet başlar.**" **(60-61)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Yaz geceleri / Civan / arkadaşı ile / üzerine şilte atılmış, ot yastıkları duvara dayalı bu sedire / çöker.**"

Cümlenin Ögeleri:

çöker: yüklem

Civan: özne

yaz geceleri: zarf

arkadaşı ile: zarf

üzerine şilte atılmış, ot yastıkları duvara dayalı bu sedire: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

yaz (ty) / geceleri (tn): belirtisiz isim tamlaması

arkadaşı (i) / ile (çe): edat grubu

üzerine şilte atılmış (s), ot yastıkları duvara dayalı (s) / bu sedir (i): sıfat tamlaması

bu (s) / sedir (i): sıfat tamlaması

ot yastıkları (i) / duvara dayalı (i): kısaltma grubu

duvara (i) / dayalı (i): kısaltma grubu

ot (s) / yastık (i): sıfat tamlaması

üzerine (yt) / şilte (n) / atılmış (y): sıfat-fiil grubu

2. "**Çay eşliğinde / uzun bir muhabbet / başlar.**"

Cümlenin Ögeleri:

başlar: yüklem

uzun bir muhabbet: özne

çay eşliğinde: zarf

Kelime Grupları:

uzun (s) / bir muhabbet (i): sıfat tamlaması

bir (s) / muhabbet (i): sıfat tamlaması

çay (ty) / eşliği (tn): belirtisiz isim tamlaması

-15-

"**Adam ağzı köpürmüş bir boğa gibi saldırdı Civan'a; / Civan buna bir uçan tekme attı; / geri geri giden ağabey ayağı taşa takılınca sırtüstü düştü / ve / galiba bayıldı.**" **(65)**

Bu metinde dört cümle vardır:

1. "**Adam / ağzı köpürmüş bir boğa gibi / saldırdı / Civan'a.**"

Cümlenin Ögeleri:

saldırdı: yüklem

adam: özne

ağzı köpürmüş bir boğa gibi: zarf

Civan'a: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

ağzı köpürmüş bir boğa (i) / gibi (çe): edat grubu

ağzı köpürmüş (s) / bir boğa (i): sıfat tamlaması

ağzı (ö) / köpürmüş (y): sıfat-fiil grubu

bir (s) / boğa (i): sıfat tamlaması

2. "**Civan / buna / bir uçan tekme attı.**"

Cümlenin Ögeleri:

bir uçan tekme attı: yüklem

Civan: özne

buna: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

bir uçan tekme (i) / at- (f): birleşik fiil

bir (s) / uçan tekme (i): sıfat tamlaması

uçan (s) / tekme (i): sıfat tamlaması

3. "**Geri geri giden ağabey / ayağı taşa takılınca / sırtüstü / düştü.**"

Cümlenin Ögeleri:

düştü: yüklem

geri geri giden ağabey: özne

ayağı taşa takılınca: zarf

sırtüstü: zarf

Kelime Grupları:

geri geri giden (s) / ağabey (i): sıfat tamlaması

geri geri (z) / giden (y): sıfat-fiil grubu

geri (i) / geri (i): tekrar grubu

ayağı (bln) / taşa (yt) / takılınca (y): zarf-fiil grubu

4. "**Galiba / bayıldı.**"

Cümlenin Ögeleri:

bayıldı: yüklem

(o, geri geri giden ağabey): özne

galiba: cümle dışı unsur

-16-

"**Civan'la Sabri haftada bir geliyor, / balkonda sohbet ediyorlar, / en çok da atelyenin durumunu konuşuyorlardı.**" **(69)**

Bu metinde üç cümle vardır:

1. "**Civan'la Sabri / haftada bir / geliyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

geliyor: yüklem

Civan'la Sabri: özne

haftada bir: zarf

Kelime Grupları:

Civan (i) /'la (ile) (be) / Sabri (i): bağlama grubu

haftada (i) / bir (i): kısaltma grubu

2. "**Balkonda / sohbet ediyorlar.**"

Cümlenin Ögeleri:

sohbet ediyorlar: yüklem

(onlar, Civan'la Sabri): özne

balkonda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

sohbet (i) / et- (yf): birleşik fiil

3. "**En çok da / atelyenin durumunu / konuşuyorlardı.**"

Cümlenin Ögeleri:

konuşuyorlardı: yüklem

(onlar, Civan'la Sabri): özne

atelyenin durumunu: belirtili nesne

en çok da: zarf

Kelime Grupları:

atelyenin (ty) / durumu (tn): belirtili isim tamlaması

en (s) / çok (i): sıfat tamlaması

-17-

"**Oğlan askerde bile rahat durmamış, / bir yaralama olayı sebebi ile halen içerde imiş.**" **(78)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Oğlan / askerde bile / rahat durmamış.**"

Cümlenin Ögeleri:

rahat durmamış: yüklem

oğlan: özne

askerde bile: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

rahat (i) / dur- (f): birleşik fiil

2. "**Bir yaralama olayı sebebi ile / halen / içerde imiş.**"

Cümlenin Ögeleri:

içerde imiş: yüklem

(o, oğlan): özne

bir yaralama olayı sebebi ile: zarf

halen: zarf

Kelime Grupları:

bir yaralama olayı sebebi (i) / ile (çe): edat grubu

bir yaralama olayı (ty) / sebebi (tn): belirtisiz isim tamlaması

bir (s) / yaralama olayı (i): sıfat tamlaması

yaralama (ty) / olayı (tn): belirtisiz isim tamlaması

-18-

"**Anlaşma icabı kadın üç günde bir kızları ile yemek gönderiyor, / Mustafa geceleri stüdyoda kalfanın yatağı yanına konulan bir sedirde yatıyordu.**" **(85)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Anlaşma icabı / kadın / üç günde bir / kızları ile / yemek / gönderiyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

gönderiyor: yüklem

kadın: özne

yemek: belirtisiz nesne

anlaşma icabı: zarf

üç günde bir: zarf

kızları ile: zarf

Kelime Grupları:

anlaşma (ty) / icabı (tn): belirtisiz isim tamlaması

üç günde (i) / bir (i): kısaltma grubu

üç (s) / gün (i): sıfat tamlaması

kızları (i) / ile (çe): edat grubu

2. "**Mustafa / geceleri / stüdyoda kalfanın yatağı yanına konulan bir sedirde / yatıyordu.**"

Cümlenin Ögeleri:

yatıyordu: yüklem

Mustafa: özne

geceleri: zarf

stüdyoda: yer tamlayıcısı

kalfanın yatağı yanına konulan bir sedirde: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

kalfanın yatağı yanına konulan (s) / bir sedir (i): sıfat tamlaması

bir (s) / sedir (i): sıfat tamlaması

kalfanın yatağı yanına (yt) / konulan (y): sıfat-fiil grubu

kalfanın yatağı (ty) / yanı (tn): belirtisiz isim tamlaması

kalfanın (ty) / yatağı (tn): belirtili isim tamlaması

-19-

"**Kalfaya / dükkânı ve içindekileri Mustafa'nın üzerine yapmaya karar verdiğini, / bunun için gereken işlemleri tamamlamasını / söyledi.**" **(87)**

Cümlenin Ögeleri:

söyledi: yüklem

(o): özne

dükkânı ve içindekileri Mustafa'nın üzerine yapmaya karar verdiğini: belirtili nesne

bunun için gereken işlemleri tamamlamasını: belirtili nesne

kalfaya: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

dükkânı ve içindekileri Mustafa'nın üzerine yapmaya (yt) / karar verdiğini (y): sıfat-fiil grubu

karar (i) / ver- (f): birleşik fiil

dükkânı ve içindekileri (bln) / Mustafa'nın üzerine yapma (y): isim-fiil grubu

dükkân (i) / ve (be) / içindekiler (i): bağlama grubu

Mustafa'nın (ty) / üzeri (tn): belirtili isim tamlaması

bunun için (z) / gereken işlemleri (bln) / tamamlama (y): isim-fiil grubu

bunun (i) / için (çe): edat grubu

gereken (s) / işlemler (i): sıfat tamlaması

-20-

"**Daha sonraki yıllarda, bilhassa bahar gelip çiçekler açtığında Mustafa babasının mezarını ziyaret ediyor, / bildiği duaları okuyordu.**" **(87)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Daha sonraki yıllarda, / bilhassa bahar gelip çiçekler açtığında / Mustafa / babasının mezarını / ziyaret ediyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

ziyaret ediyor: yüklem

Mustafa: özne

babasının mezarını: belirtili nesne

daha sonraki yıllarda: zarf

bahar gelip çiçekler açtığında: zarf

bilhassa: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

ziyaret (i) / et- (yf): birleşik fiil

babasının (ty) / mezarı (tn): belirtili isim tamlaması

daha sonraki (s) / yıllar (i): sıfat tamlaması

daha (s) / sonra (i): sıfat tamlaması

bahar gelip (z) / çiçekler açtığında (y): zarf-fiil grubu

çiçek (i) / aç- (f): birleşik fiil

bahar (ö) / gelip (y): zarf-fiil grubu

2. "**Bildiği duaları / okuyordu."**

Cümlenin Ögeleri:

okuyordu: yüklem

(o, Mustafa): özne

bildiği duaları: belirtili nesne

Kelime Grupları:

bildiği (s) / dualar (i): sıfat tamlaması

-21-

"**Kalfa caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan bir kız ile anlaşmış, / anası babası köyden gelip kızı istemişler.**" **(91)**

Bu metinde iki cümle vardır:

1. "**Kalfa / caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan bir kız ile / anlaşmış.**"

Cümlenin Ögeleri:

anlaşmış: yüklem

kalfa: özne

caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan bir kız ile: zarf

Kelime Grupları:

caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan bir kız (i) / ile (çe): edat grubu

caddenin karşı yanındaki perdecide çalışan (s) / bir kız (i): sıfat tamlaması

bir (s) / kız (i): sıfat tamlaması

caddenin karşı yanındaki perdecide (yt) / çalışan (y): sıfat-fiil grubu

caddenin karşı yanındaki (s) / perdeci (i): sıfat tamlaması

caddenin (ty) / karşı yanı (tn): belirtili isim tamlaması

karşı (s) / yan (i): sıfat tamlaması

2. "**Anası babası / köyden gelip / kızı / istemişler.**"

Cümlenin Ögeleri:

istemişler: yüklem

anası babası: özne

kızı: belirtili nesne

köyden gelip: zarf

Kelime Grupları:

anası (i) / babası (i): tekrar grubu

köyden(yt) / gelip (y): zarf-fiil grubu

-22-

"**Filim çekildi, / doktor kırığı yerine koydu, / alçı işleri ortopedinin emektar elemanı Huriye Hanım'a kalmıştı.**" **(101)**

Bu metinde üç cümle vardır:

1. "**Filim çekildi.**"

Cümlenin Ögeleri:

filim çekildi: yüklem

Kelime Grupları:

filim (i) / çek- (y): birleşik fiil

2. "**Doktor / kırığı / yerine koydu.**"

Cümlenin Ögeleri:

yerine koydu: yüklem

doktor: özne

kırığı: belirtisiz nesne

Kelime Grupları:

yerine (i) / koy- (f): birleşik fiil

3. "**Alçı işleri / ortopedinin emektar elemanı Huriye Hanım'a / kalmıştı.**"

Cümlenin Ögeleri:

kalmıştı: yüklem

alçı işleri: özne

ortopedinin emektar elemanı Huriye Hanım'a: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

alçı (ty) / işleri (tn): belirtisiz isim tamlaması

ortopedinin emektar elemanı (s) / Huriye Hanım (i): sıfat tamlaması

Huriye (i) / hanım (u): unvan grubu

ortopedinin (ty) / emektar elemanı (tn): belirtili isim tamlaması

emektar (s) / eleman (i): sıfat tamlaması

-23-

"**Kendisi danslı içkili toplantılarda, balolarda dolaşırken / dini bütün Saliha / kayınpederi ile / elinde tesbih / İstanbul camilerini, tekkelerini / geziyor.**" **(107)**

Cümlenin Ögeleri:

geziyor: yüklem

dini bütün Saliha: özne

İstanbul camilerini, tekkelerini: belirtili nesne

kendisi danslı içkili toplantılarda, balolarda dolaşırken :zarf

kayınpederi ile: zarf

elinde tesbih: zarf

Kelime Grupları:

dini bütün (s) / Saliha (i): sıfat tamlaması

dini (i) / bütün (i): kısaltma grubu

İstanbul (ty) / camileri(tn), / tekkeleri (tn): belirtisiz isim tamlaması

kendisi (ö) / danslı içkili toplantılarda (yt), / balolarda (yt) / dolaşırken (y): zarf-fiil grubu

danslı içkili (s) / toplantılar (i): sıfat tamlaması

danslı (i) / içkili (i): tekrar grubu

kayınpederi (i) / ile (çe): edat grubu

elinde (i) / tesbih (i): kısaltma grubu

-24-

"**Bu birincilikler acısını az da olsa hafifletiyor; / aldığı ödülü havaya kaldırırken kendisine işkence edenlere tepeden bakıyor, / sanki intikam alıyordu.**" **(108)**

Bu metinde üç cümle vardır:

1. "**Bu birincilikler / acısını / az da olsa / hafifletiyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

hafifletiyor: yüklem

bu birincilikler: özne

acısını: belirtili nesne

az da olsa: zarf

Kelime Grupları:

bu (s) / birincilikler (i): sıfat tamlaması

az (i) / ol- (yf): birleşik fiil

2. "**Aldığı ödülü havaya kaldırırken / kendisine işkence edenlere / tepeden bakıyor.**"

Cümlenin Ögeleri:

tepeden bakıyor: yüklem

(o): özne

aldığı ödülü havaya kaldırırken: zarf

kendisine işkence edenlere: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

tepeden (i) / bak-(y): birleşik fiil

aldığı ödülü (bln) / havaya (yt) / kaldırırken (y): zarf-fiil grubu

aldığı (s) / ödül (i): sıfat tamlaması

kendisine (yt) / işkence edenler (y): sıfat-fiil grubu

işkence (i) / et- (yf): birleşik fiil

3. "**Sanki / intikam alıyordu.**"

Cümlenin Ögeleri:

intikam alıyordu: yüklem

(o): özne

sanki: cümle dışı öge

Kelime Grupları:

intikam (i) / al- (y): birleşik fiil

-25-

"**Bunlara fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu ve sinema aşkını da eklersek / Atalay'ın yalnız ama dolu dolu bir dünyası olduğu / anlaşılır.**" **(111)**

Cümlenin Ögeleri:

anlaşılır: yüklem

Atalay'ın yalnız ama dolu dolu bir dünyası olduğu: özne

bunlara fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu ve sinema aşkını da eklersek: zarf

Kelime Grupları:

Atalay'ın yalnız ama dolu dolu bir dünyası (ö) / olduğu (y): sıfat-fiil grubu

Atalay'ın (ty) / yalnız ama dolu dolu bir dünyası (tn): belirtili isim tamlaması

yalnız ama dolu dolu (s) / bir dünya (i): sıfat tamlaması

bir (s) / dünya (i): sıfat tamlaması

yalnız (i) / ama (be) / dolu dolu (i): bağlama grubu

dolu (i) / dolu (i): tekrar grubu

bunlara (yt) / fotoğraf, kartpostal toplama tutkusunu ve sinema aşkını (bln) / eklersek (y): zarf-fiil grubu

fotoğraf, kartpostal toplama tutkusu (i) ve (be) / sinema aşkı (i): bağlama grubu

fotoğraf, kartpostal toplama (ty) / tutkusu (tn): belirtisiz isim tamlaması

fotoğraf (bsn), / kartpostal (bsn) / toplama (y): isim-fiil grubu

sinema (ty) / aşkı (tn): belirtisiz isim tamlaması

-26-

"**Birlikte yaşadıkları bir olay onların dostluğunu perçinledi / ve / Atalay'ın İsmail'i daha iyi tanımasını sağladı.**" **(115)**

Bu metinde *"ve"* ile bağlanmış iki cümle vardır:

1. "**Birlikte yaşadıkları bir olay / onların dostluğunu / perçinledi.**"

Cümlenin Ögeleri:

perçinledi: yüklem

birlikte yaşadıkları bir olay: özne

onların dostluğunu: belirtili nesne

Kelime Grupları:

birlikte yaşadıkları (s) / bir olay (i): sıfat tamlaması

bir (s) / olay (i): sıfat tamlaması

birlikte (z) / yaşadık (y): sıfat-fiil grubu

onların (ty) / dostluğu (tn): belirtili isim tamlaması

2. "**Atalay'ın İsmail'i daha iyi tanımasını / sağladı.**"

Cümlenin Ögeleri:

sağladı: yüklem

(o, birlikte yaşadıkları bir olay): özne

Atalay'ın İsmail'i daha iyi tanımasını: belirtili nesne

Kelime Grupları:

Atalay'ın (ty) / İsmail'i daha iyi tanıması (tn): belirtili isim tamlaması

İsmail'i (bln) / daha iyi (z) / tanıma (y): isim-fiil grubu

daha (s) / iyi (i): sıfat tamlaması

-27-

"**Yemek sonu / Suna'nın konuyu ailesine bildirmesi, ana babasının İstanbul'a gelmesi iki ailenin tanışması, olumlu bir durumda aile arasında bir söz yüzüğü takılması konusunda / anlaştılar.**" **(126)**

Cümlenin Ögeleri:

anlaştılar: yüklem

(onlar): özne

yemek sonu: zarf

Suna'nın konuyu ailesine bildirmesi, ana babasının İstanbul'a gelmesi iki ailenin tanışması, olumlu bir durumda aile arasında bir söz yüzüğü takılması konusunda: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

yemek (ty) / sonu (tn): belirtisiz isim tamlaması

Suna'nın konuyu ailesine bildirmesi (ty), / ana babasının İstanbul'a gelmesi (ty) / iki ailenin tanışması (ty), / olumlu bir durumda aile arasında bir söz yüzüğü takılması (ty) / konusu (tn): belirtisiz isim tamlaması

Suna'nın (ty) / konuyu ailesine bildirmesi (tn): belirtili isim tamlaması

konuyu (bln) / ailesine (yt) / bildirme (y): isim-fiil grubu

ana babasının (ty) / İstanbul'a gelmesi (tn): belirtili isim tamlaması

ana (i) / babası (i): tekrar grubu

İstanbul'a (yt) / gelme (y): isim-fiil grubu

iki ailenin (ty) / tanışması (tn): belirtili isim tamlaması

iki (s) / aile (i): sıfat tamlaması

olumlu bir durumda (s) / aile arasında (s) / bir söz yüzüğü takılması (i): sıfat tamlaması

olumlu (s) / bir durum (i): sıfat tamlaması

bir (s) / durum (i): sıfat tamlaması

aile (ty) / arası (tn): belirtisiz isim tamlaması

bir söz yüzüğü (ty) / takılması (tn): belirtisiz isim tamlaması

bir (s) / söz yüzüğü (i): sıfat tamlaması

söz (ty) / yüzüğü (tn): belirtisiz isim tamlaması

-28-

"**Atalay / İstanbul'dan ve bu şehre dair ilk intibalarından / bahsetti, / ötekiler / hastaneden, personelden ve tabii şehrin özelliklerinden.**" **(134)**

Cümlenin Ögeleri:

bahsetti: yüklem

Atalay: özne

ötekiler: özne

İstanbul'dan ve bu şehre dair ilk intibalarından: yer tamlayıcısı

hastaneden, personelden ve tabii şehrin özelliklerinden: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

İstanbul'dan (i) / ve (be) / bu şehre dair ilk intibalarından (i): bağlama grubu

bu şehre dair (s) / ilk intibalar (i): sıfat tamlaması

bu şehre (i) / dair (çe): edat grubu

bu (s) / şehir (i): sıfat tamlaması

ilk (s) / intibalar (i): sıfat tamlaması

hastaneden (i), / personelden (i) / ve (be) tabii şehrin özelliklerinden (i): bağlama grubu

şehrin (ty) / özellikleri (tn): belirtili isim tamlaması

-29-

"**Bir gün / muayenehaneye / bir dede ile beş altı yaşlarında püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile masum masum bakan bir kız çocuğu / geldi.**" **(141)**

Cümlenin Ögeleri:

geldi: yüklem

bir dede ile beş altı yaşlarında püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile masum masum bakan bir kız çocuğu: özne

bir gün: zarf

muayenehaneye: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

bir dede (i) / ile (be) / beş altı yaşlarında püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile masum masum bakan bir kız çocuğu (i): bağlama grubu

bir (s) / dede (i): sıfat tamlaması

beş altı yaşlarında (s) / püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile masum masum bakan (s) / bir kız çocuğu (i): sıfat tamlaması

beş altı (s) / yaş (i): sıfat tamlaması

beş (i) / altı (i): tekrar grubu

püskül gibi sarı saçları, iri mavi gözleri ile (z) / masum masum (z) / bakan (y): sıfat-fiil grubu

püskül gibi sarı saçları (i), / iri mavi gözleri (i) / ile (çe): edat grubu

püskül gibi (s) / sarı saçlar (i): sıfat tamlaması

püskül (i) / gibi (çe): edat grubu

sarı (s) / saçlar (i): sıfat grubu

iri (s) / mavi (s) / gözler (i): sıfat tamlaması

masum (i) / masum (i): tekrar grubu

bir (s) / kız çocuğu (i): sıfat tamlaması

kız (s) / çocuğu (i): belirtisiz isim tamlaması

bir (s) / gün (i): sıfat tamlaması

-30-

"**Aşağıdaki köylüler / bu suyu arka alıp, / Dörtler Makamı yanındaki düzlükten geçirerek / köylerine / indirdi.**" **(150)**

Cümlenin Ögeleri:

indirdi: yüklem

aşağıdaki köylüler: özne

bu suyu arka alıp: zarf

Dörtler Makamı yanındaki düzlükten geçirerek: zarf

köylerine: yer tamlayıcısı

Kelime Grupları:

aşağıdaki (s) / köylüler (i): sıfat tamlaması

bu suyu (bln) / arka (yt) / alıp (y): zarf-fiil grubu

bu (s) / su (i): sıfat tamlaması

Dörtler Makamı yanındaki düzlükten (yt) / geçirerek (y): zarf-fiil grubu

Dörtler Makamı yanındaki (s) / düzlük (i): sıfat tamlaması

Dörtler Makamı (ty) / yanı (tn): belirtisiz isim tamlaması

Dörtler (ty) / Makamı (tn): belirtisiz isim tamlaması

8. SONUÇ

Yapılan çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. Giriş bölümünde bu çalışmayla Türk diliyle ilgili yapılan araştırmalara katkı sunmak amaçlandığı, bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanıldığı belirtilmiştir. Tezin giriş bölümünde teze dair ön bilgilere ve öneme değinilmiştir.

İkinci bölüm; yazarın tanıtıldığı, eserlerine ve çalışmada kullanılan eserin özetine yer verildiği kısımdır. Bu kısımla ilgili edinilen bilgiler şunlardır: Yapılan incelemeler sonucunda Mustafa Kutlu'nun 29 hikâye, 16 deneme-inceleme, 1 çocuk kitabı, 3 de gezi yazısı yazdığı görülmüştür. Gezi yazısı içerikli kitapları İstanbul'u anlatmaktadır. 29 hikâye yazarak en çok hikâye ile ön plana çıkmıştır ve hikâyelerinde kıssa geleneğini andıran kendine has üslubu bulunmaktadır. Sade ve zengin bir dili vardır.

Üçüncü bölüm, cümlenin ögelerinin ele alındığı bölümdür. Bu kısım ile ilgili yapılan tespitler şunlardır:

1. İsimden yüklemlerin fiilden yüklemlere göre daha az sayıda olduğu, bunların içerisinde de kelime grubundan oluşan isimden yüklemlerin tek kelimeden oluşan isimden yüklemlere göre daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Eserde cümlelerin kuruluş şekline bakıldığında kesik cümlelerin oldukça çok olduğu görülmüştür.

2. Eserde birden fazla özne bulunduran cümleler sınırlı sayıda vardır. Cümleyi uzatmamanın da bir yolu olan şahsı yüklemdeki ekle sezdirme eserde oldukça çoktur. Özneli yüklemlerin şahısları genellikle 3.tekil şahıs(o) şeklindedir. Kelime gruplarından oluşan özneye eserde çok sık rastlanılmıştır ve bu öznelerin çoğu isim veya sıfat tamlaması şeklindedir.

3. İyiler Ölmez adlı esere bakıldığında belirtili nesnenin belirtisiz nesneye göre cümle içerisinde daha çok bulunduğu görülmektedir.

4. Yer tamlayıcısı yönelme, bulunma ve uzaklaşma bildiren yer tamlayıcısı olarak alt başlıklara ayrılmıştır. Yönelme bildiren yer tamlayıcısına İyiler Ölmez adlı eserde çok sayıda rastlanırken uzaklaşma bildiren yer tamlayıcısı çok sayıda bulunmamaktadır.

5. Zarfın eserde genellikle zaman ve tarz bildirdiği görülmüştür. Eserde kelime gruplarının cümlede zarf görevi yaptığı, bunlar içerisinde de zarf-fiil grubunun da edat grubunun da hatırı sayılır sayıda çok olduğu tespit edilmiştir.

Dördüncü bölüm, cümlenin unsurları dışında tutulan cümle dışı ögelerin yer aldığı bölümdür. İyiler Ölmez adlı eserde oldukça fazla cümle dışı öge kullanılmıştır. Ara söz şeklinde kullanılan cümle dışı ögelere çok rastlanılmamıştır.

Beşinci bölüm, kelime gruplarının yer aldığı bölümdür. Kelime grupları, isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil ve kısaltma grupları olmak üzere on dört ana başlıkta toplanmıştır. Bu bölüm ile ilgili yapılan tespitler şu şekildedir:

1. İlk grup, isim tamlaması grubudur. Bu grup da kendi içerisinde belirtili, belirtisiz, tamlayanı -den ekinden oluşan, içinde sıfat tamlaması olan, içinde unvan öbeği bulunan, içinde bağlaç ögesi bulunan, bir unsuru düşmüş olan ve içinde fiilimsi bulunan isim tamlaması olarak ayrılmıştır. İyiler Ölmez adlı eserde çok sayıda belirtili ve belirtisiz isim tamlamasına rastlanılmaktadır. İçinde unvan öbeği bulunan isim tamlamasına verilen örnekler eserde sınırlı sayıda görülmüştür.

2. İkinci grup, sıfat tamlaması grubudur. Bu grup da kendi içerisinde her iki unsuru tek kelime olan, birden fazla sıfatın bir ismi nitelediği, sıfat unsuru bağlaç öbeği olan, bir sıfatın birden fazla ismi nitelediği, isim unsuru isim tamlaması olan, sıfat unsuru sıfat-fiil öbeği olan, sıfat unsuru edat öbeği olan, sıfat unsuru aitlik öbeği olan sıfat tamlamaları ve birden fazla sıfat tamlamasının bulunduğu cümleler olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. İyiler Ölmez adlı eserde oldukça çok sıfat tamlaması bulunmaktadır. Oldukça az sıfatın birbirine bağlaçla bağlandığı, bu sıfatların "ve" bağlacı ile bağlandığı görülmüştür. Bir sıfatın birden fazla ismi nitelediği sıfat tamlaması yok denecek kadar azdır.

3. Üçüncü grup, sıfat-fiil grubudur. Çalışmada görüldüğü üzere sıfat-fiil grubu, daha çok sıfat görevinde kullanılmıştır.

4. Dördüncü grup, isim-fiil grubudur. Eserde isim-fiil ekleri olan -mA ve mAk eklerinin sıklıkla, -Iş ekinin ise nadiren kullanıldığı görülmektedir.

5. Beşinci grup, zarf-fiil grubudur. Eserde oldukça çok olan zarf-fiil grubunun genellikle zarf görevinde kullanıldığı gözlenmiştir.

6. Altıncı grup, tekrar grubudur. Bu grupta tekrar grupları, yapılarına göre tekrar grupları ve cümledeki görevlerine göre tekrar grupları olarak iki yönüyle incelenmiştir. Yapılarına göre tekrar grupları; unsurları aynı olan, unsurları yakın anlamlı olan ve unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları olarak üç başlık altında incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda unsurları aynı olan ve yakın anlamlı olan tekrar gruplarının unsurları zıt anlamlı olan tekrar gruplarına göre hayli fazla olduğu görülmüştür. Cümledeki görevlerine göre tekrar gruplarına bakıldığında ise tekrar gruplarının genelde zarf görevinde olduğu görülmüştür.

7. Yedinci grup, edat grubudur. Bu grupta edat öbeği türleri; gibi, için, ile, kadar, beri, doğru, evvel, göre, başka, üzere, sonra, diye, bile, beraber edatı ile kurulan edat öbeği ve içinde birden fazla edat öbeği bulunan cümleler olarak sınıflandırılmıştır. Edat öbeği, cümle içerisinde farklı görevlerde kullanılabilir. "gibi" ve "kadar" edatları ile kurulan edat öbeği söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf olarak kullanılmıştır. 3 yerde geçen "göre" edatından oluşan edat öbeği, söz dizimi içinde 1 yerde isim, 2 yerde zarf görevinde kullanılmıştır. "başka" edatı ile kurulan edat öbeği, söz dizimi içinde sıfat görevinde kullanılmıştır. "için", "ile", "beri", "doğru", "evvel", "üzere", "sonra", "diye", "bile", "beraber" edatlarından oluşan edat öbeği, söz dizimi içinde zarf görevinde kullanılmıştır. İçinde birden fazla edat öbeği bulunan birçok cümle bulunmaktadır.

8. Sekizinci grup, bağlama grubudur. Bu grup kendi içerisinde ve, ile, değil, ne…ne, ama, hem…hem, ya…ya da, kâh…kâh bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği, bağlaç ile başlayan cümleler ve içinde birden fazla bağlaç bulunan cümleler olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. "ve" bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği daha çok isim görevinde kullanılmıştır. "ile", "ne….ne", "hem….hem", "ya....ya", "kâh…kâh" bağlaçları ile kurulan bağlaç öbekleri sıfat ve zarf görevinde kullanılmamış, isim görevinde kullanılmıştır. 3 yerde geçen "değil" bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği; 2 yerde zarf, 1 yerde isim görevinde kullanılmıştır. "ama" bağlacı ile kurulan bağlaç öbeği zarf görevinde kullanılmamış, isim ve sıfat görevinde kullanılmıştır. Bağlaç ile başlayan cümlelere bakıldığında "ve", "yoksa", "ancak" bağlaçlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İyiler Ölmez eserinde daha çok "ve" ile "de" bağlacının birlikte kullanıldığı görülmüştür.

9. Dokuzuncu grup, unvan grubudur. Eserde sınırlı sayıda unvan grubuna rastlanmaktadır.

10. Onuncu grup, birleşik isim grubudur. Şahsın özel ismi olan birleşik isim grubu eserde sınırlı sayıda vardır.

11. On birinci grup, ünlem grubudur. En çok kullanılan ünlem grubunun içerisinde "yahu" olduğu görülmüştür.

12. On ikinci grup, sayı grubudur. Verilen örneklerde görülmektedir ki sayı grubu, daha çok sıfat görevinde kullanılmıştır.

13. On üçüncü grup, birleşik fiil grubudur. Bu grup da kendi içerisinde bir hareketi karşılayan ve bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller olarak ayrılmıştır. Bir hareketi karşılayan birleşik fiillerde "et-" ve "ol-" yardımcı fiilleri ile kurulan birleşik fiiller oldukça fazladır. Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller içerisinde en çok "bil-" yardımcı fiili kullanılmıştır.

14. On dördüncü grup, kısaltma gruplarıdır. Bu grup da isnat, yükleme, yönelme, bulunma, uzaklaşma, vasıta, eşitlik grubu, birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları ve ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. Eserde isnat grubu daha çok zarf görevinde kullanılmıştır. Yükleme grubuna rastlanmamıştır. Yönelme grubu çok olmamakla birlikte daha çok sıfat tamlamasında sıfat olarak kullanılmıştır. Çok bulunmayan bulunma grubu cümlede zarf görevinde kullanılmıştır. Eserde kısaltma grupları içerisinde en çok uzaklaşma grubu bulunmaktadır. Çok bulunmayan vasıta grubu cümlede sıfat görevinde kullanılmıştır. Eserde eşitlik grubuna rastlanılmamıştır. Birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları altında incelenen kısaltma gruplarına sınırlı sayıda rastlanmıştır. İkinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma grupları altında incelenen kısaltma gruplarının ikileme biçiminde olduğu görülmüştür.

Altıncı bölüm cümle türlerinin ele alındığı bölümdür. Bu bölümde cümle türleri; yapısına göre, yüklemin türüne, yerine göre cümleler ve cümlelerin anlam özellikleri olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Bu bölüm ile ilgili yapılan çıkarımlar şunlardır:

1. Yapısına göre cümleler; basit, birleşik, sıralı ve bağlı olmak üzere dört alt başlıkta incelenmiştir. İyiler Ölmez adlı eser incelendiğinde basit cümlelerin genellikle fiil cümlesi olduğu görülmektedir. Birleşik cümle; şartlı, ki'li ve iç içe birleşik cümle olarak ayrılmıştır. -sA ekiyle kurulan şartlı birleşik cümlelerin ol- yardımcı fiili ile sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkçenin söz dizimine aykırı olan "ki" bağlama edatıyla bağlanan cümle çok fazla değildir. İç içe birleşik cümle ise oldukça çok kullanılmıştır. Bunlar arasında da *de-* fiili ile kurulan cümleler hatırı sayılır derecede çoktur. Sıralı cümleler; bağımlı ve bağımsız sıralı cümleler olarak ikiye ayrılmıştır. Bağımlı sıralı cümlelere bakıldığında genellikle öznesi veya yüklemi ortak olan cümleler kullanılmıştır. Birden fazla ögeyle bağlanan bağımlı sıralı cümleler tek ögeyle birbirine bağlananlara göre azdır. Eserde cümleler arasındaki anlamsal bağı sağlamak amacıyla bağımsız sıralı cümlelere oldukça çok yer verilmiştir. Bağlı cümlelerde "ama" ve "ve" bağlacı ile bağlanan cümleler ayrı olarak verilmiştir ve eserde işlek olarak kullanılmıştır.

2. Yüklemin türüne göre cümleler isim ve fiil cümleleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Eserde isim cümlelerinin fiil cümlelerine göre daha az kullanıldığı tespit edilmiştir.

3. Yüklemin yerine göre cümleler, kurallı ve devrik cümle olarak ikiye ayrılmıştır. İyiler Ölmez adlı eserde Türkçe söz dizimine uygun olarak çoğunlukla kurallı cümle kullanıldığı görülmüştür. Devrik cümlede de yüklemden sonra zarf veya birden çok ögenin yerine genellikle özne, nesne ya da yer tamlayıcısı gelmiştir.

4. Cümlelerin anlam özellikleri olumlu, olumsuz cümle ve soru cümlesi olmak üzere üçe ayrılmıştır. Eserde doğal olarak olumlu cümle çoktur. Olumsuz cümle içerisinde de "yok" isminin yüklem olarak kullanıldığı yerler oldukça çoktur. "-mA-" olumsuzluk ekiyle de kurulan birçok cümle bulunmaktadır. "değil" edatının genellikle fiil cümlelerini değil isim cümlelerini olumsuz yaptığı görülmektedir. "ne… ne…" edatı kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlamıştır, yüklemler olumlu anlamdadır ve kurulan cümle sayısı sınırlıdır. Soru cümlelerinin sık kullanıldığı, bunlar içerisinde de karşılıklı konuşma cümlelerinde kullanılan soruların hatırı sayılır derecede kullanıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Akçataş, A. (2007). Türkiye Türkçesinde Yapı, İşlev ve Anlam İlişkileri Açısından Cümle Grupları ve Cümle Türleri Üzerine Bir Deneme-I. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 55(2007/1)*, 7-20.

Aktan, B. (2016). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi.* Konya: Eğitim Yayınevi.

Berbercan, M. T. (2011). Turkish Determinative Groups and the Determinative Groups in Old Turkic. *International Journal of Central Asian Studies*.

Boz, E. (2004). Türkiye Türkçesinde +DAn Ekli Nesne Ögesi Üzerine. *V. UTDK, 1*, 501-512.

Doğan, E. (2020). Türkçe Söz Diziminin Bir Sorunu: Ki'li Cümleler Birleşik Cümle Mi Yoksa Bağlı Cümle Midir? *Türkoloji Dergisi, 24(2)*, 177-188.

Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

Ertane Baydar, A. S., & Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16.

Grönbech, K. (1995). Türkçenin Yapısı. (M. Akalın, Çev.) Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Hacıeminoğlu, M. N. (1974). *Türk Dilinde Edatlar.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Karahan, L. (2000). Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları Üzerine. *Türk Dili, 583*, 16-24.

Karahan, L. (2012). Türkçede "-DAn biri" Yapılı Kelime Grupları Üzerine. *Dil Araştırmaları 11(11)*, 9-15.

Karahan, L. (2015). *Türkçede Söz Dizimi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-*. Ankara: Öncü Basımevi.

Kutlu, M. (2019). *İyiler Ölmez.* İstanbul: Dergah Yayınları.

Memedoğlu, A. (2006). *Türkiye Türkçesinde Cümle Öğelerine Yeni Bir Bakış.* İstanbul: Değişim Yayınları.

Özen, Y. Z. (2021). *Halide Edip Adıvar'ın Tatarcık Romanının Söz Dizimi.* (Yüksek Lisans Tezi): Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi. adresinden alındı

Özkan, A. (2004). Türkiye Türkçesinde Kısaltma Grupları. *Arayışlar-İnsan Bilimleri Araştırmaları, 11*, 127-144.

Polat, Ü. (2018). *Türkiye Türkçesi Söz Diziminde Sıralı ve Bağlı Cümleler.* Uluslararası "40 Yıl Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü" Sempozyumu. Üsküp. https://www.academia.edu/ adresinden erişildi.

Sev, G. (2002). /+DAn...+A/ Yapısına İlişkin. *Türkoloji Dergisi*, 15(1).

Sev, G. (2012). Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi? *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 12(2)*, 107-122.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük.* Ankara: 11. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0003-1373-9616
Adı Soyadı	Öznur Yılmaz
Doğum Yeri	Çankırı
Doğum Tarihi	10.02.1997

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Kastamonu Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölüm	Türkçe Öğretmenliği

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (…..) YÖKDİL (…..) TOEFL (…..) EILTES (…..)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Karadayı Ortaokulu
Görevi/Pozisyonu	Ücretli öğretmenlik
Tecrübe Süresi	1 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	